

Begroting 2024

Foto: Anna Muijskens

Begroting 2024 (inclusief meerjarenraming 2025-2027) gemeente Terschelling

Via de tegels hieronder navigeer je door de hoofdindeling. Op de volgende wijze vind je makkelijker wat je zoekt:

- Onder het kopje Hoofdpijnen vind je de inleiding en een overzicht van de belangrijkste financiële resultaten.
- Onder het kopje Programma's vind je de programma's. Per programma staat aangegeven wat we willen bereiken, wat we daarvoor gaan doen en wat het gaat kosten.
- Onder het kopje Paragrafen vind je de door het BBV voorgeschreven verplichte paragrafen en een tweetal toegevoegde, niet verplichte, paragrafen.
- De pijlen rechtsboven, naast de paginanummering, kun je gebruiken om door de achtereenvolgende pagina's te bladeren.
- Gebruik de zoekfunctie rechtsboven om snel specifieke informatie over een onderwerp te vinden.
- Onderaan de pagina kun je de originele pdf van de Begroting 2024 downloaden.

Behandeling in de raad van de gemeente Terschelling:

[Behandeling Begroting 2024 - 8 november 2023](#)

Via de link hierboven kom je rechtstreeks op de website van de gemeenteraad van Terschelling. Daar vind je 10 dagen voor behandeling in de Raadsvergadering alle bijbehorende stukken zoals het raadsvoorstel, het raadsbesluit en het accountantsverslag. Via Terschelling TV is de behandeling van de Begroting 2024 live te volgen op 8 november 2023 vanaf 19:30 uur.

Inhoudsopgave

1. Hoofdpijnen	3
1.1 Bestuurlijke hoofdpijnen	5
1.2 Financiële hoofdpijnen	7
2. Programma's	21
2.0 Bestuur en Ondersteuning	22
2.1 Veiligheid	24
2.2 Verkeer, vervoer en waterstaat	27
2.3 Economie	29
2.4 Onderwijs	31
2.5 Sport, cultuur en recreatie	34
2.6 Sociaal Domein	38
2.7 Volksgezondheid en milieu	45
2.8 Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing	48
3. Paragrafen	52
3.1 Lokale heffingen	53
3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	67
3.3 Onderhoud kapitaalgoederen	79
3.4 Financiering	85
3.5 Bedrijfsvoering	91
3.6 Verbonden partijen	95
3.7 Grondbeleid	109
3.8 Openbaarheidsparagraaf Begroting 2024	111
3.9 Geprognosticeerde balans	112
3.10 Personele lasten	113
4. Bijlagen	116
4.1 Uitgangspunten programmabegroting 2024-2027	116
4.2 Baten en lasten per grootboeknummer	118
4.3 Meerjareninvesteringsbegroting 2024-2027	127
4.4 Leningoverzicht	128
4.5 Staat van reserves en voorzieningen	129
4.6 Verdeling toeristenbelasting	130
4.7 Algemene uitkering Gemeentefonds	131
4.8 EMU-saldo	132
4.9 Begrippenlijst begroting 2024	133

1. Hoofdpijnen

Bestuurlijke boodschap

Terschelling is een plek waar iedereen zich thuis voelt en waar mensen met plezier wonen, werken en recreëren. Dat willen we graag zo houden. Om hiervoor te zorgen is het belangrijk dat we samenwerken: met inwoners, ondernemers en andere partijen op het eiland. Er staan ons uitdagende projecten te wachten. We zijn er trots op dat we deze mooie projecten kunnen realiseren met, en voor onze inwoners. En dat we, met deze grote uitdagingen, een sluitende begroting kunnen aanbieden.

In deze begroting zijn de prioriteiten en de kosten van gemeente Terschelling voor het jaar 2024 opgenomen. U vindt er een overzicht van de verwachte ontwikkelingen en de beleidsvoornemens. De begroting geeft daarnaast een beeld van het financiële meerjarenperspectief voor de drie jaar na het komende begrotingsjaar (2025-2027).

Deze begroting is volgens de voorschriften van de provincie Fryslân opgesteld op basis van de meicirculaire 2023 van het Gemeentefonds.

De begroting is in 2027 structureel sluitend. Hoewel de jaren 2024 en 2026 een negatief resultaat laten zien, is het resultaat in de jaren 2025 en 2027 positief.

Een van de belangrijkste ontwikkelingen die momenteel speelt, is de invoering van de Omgevingswet. Deze wet heeft als doel om alle wetten en regels rondom de fysieke leefomgeving te bundelen en te vereenvoudigen. Hierdoor moet het voor inwoners en bedrijven makkelijker worden om initiatieven te nemen en projecten te realiseren in hun eigen leefomgeving. Als eilandgemeente moeten we ons goed voorbereiden op deze nieuwe wetgeving.

Daarnaast is het onderwerp 'Wonen' opnieuw in 2024 een topprioriteit. Het is belangrijk dat er voldoende betaalbare woningen beschikbaar zijn voor verschillende doelgroepen, zoals starters, gezinnen en ouderen. Ook willen we ervoor zorgen dat er een goede balans is tussen wonen en recreëren.

De haven van Terschelling is de toegangspoort tot het eiland en daarom een belangrijk investeringsproject. Begin 2023 heeft de raad ingestemd met een investeringsbudget waarmee we komende jaren dit project kunnen verwezenlijken. We verwachten dat we in 2024 kunnen beginnen met de eerste werkzaamheden. Zo zorgen we ervoor dat Terschelling aantrekkelijk blijft voor zowel de beroeps- als pleziervaart.

Tot slot werken we aan een integraal huisvestingsplan voor het onderwijs. Dit plan moet ervoor zorgen dat er voldoende en kwalitatief goede onderwijsvoorzieningen beschikbaar zijn op het eiland, zodat kinderen en jongeren hier goed kunnen opgroeien en zich ontwikkelen.

Op dit moment is er een uitdaging aanwezig met betrekking tot de financiering. De Raad heeft ambitieuze doelen gesteld, maar we merken dat we niet genoeg financiële middelen hebben of kunnen aantrekken om al deze doelen te bereiken. Er moeten creatieve manieren worden gezocht om extra financiering te vinden en tegelijkertijd de uitgaven onder controle te houden.

We blijven inzetten op het blijven van een sterke en zelfstandige gemeente. Samenwerking met inwoners en ondernemers, maar ook met andere overheden is hierbij de sleutel tot succes bij het realiseren van deze (lokale) ambities. Een goed voorbeeld daarvan is de regiodeal Waddeneilanden. Dit is belangrijk om op in te zetten. Er wordt hard gewerkt aan de uitwerking van de regiodeal.

We blijven ons inzetten voor een leefbaar en bloeiend Terschelling, voor nu en in de toekomst.

Het college van Burgemeester en Wethouders

1.1 Bestuurlijke hoofdlijnen

Kaders en cijfers

Over Terschelling

Terschelling is met in totaal 67.400 hectare één van de grootste gemeenten van Nederland. Dit komt doordat een groot deel van de Waddenzee, en daarbij het vogeleiland Griend toebehoort aan de grond van gemeente Terschelling.

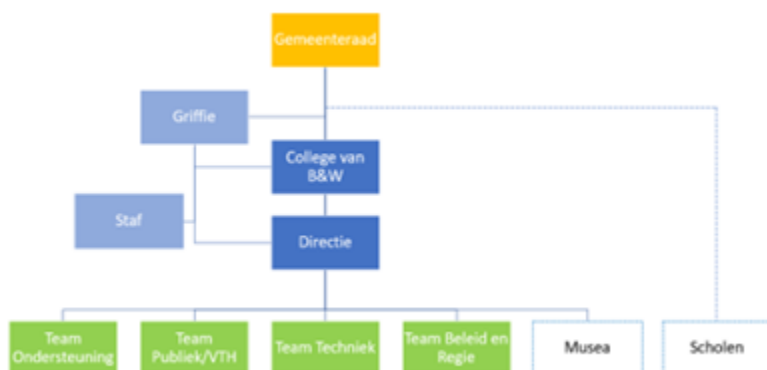
Terschelling is met haar unieke sfeer, natuur en landschap erg in trek bij toeristen en daggasten. Naast een aantrekkelijke en veilige leefomgeving zijn de zee, toerisme en natuur belangrijke pijlers van het eiland.

Inwoners

Aantal inwoners per dorp

Dorp	3 januari 2023	3 januari 2022
West-Terschelling	2.565	2.581
Midsland	1.006	1.038
Hoorn	479	480
Formerum	259	246
Lies	144	150
Oosterend	152	150
Baaiduinen	129	130
Landerum	98	99
Kinnum	31	29
Hee	29	27
Striep	19	19
Kaard	13	12
Totaal	4.924	4.961

Organogram

Planning- en control cyclus 2024

De basis van de planning- en control cyclus is de vastgestelde Financiële Verordening. Op grond van deze verordening biedt het college van burgemeester en wethouders voor aanvang van het begrotingsjaar een overzicht aan de gemeenteraad. Hierin staan de data waarin de gemeenteraad de jaarstukken, Kadernota, tussentijdse rapportages en de begroting met de meerjarenraming.

Onderstaande tabel (tabel 1) beschrijft de planning- en control cyclus van 2023. Deze cyclus is opgesteld aan de hand van de (voorlopige) vergaderagenda van de gemeenteraad en houdt rekening met de wettelijke verplichte data van vaststelling van de begroting en de jaarverantwoording.

Product	Commissie	Raad
Jaarrekening 2023	5/6 juni 2024	19/20 juni 2024
Kadernota 2025-2028	3/4 juli 2024	17/18 juli 2024
1e Bestuursrapportage 2024	3/4 juli 2024	17/18 juli 2024
Begroting 2025	16/17 oktober 2024	6/7 november 2024
2e Bestuursrapportage 2024	27 november 2024	11 december 2024

Lay-out begroting

Dit jaar werken we voor het eerst met een nieuw systeem om de begroting te presenteren. Met dit systeem is het mogelijk om in de toekomst de begroting online te publiceren. Het zorgt ervoor dat de begroting op papier er dit jaar anders uit ziet dan voorheen. Het is belangrijk om te weten dat het alleen gaat om de lay-out. Het nieuwe systeem heeft geen invloed op de inhoud of de cijfers die erin staan.

Hoewel deze verandering wellicht even wennen is, heeft het ook voordelen. Door de begroting online te publiceren, is deze gemakkelijker toegankelijk voor iedereen die geïnteresseerd is. Bovendien kunnen we zo ook de kosten voor het drukken van de begroting verminderen en tegelijkertijd ons steentje bijdragen aan een duurzamere toekomst. Het eerste document dat online zal worden gepubliceerd is de Kadernota 2025.

1.2 Financiële hoofdlijnen

In dit hoofdstuk gaan we in op de cijfers, en beschrijven we hoe het resultaat in 2024 is ontstaan. Het hoofdstuk geeft een overzicht van de meerjarige resultaten van de gehele begroting en de resultaten per programma in 2024. Daarbij beschrijven we ook de verwachte ontwikkelingen van het weerstandsvermogen. De financiële ontwikkelingen die leiden tot het voorliggende resultaat worden apart besproken. Tot slot geven we een toelichting op de incidentele baten en lasten.

Financiële resultaten

Resultaat begroting

Op grond van artikel 189 Gemeentewet moet de gemeenteraad erop toe zien dat de begroting structureel in evenwicht is. In een begroting die in evenwicht is, worden structurele lasten - over de gehele periode van vier jaar - gedekt door structurele baten.

Onderstaande tabel beschrijft het meerjarig resultaat: van 2024 tot en met 2027.

Resultaten (meerjaren)begroting 2023-2026				
In €	2024	2025	2026	2027
Saldo van baten en lasten	-666.000	706.000	-791.000	-161.000
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	512.000	470.000	470.000	470.000
Begrotingssaldo	-154.000	1.176.000	-321.000	309.000
Waarvan incidentele baten en lasten	-792.000	441.000	89.000	245.000
Structureel begrotingssaldo	638.000	735.000	-410.000	64.000

De resultaten fluctueren per jaar. In 2024 en 2026 zijn deze negatief, maar in 2025 en 2027 positief. Incidentele baten en lasten zorgen ervoor dat in 2024 het structureel begrotingssaldo positief is. In 2026 blijft het resultaat negatief, maar het saldo is in 2027 weer positief. Dat betekent dat de structurele begroting sluitend en daarmee in evenwicht is.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen beschrijft het vermogen van de gemeente om eventuele calamiteiten financieel op te vangen. Het weerstandsvermogen wordt bepaald door de benodigde weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit.

Op grond van bovenstaande resultaten ontstaat het volgende beeld van de ontwikkeling van de Algemene reserve:

Algemene reserve				
In €	2024	2025	2026	2027
Stand per 1 januari	2.325.000	2.171.000	3.347.000	3.026.000
toevoeging: resultaat boekjaar		1.176.000		309.000
onttrekking: resultaat boekjaar	-154.000		-321.000	
Stand per 31 december	2.171.000	3.347.000	3.026.000	3.335.000

Onderstaande tabel beschrijft het weerstandsvermogen. Uit de tabel blijkt dat de algemene reserve de komende jaren lager is dan de vastgestelde weerstandscapaciteit.

Weerstandscapaciteit				
In €	2024	2025	2026	2027
Stand van de algemene reserve per 31 december	2.171.000	3.347.000	3.026.000	3.335.000
Stand van reserve recreatie per 31 december	712.000	712.000	712.000	712.000
Totaal stand reserves per 31 december	2.883.000	4.059.000	3.738.000	4.047.000
Minimaal benodigde weerstandscapaciteit	3.603.000	3.657.000	3.712.000	3.768.000
Overschot/tekort van de weerstandscapaciteit	-720.000	402.000	26.000	279.000

In 2024 daalt het weerstandsvermogen onder de door de raad vastgestelde weerstandscapaciteit. Vanaf 2025 herstelt zich dit en worden er voldoende reserves aan gehouden om het weerstandsvermogen te kunnen opvangen.

Analyse resultaat begroting 2024

Onderstaande tabel laat per programma het begrote resultaat voor 2024 zien. Een gedetailleerd overzicht van de baten en lasten per kostenplaats per programma is te vinden in de bijlage 'overzicht baten en lasten per kostenplaats'.

Geraamd resultaat 2024					
In €	<i>Lasten</i>	<i>Baten</i>	<i>Saldo van baten en lasten</i>	<i>Mutaties reserves</i>	<i>Geraamd resultaat</i>
Programma 0 - Bestuur en ondersteuning	-10.943.000	16.021.000	5.078.000	449.000	5.527.000
Programma 1 - Veiligheid	-1.156.000	59.000	-1.097.000		-1.097.000
Programma 2 - Verkeer, vervoer en waterstaat	-2.892.000	885.000	-2.007.000	63.000	-1.944.000
Programma 3 - Economie	-456.000	5.513.000	5.057.000		5.057.000
Programma 4 - Onderwijs	-4.178.000	3.613.000	-565.000		-565.000
Programma 5 - Sport, cultuur en recreatie	-2.257.000	334.000	-1.923.000		-1.923.000
Programma 6 - Sociaal domein	-4.151.000	517.000	-3.634.000		-3.634.000
Programma 7 - Volksgezondheid en milieu	-2.937.000	2.309.000	-628.000		-628.000
Programma 8 - Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	-1.619.000	672.000	-947.000		-947.000
Geraamd resultaat na (meerjaren) Begroting 2024	-30.589.000	29.923.000	-666.000	512.000	-154.000

Solvabiliteit

Solvabiliteitsratio				
	2024	2025	2026	2027
Begroting 2024	25%	20%	15%	15%

Solvabiliteit is een belangrijke financiële maatstaf die aangeeft in hoeverre een gemeente in staat is om aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Deze verhouding wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het totale vermogen van de gemeente. Een hoge solvabiliteit geeft aan dat een gemeente meer eigen vermogen heeft dan vreemd vermogen, wat betekent dat het minder afhankelijk is van externe financiering.

De provincie vraagt van elke gemeente een gezond solvabiliteitspercentage aan te houden van minimaal 20%. Wanneer de solvabiliteit daalt onder de 20%, zal de provincie niet direct overgaan naar preventief toezicht, maar zal ze in haar jaarlijkse beoordelingsbrief hier wel een opmerking over in opnemen.

De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) kijkt ook naar de solvabiliteit van de gemeente. Zij doen dit achteraf door middel van de jaarrekening. Wanneer uit de jaarrekening blijkt dat de solvabiliteit onder de 20% daalt, zal de BNG geen leningen meer verstrekken aan de gemeente.

Recentelijk hebben de Waddeneilanden een regiodeal van maar liefst 36 miljoen euro weten binnen te halen. Dit bedrag is bedoeld om de eilanden te ondersteunen bij verschillende projecten. Op dit moment wordt er onderzoek gedaan naar de beste manier om dit bedrag in te zetten. Het is van groot belang dat deze beslissing zorgvuldig wordt genomen, zodat de eilanden het maximale uit deze regiodeal kunnen halen.

De vrijgekomen gelden uit deze regiodeal kunnen worden ingezet als financiering voor toekomstige investeringen. Hierdoor zal er een verlichting van de druk op de solvabiliteit ontstaan. Op dit moment is er geen toezegging aanwezig van gelden aan de projecten van de gemeente Terschelling. Hierdoor kunnen we in de begroting nog geen gelden opnemen van de regiodeal.

Financiële ontwikkelingen

De ter kennis aangenomen Kadernota 2024 - 2027 beschrijft de belangrijkste (financiële) ontwikkelingen in de komende jaren. In deze begroting zijn ook de ontwikkelingen opgenomen die pas na behandeling van de Kadernota onder de aandacht kwamen. De ontwikkelingen worden uitgebreid toegelicht in de programma's waar deze onder vallen.

Overzicht wijzigingen ten opzichte van primitieve begroting 2023				
In €	2024	2025	2026	2027
Uitgangspunt primitieve begroting 2023	694.000	1.288.000	482.000	482.000
<i>Mutaties 2e bestuursrapportage 2022</i>	<i>60.000</i>	<i>46.000</i>	<i>381.000</i>	<i>333.000</i>
<i>Voorgestelde wijzigingen Kadernota 2024-2027</i>	<i>-1.307.000</i>	<i>-1.282.000</i>	<i>-1.394.000</i>	<i>-843.000</i>
Resultaat kadernota 2024-2027	-553.000	52.000	-531.000	-28.000
<u>Autonome ontwikkelingen</u>				
<i>Ontwikkeling algemene uitkering, indexatie budgetten en CAO-ontwikkelingen</i>	<i>520.000</i>	<i>637.000</i>	<i>421.000</i>	<i>805.000</i>
<u>Reeds genomen raadsbesluiten bij behandeling begroting</u>				
<i>Verwerking aangenomen raadsbesluiten van de diverse taakvelden</i>	<i>13.000</i>	<i>17.000</i>	<i>21.000</i>	<i>21.000</i>
<u>Overige voorstellen</u>				
<i>Diverse budgetaanpassingen in verband met lopende ontwikkelingen</i>	<i>-134.000</i>	<i>470.000</i>	<i>-232.000</i>	<i>-489.000</i>
Resultaat na begroting 2024	-154.000	1.176.000	-321.000	309.000

Begrotingssaldo

Het financieel perspectief start met het begrotingssaldo na vaststelling van de primitieve (meerjaren) begroting 2023. Het jaar 2024 laat een positief saldo van € 694.000 zien. Na het invoeren van de wijzigingen uit de 2e begrotingswijziging 2022 en de Kadernota 2024-2027 daalt het resultaat in 2024 naar € - 553.000.

Autonome ontwikkelingen

Autonome ontwikkelingen zijn ontwikkelingen die op de gemeente afkomen en waar de gemeente zelf geen invloed op kan uitoefenen. Deze hebben voornamelijk betrekking op indexeringen.

Onderstaande tabel laat het effect van de autonome ontwikkelingen op de meerjarenraming zien.

Autonome ontwikkelingen					
In €	2024	2025	2026	2027	Taakveld
a. Ontwikkelingen algemene uitkering (meicirculaire)	600.000	708.000	492.000	876.000	0.7
b. Stelpost renteontwikkeling	-	-371.000	-371.000	-371.000	0.5
c. Correctie aan extra toe te rekenen rente o.b.v. omslagrente	-	380.000	380.000	380.000	divers
d. Loonkostenverhoging 2024 o.b.v. 2% kostenstijging	-80.000	-80.000	-80.000	-80.000	0.4
Subtotaal	520.000	637.000	421.000	805.000	

Ad a) Ontwikkelingen algemene uitkering (meicirculaire)

De ontwikkelingen uit de meicirculaire hebben een positief effect voor gemeente Terschelling. Vanaf 2024 neemt de uitkering per jaar fors toe. Deze stijging wordt voor een groot gedeelte veroorzaakt door een positieve ontwikkeling van het accres, de uitkeringsbasis en uitkeringsfactor. Daarnaast krijgt de gemeente in 2024 en 2025 incidentele middelen voor jeugdzorg vanuit het principeakkoord voor de hervormingsagenda Jeugd.

Ad b en c) Correctie aan extra toe te rekenen rente o.b.v. omslagrente, stelpost renteontwikkelingen en rente narekenen programma's

Tijdens de behandeling van de Kadernota heeft de gemeenteraad gevraagd een stelpost op te nemen voor de verwachte stijgende rentelasten in de komende periode. De gemeente wil de komende jaren grote investeringen uitvoeren, waardoor het meer financiering aan moet trekken. De huidige renteontwikkelingen laten een stijging zien. Hierdoor stijgt de omslagrente, die wordt toegerekend aan de investeringen in de komende jaren.

Op basis van deze verwachtingen is een nieuwe inschatting gemaakt van het verloop van de omslagrente. Ook zijn de kapitaallasten opnieuw bepaald. In het verleden zijn voor het financieren van investeringen leningen afgesloten met hogere rentepercentages. Om te voorkomen dat er een te hoge

dekking wordt meegenomen in de kapitaallasten, zijn de huidige kapitaallasten nagerekend op basis van de verwachte omslagrente. De verwachting is dat het voordeel dat hieruit voortvloeit de eventuele stijgende kosten voor nieuw aan te trekken financieringen kunnen dekken.

De stelpost is voor de verschillende jaren gelijk gehouden. Wanneer de liquiditeitsplanning voor het project definitief is zal de raad volgens de reguliere planning & control (p&c) route worden geïnformeerd over de daadwerkelijke effecten van de rente.

Ad d) Loonkostenverhoging 2024 o.b.v. 2% kostenstijging

De verwachting is dat de loonkosten in 2024 met 2% zullen toenemen ten opzichte van 2023. Dit levert een extra last op van € 80.000.

Reeds genomen raadsbesluiten

In de afgelopen periode zijn er meerdere raadsbesluiten genomen die consequenties hebben voor het financieel perspectief. Deze besluiten zijn verwerkt in de meerjarenraming. Een overzicht van de besluiten is te zien in onderstaande tabel.

Reeds genomen raadsbesluiten					
In €	2024	2025	2026	2027	Taakveld
a. Verlaging bijdrage ondernemersfonds	13.000	17.000	21.000	21.000	3.4
Subtotaal	13.000	17.000	21.000	21.000	

In de raadsvergadering van 15 december 2021 is ingestemd met het verlengen van de periode inzake het voorzetten van het ondernemersfonds Terschelling. De jaarlijkse financiering van dit fonds vindt plaats door een ophoging van het tarief onroerendzaakbelasting. Dit raadsbesluit was nog niet verwerkt in de begroting 2022 en is daarom nu meegenomen.

Overige voorstellen

Overige voorstellen					
In €	2024	2025	2026	2027	Taakveld
a. OZB	9.000	5.000	-1.000	69.000	0.61&0.62
b. Subsidiejaarprogramma muziekonderwijs	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000	5.3
c. Tonnenloods (vrijval kapitaallasten)	68.000	-	-	-	5.4
d. Kapitaallasten IHP	-	-292.000	-772.000	-950.000	4.2
e. Gebouwenbeheerplan - structureel deel	-168.000	-168.000	-168.000	-168.000	divers
f. Gebouwen-beheerplan - incidenteel deel	-900.000	-	-	-	divers
g. Investerings gebouwenbeheerplan (kapitaallasten)	-	-82.000	-148.000	-297.000	divers
h. Aanpassen onvoorzien (structurele vrijval)	150.000	200.000	250.000	250.000	0.11
i. Onderhoud Gymzalen	-200.000	-200.000	-200.000	-200.000	5.2
j. Verlagen budget ontwikkeling organisatie	100.000	-	-	-	0.4
k. "De gemeente profileert zich als een goede werkgever" anders verdeeld	-50.000	150.000	-50.000	-50.000	0.4
l. Rioolheffing naar 100% kostendekkend - conservatief -	70.000	70.000	70.000	70.000	7.2
m. Afvalstoffenheffing naar 100% kostendekkend - conservatief -	60.000	60.000	60.000	60.000	7.3
n. Toeristenbelasting naar € 2,50 in 2024	730.000	730.000	730.000	730.000	3.4
Subtotaal	-134.000	470.000	-232.000	-489.000	

Ad a) OZB-inkomsten

Om de inflatiestijging op te vangen, wordt er voorgesteld om het OZB-tarief te verhogen. Omdat de waardeontwikkeling positief is, betreft het een geringe stijging van € 22.000. De stijging is gering omdat er eerder, bij het bepalen van de meerjarenraming 2024-2026 (begroting 2023) met een verkeerd uitgangspunt is gerekend voor de OZB Eigenaar en Gebruiker Niet-woning. De verhoging werd berekend over de totale opbrengsten OZB Niet-woningen, inclusief de opslag van ondernemersfonds. Hij had echter berekend moeten worden over de opbrengsten, exclusief de opslag van het ondernemersfonds (deze is gemaximeerd in het nieuwe convenant, er is een maximumbedrag afgesproken op basis van de opslag 2022). Hierdoor is in de begroting 2024-2026 een te hoge raming opgenomen. In de begroting 2024 hebben we deze fout hersteld en zijn de ramingen verlaagd naar de werkelijke verwachte opbrengsten. Bovenstaande heeft geen effect gehad om de opgelegde OZB-aanslagen, alleen op de schatting die gemaakt is in de begroting 2023 inzake OZB opbrengst.

Ad b) Subsidiejaarprogramma muziekonderwijs

Jaarlijks worden vóór 1 juni de subsidieaanvragen ingediend in het kader van het subsidiejaarprogramma. Hieruit blijkt dat de aanvragen voor muziekonderwijs € 3.000 hoger zijn dan opgenomen in de meerjarenraming. Voorgesteld wordt om de verhoging te honoreren en structureel op te nemen in de begroting.

Ad c) Tonnenloods (vrijval kapitaallasten)

In de meerjarenraming is een structurele post voor kapitaallasten van de Tonnenloods opgenomen. Omdat de Tonnenloods naar verwachting eind 2024 of begin 2025 wordt opgeleverd, vallen de kapitaallasten voor 2024 vrij ten gunste van de algemene middelen.

Ad d) Kapitaallasten uitvoering IHP

Vanaf 2024 starten we met de uitvoering van het Integraal Huisvestingsplan voor het onderwijs. Het VMBO-schoolgebouw met de gymzaal in Midsland is als eerste aan de beurt. In 2025 volgt Het Jok in Hoorn. De totale investering voor beide gebouwen wordt geraamd op 14 miljoen euro. In de huidige financiële verordening is vastgesteld dat het afschrijvingsregime voor gebouwen 30 jaar betreft. Voorgesteld wordt om in het kader van het IHP af te wijken van de huidige financiële verordening en de afschrijvingstermijn voor de nieuw te bouwen gebouwen in het kader van dit plan op 40 jaar te zetten. De bijbehorende kapitaallasten zijn verwerkt in de voorgestelde ramingen voor de begroting 2024.

Ad e, f en g) gebouwenbeheerplan

De financiële effecten van het meerjarig onderhoudsplan en de noodzakelijke investeringen in de gebouwen die gemeentelijk eigendom zijn, zijn financieel vertaald in de (concept)begroting 2024. De maatregelen die nodig zijn voor verduurzaming hebben we als investering meegenomen in de begroting met een afschrijvingstermijn van 15 jaar. De dotatie aan de onderhoudsvoorziening stijgt met € 168.000 tot € 400.000 structureel en leidt tot een extra last in de gemeentelijke begroting. Naast een structurele extra last van € 168.000 is er ook een eenmalige extra bijdrage van € 900.000 nodig om het benodigde onderhoudsniveau te verkrijgen.

Ad h) onvoorzien structureel vrijval

In de begroting is een jaarlijkse post “onvoorzien” opgenomen voor de dekking van eventuele stijgende prijzen van inkopen en aanbestedingen door toenemende inflatie. In de huidige ramingen is hiervoor in 2024 een bedrag geraamd van € 200.000. Dit bedrag loopt jaarlijks op met €50.000, tot € 300.000 in 2026. (Vanaf 2026 e.v. blijft het bedrag € 300.000). Jaarlijks worden autonome ontwikkelingen bij de gezamenlijke regelingen en inflatiestijgingen die de leveranciers doorrekenen verwerkt met een begrotingswijziging. Doordat de wijzigingen direct worden doorgevoerd is het niet noodzakelijk om nog een extra post onvoorzien op te nemen.

Voorgesteld is om deze post te verlagen zoals opgenomen in de tabel.

Ad i) onderhoudskosten Gymzalen

In het meerjarenonderhoudsplan is geen rekening gehouden met het onderhoud van de gymzalen. De kosten voor het onderhoud bedragen € 1.100.000. Hiervoor zal een extra injectie nodig zijn in de voorziening om te zorgen dat deze na 2028 niet negatief wordt. Dit is mede in afwachting van de uitkomsten van het onderzoek naar de multiculturele sporthal.

Ad j) budget voor ontwikkeling van de organisatie verlagen

In de voorstellen van de kadernota is een incidenteel budget van € 125.000 opgenomen voor de ontwikkeling van de organisatie. Voorgesteld wordt om dit incidentele budget te verlagen met € 100.000. Dit betekent niet dat er geen inzet gepleegd kan zal worden op dit onderwerp. Juist nu, in deze ingewikkelde arbeidsmarkt, vraagt het bijblijven en ontwikkelen van de organisatie als aantrekkelijk werkgever een flinke impuls. Dit zal echter in combinatie met andere budgetten zoals die het project ‘de gemeente profileert zich als aantrekkelijk werkgever’, de publieksdienstverlening en opleidingen opgevangen worden. Hierdoor wordt het laten vrijvallen van dit budget een mogelijkheid.

Ad k) budget voor project “Gemeente profileert zich als een aantrekkelijk werkgever” anders verdelen

In plaats van het budget in 2025 in één keer te besteden kunnen de werkzaamheden worden verspreid over vier jaar. Hierdoor valt er in 2025 € 150.000 budget vrij. Dit bedrag wordt vervolgens gespreid opgenomen in de jaren 2024, 2026 en 2027. Reden is dat het ‘zich profileren als een aantrekkelijk werkgever’ niet een eenmalige gebeurtenis is maar vraagt om een jaarlijks terugkerende inzet op dit vlak. Zo kan adequaat gehandeld worden op arbeidsmarkttrends die de gemeente Terschelling goed op de kaart houdt als aantrekkelijk werkgever.

Ad l) rioolheffing verhogen naar 100% kostendekkend niveau

De kostendekkendheid van de heffingen is opnieuw bepaald. Om de rioolheffing volledig kostendekkend (100%) te krijgen moeten de opbrengsten worden verhoogd met € 70.000. Dit houdt in dat het tarief per aansluiting met ongeveer € 19 verhoogd moet worden naar € 199 (t.o.v. tarief 2023, € 180).

Ad m) afvalstoffenheffing verhogen naar 100% kostendekkend niveau

De kostendekkendheid van de heffingen is opnieuw bepaald. Om de afvalstoffenheffing volledig kostendekkend (100%) te krijgen moeten de opbrengsten worden verhoogd met € 60.000. Dit houdt in dat het tarief per huishouden met € 27 verhoogd moet worden naar € 242 (t.o.v. tarief 2023, € 215,62).

Ad n) Toeristenbelasting verhogen in 2024

Bezoekers van Terschelling betalen toeristenbelasting. De belasting wordt betaald via de onderneming die de gelegenheid tot overnachting op het eiland biedt, en daarnaast via een opslag op de ticket voor de boot voor de eerste dag. De heffing is een vast tarief, per persoon per dag.

Elk jaar wijzigt het tarief met de inflatiecorrectie en aanvullende beleidsverhoging. In 2022 zijn er 541.500 overzettingen naar Terschelling, waarvan 86% toerist is, en 14% inwoner. Deze verhouding kan worden toegerekend aan de kosten van het masterplan van de haven dat in de begroting voor de komende jaren is opgenomen. Van de opgenomen lasten zouden voor 86% kunnen worden toegerekend aan de toeristenbelasting, wat betekent dat in de jaren 2025 €525.000,-, 2026 €654.000 en 2027 €473.000 op deze wijze kunnen worden gedekt. Deze toerekening kan bij verschillende faciliteiten worden uitgevoerd.

Op dit moment is het tarief voor 2024 nog niet vastgesteld, dit zal plaatsvinden in de Raad van november 2023. Het tarief voor 2024 komt mogelijk uit op € 2,50 per persoon per dag.

In bijlage verdeling toeristenbelasting wordt een indicatie gegeven van de bestedingen van de ontvangen toeristenbelasting.

Overige financiële ontwikkelingen

Kosten nieuw vGRP

Het huidige vGRP is geldig tot eind 2023. Er wordt druk gewerkt aan het opstellen van een nieuw plan, echter is deze nog niet gereed voor verwerking in de begroting 2024. Het nieuwe vGRP zal ter besluitvorming worden aangeboden bij de gemeenteraad, waarbij eventueel financiële consequenties kunnen worden afgewogen.

Overzicht van de incidentele baten en lasten

Op grond van artikel 189 Gemeentewet moet de gemeenteraad erop toe zien dat de begroting structureel in evenwicht is. In een begroting die in evenwicht is, worden de structurele lasten - over de gehele periode van vier jaar - gedekt door structurele baten.

Om vast te stellen dat sprake is van structureel evenwicht is het belangrijk te begrijpen welk deel van de baten en lasten structureel zijn, en welke incidenteel. De onderstaande tabellen beschrijven de incidentele baten en lasten in het meerjarenperspectief.

Het onderscheid tussen incidenteel en structureel is niet altijd even duidelijk. Het BBV hanteert de richtlijn dat wanneer de tijdelijke baten of lasten 'eindig' zijn, zij een incidenteel karakter hebben. Onttrekkingen en toevoegingen van en aan reserves kunnen altijd als incidenteel worden aangemerkt.

Incidentele baten

Specificatie incidentele baten					
In €	Taakveld	2024	2025	2026	2027
onttrekkingen reserves	0.10	867.000	835.000	835.000	835.000
Totaal incidentele baten	-	867.000	835.000	835.000	835.000

Onttrekkingen reserves

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden altijd als incidenteel beschouwd. Dit is alleen niet het geval als het (onder voorwaarde) om financieringsreserves en dekkingsreserves gaat, of om onttrekkingen uit de daartoe toereikende (bestemmings)reserves voor minimaal drie jaar met als doel structurele kosten te dekken.

In dit geval gaat het om een onttrekking uit de reserve havenbedrijf en de reserve Waddenprogramma. De onttrekking voor het havenbedrijf wordt gedaan om het exploitatietekort te dekken en is gebaseerd op de berekening van het te verwachten tekort over het betreffende jaar. De geraamde onttrekking uit de reserve Waddenprogramma van € 450.000 (2023-2026) is bedoeld voor de uitvoering van het Waddenprogramma vanaf 2023.

Een uitgebreid overzicht van de toevoegingen en onttrekkingen aan reserves is terug te vinden in bijlage 5.

Incidentele lasten

Specificatie incidentele lasten					
In €	Taakveld	2024	2025	2026	2027
Incidentele lasten gebouwenbeheerplan	0.4	-900.000	-	-	-
Organisatie ontwikkeling	0.4	-25.000	-	-	-
Transparante samenwerking raad en organisatie	0.4	-30.000	-	-	-
Open, transparante en laagdrempelige communicatie met burgers	0.4	-	-	-150.000	-
'de gemeente profileert zich als een goede werkgever' anders verdeeld	0.4	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000
Onderhoud fietspaden	2.1	-40.000	-	-	-
Uitwerken optie 3 parkeermotie oud west	2.1	-25.000	-	-	-
Onderzoek mogelijkheid tweede brug (aanleginrichting) havengebied	2.4	-	-25.000	-	-
Ontwikkelen toeristische visie	3.4	-52.000	-	-	-
Pilot douchevoorziening	3.4	-100.000	-	-	-
Maatregelen om auto gebruik niet-eilanders te verminderen	3.4	-	-	-25.000	-
Doorlopende leerlijnen en praktijkonderwijs	4.1	-10.000	-	-	-
Initiatieven op het gebied van vervolgoopleidingen stimuleren	4.3	-	-	-30.000	-
Onderzoek Multifunctionele sporthal	5.2	-25.000	-	-	-
Vrijwilligersbeleid	5.3	-15.000	-	-	-
Lokale inclusie agenda	6.1	-25.000	-	-	-
Eerstelijnszorg blijft een prioriteit op het eiland	7.1	-	-	-10.000	-
Toereikend krijgen van het kabelnetwerk	7.4	-5.000	-	-	-
Herzien bestemmingsplan bedrijventerrein	8.1	-25.000	-	-	-
Implementatie Omgevingswet	8.1	-225.000	-200.000	-175.000	-175.000
De Friese aanpak (omgevingswet)	8.1	-6.000	-	-	-
Vernieuwen welstandsnota	8.1	-25.000	-	-	-
Onderzoek lokale woningmarkt eilanders	8.3	-25.000	-	-	-
Erfpacht als instrument om nieuwbouw betaalbaar te houden	8.3	-	-25.000	-	-
Toevoegingen reserves	0.10	-355.000	-365.000	-365.000	-365.000
Totaal incidentele lasten		-1.963.000	-665.000	-805.000	-590.000

Incidentele lasten gebouwenbeheerplan

Uit de uitgevoerde inspecties is naar voren gekomen dat al het noodzakelijke onderhoud direct uitgevoerd moet worden in het eerste jaar van de nieuwe onderhoudscyclus. Dit resulteert in een incidentele last, waardoor de jaarlijkse dotatie aan de voorziening gelijk kan blijven.

Implementatie Omgevingswet

Vanaf 1 januari 2024 treedt de Omgevingswet in werking. Om de invoering hiervan te realiseren is een uitvoeringsbudget beschikbaar gesteld. Hoewel de Omgevingswet een structurele taak van de gemeente wordt, schrijft het BBV voor dat de kosten die gemaakt worden ter voorbereiding op de uitvoering van een nieuwe of gewijzigde structurele taak als incidenteel aangemerkt worden. De implementatiekosten zijn tijdelijk en vallen daarom niet onder de structurele lasten.

Toevoegingen reserves

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden altijd als incidenteel beschouwd. Dit is alleen niet het geval als het (onder voorwaarde) om financieringsreserves en dekkingsreserves gaat, of om onttrekkingen uit de daartoe toereikende (bestemmings)reserves voor minimaal 3 jaar met als doel structurele kosten te dekken.

Deze post bestaat uit een toevoeging aan de reserve havenbedrijf en een toevoeging aan de reserve 'J.W. van Dierenfonds'. De toevoeging aan de reserve havenbedrijf wordt gedaan om kapitaal op te bouwen om toekomstige investeringen en exploitatietekorten in het havenbedrijf te kunnen dekken. De reserve 'J.W. van Dierenfonds' is ingesteld om specifieke aankopen voor museum het Behouden Huys te kunnen bekostigen. Aan deze reserve wordt incidenteel € 1.000 toegevoegd. Een uitgebreid overzicht van de toevoegingen en onttrekkingen aan reserves is terug te vinden in bijlage 5.

2. Programma's

Inleiding

Dit hoofdstuk gaat over de verschillende programma's en taakvelden die zijn opgenomen in het totale programmaplan. In totaal zijn er negen programma's en taakvelden waarbinnen we activiteiten uitvoeren om de beoogde bestuurlijke doelen te bereiken. Om deze doelen te omschrijven, gebruiken we de volgende drie vragen:

1. Wat willen we bereiken?
2. Wat gaan we daarvoor doen?
3. Wat zijn de kosten?

Elk programma begint met een inleidende tekst. Vervolgens geven we antwoord op de vragen wat we willen bereiken en wat we daarvoor gaan doen. Aan de rechterkant van de tekst wordt er een cirkeldiagram weergegeven waarin de totale baten en lasten van het programma inzichtelijk worden gemaakt. Onder het kopje 'financiën' worden de baten en lasten uitgesplitst per taakveld en wordt er een overzicht gegeven van de voorstellen per taakveld. De uitwerking op kostenplaatsniveau is terug te vinden in bijlage 2.

2.0 Bestuur en Ondersteuning

Wat willen we bereiken?

Het programma 'Bestuur en Ondersteuning' is bedoeld om ondersteuning te bieden op verschillende gebieden. De onderwerpen die binnen dit programma vallen, zijn onder andere het faciliteren van de Raad en het College, Burgerzaken en Personeel en Organisatie. Het programma biedt dus een breed scala aan onderwerpen, elk met hun eigen specifieke doel.

Het faciliteren van de Raad en het College omvat het verlenen van ondersteuning aan deze organen op verschillende gebieden. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het ondersteunen bij vergaderingen en het opstellen van beleidsstukken. Burgerzaken richt zich op het bieden van dienstverlening aan burgers, zoals het verstrekken van paspoorten en rijbewijzen. Tot slot richt Personeel en Organisatie zich op het ondersteunen van medewerkers en het zorgen voor een goed functionerende organisatie.

Beleidsindicatoren Bestuur en Ondersteuning	2022	2021
Formatie (in fte per 1.000 inwoners)	16	16
Bezetting (in fte per 1.000 inwoners)	16	14
Apparaatskosten (in € per inwoner)	-1.453	-1.302
Externe inhuur (als percentage van de totale loonsom + totale kosten inhuur externen)	34%	30%
Overhead (in % van de totale lasten)	26%	29%

Financiën

Begroting 2024-2027

Bedragen in € 1.000

	Taakveld	2024	2025	2026	2027
Toevoegingen					
0.10	Mutaties reserves	-1	-903	-465	-770
Totaal		-1	-903	-465	-770
Onttrekkingen					
0.10	Mutaties reserves	1.327	1.203	1.158	1.023
Totaal		1.327	1.203	1.158	1.023
Lasten					
0.1	Bestuur	-1.222	-1.240	-1.278	-1.285
0.2	Burgerzaken	-110	-110	-110	-110
0.4	Overhead	-9.029	-8.179	-8.456	-8.306
0.5	Treasury	0	0	0	0
0.61	OZB woningen	-72	-72	-72	-72
0.62	OZB niet-woningen	0	0	0	0
0.64	Belastingen overig	0	0	0	0
Totaal		-10.433	-9.601	-9.916	-9.773
Baten					
0.1	Bestuur	14	14	14	14
0.2	Burgerzaken	130	130	130	130
0.4	Overhead	191	145	145	145
0.5	Treasury	393	393	393	393
0.61	OZB woningen	1.433	1.468	1.504	1.542
0.62	OZB niet-woningen	1.387	1.418	1.449	1.481
0.64	Belastingen overig	130	133	136	138
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	12.313	13.149	12.556	12.892
0.8	Overige baten en lasten	30	30	30	30
Totaal		16.021	16.880	16.357	16.765
Saldo		6.914	7.579	7.134	7.245

2.1 Veiligheid

Wat willen we bereiken?

Als gemeente zijn we verantwoordelijk voor het beleid op het gebied van veiligheid. Samen met verschillende partijen, waaronder de politie, het openbaar ministerie, de Veiligheidsregio, ondernemers en inwoners, werken we dagelijks aan een veilige woon- en leefomgeving. Hierbij richten we ons op zaken als crisisbeheersing, rampenbestrijding, overlast door jongeren, relletjes in het uitgaansleven en drugshandel. Elk incident of gebeurtenis kan de veiligheid of het gevoel van veiligheid bedreigen. De prioriteiten die we als gemeente hebben op het gebied van veiligheid leggen we vast in een Integraal Veiligheidsplan (het IVP).

Integraal veiligheidsplan

In een Integraal Veiligheidsplan (IVP) stelt de gemeente vast welke prioriteiten er op het gebied van openbare orde en veiligheid liggen. In het IVP beschrijven we daarnaast hoe we samenwerken: zowel binnen als buiten het gemeentehuis, bijvoorbeeld met partijen als de politie of het Openbaar Ministerie. Het huidige IVP kwam in 2022 te vervallen, daarom werken we dit jaar aan een nieuw plan.

Naast het Integraal Veiligheidsplan stellen we elk jaar een Uitvoeringsplan op. In het Uitvoeringsplan staan onze concrete plannen voor dat jaar, terwijl het IVP onze prioriteiten en ambities beschrijft voor de komende jaren.

Een veilige woon- en leefomgeving

Onderzoek naar Toezicht en Handhaving op Waddeneilanden

De Rekenkamercommissie van de vijf Waddeneilanden liet onderzoek doen naar de manier waarop toezicht en handhaving plaatsvindt op de eilanden. Het rapport met daarin de resultaten ontving de gemeenteraad eerder al. De aanbevelingen die uit het onderzoek voortkomen werken we in 2024 verder uit.

Optimalisatie van gemeentelijke handhaving

We streven naar een omgeving waarin inwoners en eilanders veilig kunnen leven en ondernemen. Uit het onderzoek van de Rekenkamercommissie bleek onder andere dat een samenwerking tussen de gemeente en andere partners, zoals beveiligers en handhavers, hier sterk aan bijdraagt. Daarom zetten we het komende jaar in op het (verder) versterken van onze samenwerking.

Crisisbeheersing en rampenbestrijding

Samen met Veiligheidsregio Fryslân en andere partners werken we constant aan de veiligheid van onze inwoners en bezoekers. Onder andere de verandering van het klimaat en de energietransitie brengen de komende jaren uitdagingen met zich mee op Terschelling.

Samenwerking

Veiligheidsregio Fryslân ontwikkelde verschillende plannen die beschrijven hoe partijen samenwerken in het geval van een ramp: bijvoorbeeld bij een incident op het water of bij grootschalige uitval van de nutsvoorzieningen. Alle plannen zijn beschikbaar in een crisisapp. De app wordt regelmatig geüpdatet, samen met de gemeente en andere lokale partners.

Up-to-date houden kennis

Wat de politie, brandweer en ambulances doen bij een ramp is vaak goed zichtbaar. De gemeente speelt echter op de achtergrond een net zo'n grote rol: in opvang, communicatie en nazorg. We werken samen in een crisisstructuur met alle (hulp)diensten die betrokken zijn. Het is belangrijk om onze kennis en werkwijze in de crisisstructuur op niveau te houden. Dit doen we door regelmatig trainingen en bijeenkomsten te organiseren en bij te wonen.

Klimaatverandering en energietransitie

De verandering van het klimaat en de energietransitie brengen uitdagingen mee op het gebied van veiligheid. We oefenen bijvoorbeeld scenario's waarbij grootschalige uitval van de nutsvoorzieningen centraal staat. Dit jaar brengt defensie in opdracht van de gemeente opnieuw brandputten aan. De putten zorgen ervoor dat de brandweer voldoende water in natuurgebieden heeft om een brand te kunnen blussen.

Evenementen

Veiligheid tijdens evenementen heeft altijd onze aandacht. We doen dit door preventief goede plannen om te stellen in samenwerking met de organiserende partijen.

Integriteit en veiligheid.

Er is sprake van ondermijning wanneer criminelen voor illegale activiteiten gebruik maken van legale bedrijven en diensten. Oftewel: de onderwereld raakt vermengd met de bovenwereld. Het gaat bijvoorbeeld om problemen met drugs, vastgoedfraude, witwassen van crimineel geld en mensenhandel.

Ook op de Waddeneilanden speelt het onderwerp ondermijning. Het Regionale Informatie- en Expertisecentrum (RIEC) Noord-Nederland maakte een rapport om de stand van zaken op de Waddeneilanden inzichtelijk te maken. Op dit moment werken we aan de plannen om de problemen aan te pakken. De plannen zijn op het (1) het vergroten van bewustzijn en voorkomen van criminaliteit, (2) het beter verzamelen van informatie, en (3) de veranderingen in de wetten en regels.

Beleidsindicatoren Veiligheid	2022	2021
Verwijzingen Halt (per 1.000 inwoners)	onbekend	0
Winkeldiefstallen (per 1.000 inwoners)	0	0
Geweldsmisdrijven (per 1.000 inwoners)	3,0	5,1
Diefstallen uit woning (per 1.000 inwoners)	0	1,0
Vernielingen en beschadigingen (in openbare ruimte, per 1.000 inwoners)	6,0	7,2

Bron: Waarstaatjegemeente.nl

Financiën

Begroting 2024 - 2027

Bedragen in € 1.000

	Taakveld	2024	2025	2026	2027
Toevoegingen					
1.10	Mutaties reserves	0	0	0	0
Totaal		0	0	0	0
Onttrekkingen					
1.10	Mutaties reserves	122	138	150	179
Totaal		122	138	150	179
Lasten					
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-789	-827	-853	-880
1.2	Openbare orde en veiligheid	-367	-369	-371	-373
Totaal		-1.156	-1.196	-1.224	-1.253
Baten					
1.2	Openbare orde en veiligheid	59	59	59	59
Totaal		59	59	59	59
Saldo		-975	-999	-1.015	-1.015

2.2 Verkeer, vervoer en waterstaat

Wat willen we bereiken?

Terschelling is een prachtig eiland om te wonen, werken en recreëren. Om ervoor te zorgen dat dit zo blijft, is het belangrijk om de infrastructuur en het water goed te onderhouden.

Om de uitdagingen het hoofd te bieden, moeten we in sommige gevallen groot denken en groot doen. Zo ligt de focus de komende jaren op de aanpak van het havengebied: de levensader van ons eiland. Daarnaast besteden we veel aandacht aan de groeiende parkeerbehoefte en zorgen we voor de aanleg en het onderhoud van wegen en (fiets)paden.

Parkeren Oud West

In 2024 verandert de parkeersituatie in oud West. Er is op dit moment te weinig parkeerruimte voor inwoners en er zijn te veel auto's in de straten. In 2022 stelden we daarom een parkeernotitie op, met daarin verschillende opties. We voeren optie 3 in 2024 uit.

Plan voor de West-Aletalaan en de Sportlaan

Een deel van de West Aletalaan en de Sportlaan in West-Terschelling is toe aan onderhoud. De wegen maken deel uit van de route van de bus. Het is daarom noodzakelijk dat we ook de fundering van de wegen verbeteren. In 2024 maken we de plannen, zodat we daarna kunnen overgaan tot uitvoering.

Verduurzaming Openbare Verlichting

In 2023 maakten we een uitvoeringsplan om de openbare verlichting op het eiland te verduurzamen. Een aantal (deel)projecten zijn inmiddels al uitgevoerd. Het overige deel volgt in de komende drie jaar.

In het uitvoeringsplan besteedden we ook aandacht aan kansen voor donkerte op het eiland. De kansen werken we in 2024 verder uit.

Onderzoek verkeersveiligheid en uniforme weginrichting

We voeren een verkeerskundig onderzoek uit naar de wegen op het eiland. Onderwerp is onder andere uniformiteit van de inrichting van de wegen in verband met de verkeersveiligheid. Ook onderzoeken we de mogelijkheid om snelheid op de Hoofdweg te verlagen naar 60 kilometer per uur.

Financiën

Begroting 2024 - 2027

Bedragen in € 1.000

	Taakveld	2024	2025	2026	2027
Toevoegingen					
2.10	Mutaties reserves	-354	-364	-364	-364
Totaal		-354	-364	-364	-364
Onttrekkingen					
2.10	Mutaties reserves	518	556	691	471
Totaal		518	556	691	471
Lasten					
2.1	Verkeer en vervoer	-1.488	-1.423	-1.423	-1.423
2.3	Recreatieve havens	-56	-56	-56	-141
2.4	Economische havens en waterwegen	-1.348	-1.451	-1.575	-1.365
Totaal		-2.892	-2.930	-3.054	-2.929
Baten					
2.1	Verkeer en vervoer	515	515	515	515
2.3	Recreatieve havens	83	81	81	166
2.4	Economische havens en waterwegen	287	287	287	287
Totaal		885	883	883	968
Saldo		-1.843	-1.855	-1.844	-1.854

2.3 Economie

Wat willen we bereiken?

Uit cijfers van onder andere de VVV blijkt dat toeristen Terschelling steeds beter weten te vinden. Om een goede balans tussen de leefbaarheid voor de eilanders en het toerisme, maar ook tussen natuur en toerisme te behouden, vindt de gemeente het belangrijk om hier voldoende aandacht aan te besteden.

Om deze balans te blijven garanderen, stellen we in 2024 een nieuwe toeristische visie op. Daarnaast herzien we het kampeerbeleid en heroverwegen we het bestaande terrassenbeleid. Hiermee willen we ervoor zorgen dat het toerisme op Terschelling op een duurzame en verantwoorde manier plaatsvindt, zodat niet alleen de toeristen, maar ook de eilanders en de natuur hiervan kunnen profiteren.

Toeristische visie

Toerisme is belangrijk voor het eiland, dat is duidelijk. Maar hoe zorgen we voor een goede balans tussen toerisme, leefbaarheid en de natuur op het eiland? De toeristische visie moet antwoord geven op deze vraag. In 2024 starten we met het opstellen van de visie. In de Kadernota is hiervoor een budget van €52.000,- opgenomen.

Kampeerbeleid

We werken aan de herziening van het kampeerbeleid. De focus ligt op duurzaam en toekomstbestendig ondernemen. Om de herziening met hoge prioriteit af te ronden is een budget van €15.000,- nodig.

Terrassenbeleid

Naar aanleiding van een raadsbrede motie in 2023 kwam een pilot tot stand waarin ondernemers in sommige gevallen hun terras mochten uitbreiden. De pilot loopt in november af. Na een evaluatie gaan we het terrassenbeleid opnieuw overwegen. Hiervoor is een bedrag van €20.000,- nodig.

Beleidsindicatoren Economie	2022	2021
Functiemenging (in %)	54,5	54,0
Vestigingen (van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 - 74 jaar	259,0	257,9

Bron: Waarstaatjegemeente.nl

Financiën

Begroting 2024 - 2027

Bedragen in € 1.000

	Taakveld	2024	2025	2026	2027
Toevoegingen					
3.10	Mutaties reserves	-996	-1.053	-1.069	-1.193
Totaal		-996	-1.053	-1.069	-1.193
Onttrekkingen					
3.10	Mutaties reserves	0	0	0	0
Totaal		0	0	0	0
Lasten					
3.4	Economische promotie	-456	-404	-377	-352
Totaal		-456	-404	-377	-352
Baten					
3.4	Economische promotie	5.513	5.608	5.706	5.805
Totaal		5.513	5.608	5.706	5.805
Saldo		4.061	4.151	4.260	4.260

2.4 Onderwijs

Wat willen we bereiken?

Toekomstbestendig en inclusief onderwijs met maximale ontplooiingskansen voor de eilander kinderen

Kwalitatief onderwijs bieden aan alle kinderen en jongeren op Terschelling: dat is het doel van het programma Onderwijs. Belangrijke speerpunten voor de komende jaren zijn:

- het vernieuwen en verduurzamen van de scholen;
- het stimuleren van duurzame sport- en beweging faciliteiten;
- het ondersteunen van leerlingen met achterstanden;
- de aanpak van schooluitval;
- leerlingenvervoer;
- inclusief onderwijs;

Ook werken we aan goede kinderopvangmogelijkheden met voldoende capaciteit. Het onderwijsprogramma is gericht op het tegengaan van krimp en het behoud van arbeidskrachten, wat van essentieel belang is voor de leefbaarheid op het eiland.

Toekomstbestendige onderwijshuisvesting

In 2023 werd het Integraal Huisvestingsplan (IHP) vastgesteld door de gemeenteraad. Het IHP geeft sturing aan de invulling van de huisvestingsbehoefte en de investering die daarvoor nodig is. Aan de hand van het IHP werken we voor elke dorpskern scenario's uit. Die leggen we vervolgens voor aan de gemeenteraad. Een belangrijke kans in de uitwerking is de behoefte voor bewegingsonderwijs op het eiland.

De keuze voor Midsland (Schylger Jouw / Hunnighouwersgat) is als eerste aan de beurt. De scenario's leggen we eind 2023 voor aan de gemeenteraad, zodat we in 2024 kunnen starten met de uitvoering. De keuzes voor Hoorn ('t Jok) hangen samen met andere onderwerpen, zoals woningbouw en verplichtingen uit de Regiodeal. Daarom volgt dit voorstel in 2024.

Brede versterking onderwijs

Onderwijsachterstandenbeleid en uitval preventie

We werken verder aan de bestaande programma's en pakketten die zich richten op onderwijsachterstanden en de preventie van uitval. Samen met aanbieders, partners en betrokkenen evalueren we regelmatig. Daar waar dat mogelijk is vereenvoudigen we werkprocessen, om er zo voor te zorgen dat de afhankelijkheid van externe aanbieders afneemt en de benodigde expertise op het eiland geborgd is.

Inclusief onderwijs

Alle kinderen kunnen, in ieder geval tot en met het primair onderwijs, onderwijs volgen op het eiland. Het doel voor 2024 is de huidige manier van werken herzien, en het aanbod vernieuwen zodat het beter aansluit op de behoeften. Het kind staat centraal en de efficiency moet verhoogd, zodat de belasting voor het kind en het onderwijzend personeel afneemt. De budgettaire impact is neutraal. Dit vraagt om

een integrale benadering en een intensieve samenwerking tussen PO, VO, kinderopvang, Jeugdzorg, het Eilandteam en Jeugdwerk. Dit (vervolg-)proces starten we halverwege Q2 op.

Doorlopende leerlijnen en beroepsonderwijs

Het tegengaan van krimp en het behoud van personeel en arbeid op de eilanden is van essentieel belang voor de leefbaarheid op het eiland. In samenwerking met werkgevers en MBO-opleiders zijn pilots gestart en opleidingen ontwikkeld voor Horeca, Zorg, Groen en Techniek. Dit aanbod moet in 2024 uitgebreid worden en organisatorisch een vaste basis op het eiland krijgen. Naast het bestaande hbo-onderwijs (MIWB) zal het momentum rondom de ontwikkeling van Campus Victoria benut worden om een aanvullend hoger onderwijs aan te gaan bieden.

Overige onderwerpen

Leerlingenvervoer

De bestaande regelingen voor leerlingenvervoer worden gecontinueerd. We verbeteren de informatievoorziening aan bewoners. De pilot met de dagelijkse boot tussen Terschelling en Vlieland wordt omgezet in een driejarige dienstregeling met bijdragen vanuit gemeente en onderwijs. De verbinding draagt bij aan leefbaarheid op beide eilanden, de ontwikkeling van arbeidspotentieel en faciliteert daarnaast de uitwisseling van personeel in cruciale maatschappelijke functies.

Organisatie Openbaar Onderwijs Terschelling

De huidige organisatorische inrichting van het Openbaar Onderwijs Terschelling (OOT) dient geanalyseerd te worden. Herziening van de structuur, met een (gedeeltelijke) verzelfstandiging van het onderwijs is een optie. Belangrijke afweging in deze is de borging van de onafhankelijkheid en toekomst voor het eilander onderwijs. De structuur van de Raad van Toezicht van het OOT dient herzien te worden. Zowel qua samenstelling als omvang (uitbreiding gewenst). De Inspectie van het Onderwijs heeft een aantal verbeterpunten gedefinieerd die medio 2024 gerealiseerd moeten zijn.

Beleidsindicatoren Onderwijs	2021-2022	2019-2020
Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	-	-
Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	9	14
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificaties (vsv-ers in % deelnemers aan het VO en MBO onderwijs)	-	0,7

Bron: *Waarstaatjegemeente.nl*

Financiën

Begroting 2024 - 2027

Bedragen in € 1.000

	Taakveld	2024	2025	2026	2027
Toevoegingen					
4.10	Mutaties reserves	0	0	0	0
Totaal		0	0	0	0
Onttrekkingen					
4.10	Mutaties reserves	27	309	819	967
Totaal		27	309	819	967
Lasten					
4.1	Openbaar basisonderwijs	-1.737	-1.737	-1.737	-1.737
4.2	Onderwijshuis vesting	-327	-619	-1.099	-1.277
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-2.114	-2.104	-2.134	-2.104
Totaal		-4.178	-4.460	-4.970	-5.118
Baten					
4.1	Openbaar basisonderwijs	1.735	1.735	1.735	1.735
4.2	Onderwijshuis vesting	76	76	76	76
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.802	1.802	1.802	1.802
Totaal		3.613	3.613	3.613	3.613
Saldo		-538	-538	-538	-538

2.5 Sport, cultuur en recreatie

Wat willen we bereiken?

Sport

Sporten en bewegen

De buurtsportcoach is de centrale figuur in de uitvoering en organisatie van het sportbeleid. Hij zorgt voor verbinding tussen sportaanbieders en maatschappelijke instellingen zoals jeugdzorg, het Eilandteam, onderwijs en de gezondheidszorg. De sportcoach richt zich op het bevorderen van sportdeelname in de basisschoolleeftijd. De gemeente ondersteunt initiatieven op het gebied van sport en bewegen met subsidies. Tot en met 2027 is er zowel voor de buurtsportcoach als voor de subsidies structureel budget opgenomen. Vanuit de brede SPUK-regeling komen er aanvullende middelen beschikbaar. Het exacte bedrag waarom het gaat is nog niet bekend.

Sporthal Midsland

In samenhang met het integraal huisvestingsplan (IHP) en op basis van een probleemanalyse brengen we in 2024 de mogelijkheden in kaart voor het ontwikkelen van een multifunctionele sporthal in Midsland.

De kosten hiervoor moeten nog worden beraamd.

Cultuur & recreatie

Subsidies

De gemeente ondersteunt diverse organisaties en initiatieven op het gebied van cultuur en samenleving met behulp van subsidies. Het budget hiervoor is geïndexeerd. In 2024 zetten we onze werkzaamheden door om het proces van subsidieverleningen helder te maken. Ook brengen we de verschillende subsidiemogelijkheden beter onder de aandacht.

Gezien de hoge druk waar verenigingen en vrijwilligersorganisaties mee te maken hebben gehad de afgelopen tijd, is er in de Kadernota naast de reguliere indexering van de subsidies een aanvullend jaarlijks budget van €15.000,- opgenomen om maatschappelijke organisaties met subsidies te ondersteunen.

Vrijwilligers

In 2023 wordt een plan van aanpak voor het ondersteunen en versterken van eilander vrijwilligersorganisaties opgesteld. Dit plan richt zich niet op financiële steun aan individuele organisaties, maar op het versterken van de vrijwilligersorganisaties in brede zin. Een exacte financiële invulling hangt af van het nog te formuleren plan, maar in de Kadernota is uitgegaan van een eenmalig budget ter grootte van €15.000,- voor de uitvoering van het plan.

Programma Museum 't Behouden Huys

't Behouden Huys

't Behouden Huys bestaat sinds 2023 uit drie 'zuilen': Museum, Historisch Centrum & Erfgoed Terschelling (Digitaliseringsproject). Naast de jaarlijks terugkerende werkzaamheden en kerntaken, die ook stevast zijn begroot, staan er unieke ambities op het programma zodat in 2024 en de jaren erna nog meer mensen in aanraking komen met de Terschellinger cultuur en historie en 't Behouden Huys nog beter te vinden en raadpleegbaar is. De focus ligt hierbij op de volgende drie thema's:

- Nieuwe en Eigentijdse Museumtentoonstellingen,
- Zichtbaarheid & Vindbaarheid van het Museum en het Historisch Centrum
- Digitaliseringprogramma Erfgoed Terschelling

Nieuwe en Eigentijdse Museumtentoonstellingen

Om herhalingsbezoek en inkomsten te bevorderen, biedt Museum 't Behouden Huys ieder jaar wat nieuws. Voor 2024 staan twee kleine tentoonstellingen op programma: 'Torens Van Nienke' en 'KNRM 200 jaar'. Daarnaast ontvangt het museum objecten van het Rijksmuseum in langdurige bruikleen. Tegelijkertijd starten in 2024 de voorbereidingen voor een grote en spectaculaire tentoonstelling in 2025 en de jaren erna: 'Roddels & Raadsels'. De balieruimte, de plek waar een museumbezoek begint én eindigt, moet eigentijds en bovendien meer uitnodigend zijn. Ook kan deze balieruimte plek bieden voor mini-exposities over actuele herdenkingen of gebeurtenissen.

Digitaliseringprogramma Erfgoed Terschelling

Actie: Erfgoed Terschelling valt onder 't Behouden Huys, maar heeft een eigen thema en begroting. Ga voor meer info naar een van de andere themavelden onder 'Programma sport, cultuur en recreatie'.

Digitaliseringprogramma Erfgoed Terschelling

Erfgoed Terschelling

We hebben een rijke geschiedenis op het eiland. Het is belangrijk dat we deze zorgvuldig bewaren en toegankelijk maken voor de toekomstige generaties. We digitaliseren documenten, objecten en beeldmateriaal en slaan deze toekomstbestendig op. Niet alleen het archief uit 't Behouden Huys en het gemeentearchief, maar alle archieven op Terschelling (van bijvoorbeeld stichtingen en verenigingen) krijgen een plekje in het collectieregistratiesysteem en worden samen getoond op erfgoedterschelling.nl.

Actie: Het online archief van Terschelling vullen

In 2024 maken we een start met het digitaal ontsluiten van het gemeentearchief en voegen we dit toe aan Erfgoed Terschelling. Dit gebeurt aan de hand van een thema dat we jaarlijks kiezen in samenspraak met de stakeholders (zoals VVV) ter promotie van de website erfgoedterschelling.nl en het toeristisch product.

Ook krijgen de deelnemende verenigingen en stichtingen van team Erfgoed Terschelling een opleiding en begeleiding voor het vullen van het archief. We zorgen ervoor dat onderzoekers of

belangstellenden via zoekmachines als Google ons archief kunnen raadplegen en gebruiken volgens de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed ([Netwerk Digitaal Erfgoed](#)). Daarnaast betrekken we het onderwijs actief bij Erfgoed Terschelling, zodat het platform ook voor educatiedoeleinden gebruikt kan worden. Zo gaat de historie van het eiland ook leven onder de jeugd en de scholieren. Doordat steeds meer nieuwe archieven aanhaken, van zowel eilander stichtingen en verenigingen als particulieren, blijft Erfgoed Terschelling groeien.

Beleidsindicatoren Sport, cultuur en recreatie	2022	2020
Niet sporters (in %)	onbekend	52,8

Bron: *Waarstaatjegemeente.nl*

Financiën

Begroting 2024 - 2027

Bedragen in € 1.000

	Taakveld	2024	2025	2026	2027
Toevoegingen					
5.10	Mutaties reserves	0	0	0	0
Totaal		0	0	0	0
Onttrekkingen					
5.10	Mutaties reserves	347	359	362	346
Totaal		347	359	362	346
Lasten					
5.2	Sportaccommodaties	-996	-1.010	-1.015	-999
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-196	-181	-181	-181
5.4	Musea	-576	-676	-681	-681
5.5	Cultureel erfgoed	-77	-61	-61	-61
5.6	Media	-268	-272	-276	-276
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-144	-144	-144	-144
Totaal		-2.257	-2.344	-2.358	-2.342
Baten					
5.2	Sportaccommodaties	199	237	237	237
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	0	0	0
5.4	Musea	65	92	92	92
5.6	Media	68	68	68	68
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2	2	2	2
Totaal		334	399	399	399
Saldo		-1.576	-1.586	-1.597	-1.597

2.6 Sociaal Domein

Wat willen we bereiken?

Het doel van dit programma is het faciliteren en realiseren van de participatiesamenleving. Hierin draagt iedereen die dat kan op Terschelling actief bij aan zijn of haar omgeving. Zo ontstaat er een vangnet voor personen die tussen wal en schip dreigen te raken. Dit doen we samen met onze lokale en regionale partners, zoals Sociaal Domein Fryslân (SDF) en de samenwerking binnen Noardwest Fryslân (gemeenschappelijke regeling). Onze ambitie hierin is het realiseren van een sluitende keten waarin voorzieningen, indien nodig op maat, beschikbaar zijn voor iedereen. Specifieke wetgeving die bepalend zijn voor deze opdracht en koers zijn: de Jeugdwet, de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de Participatiewet en de Wet inburgering nieuwkomers. Iedere wet heeft zijn eigen opgave, zoals “veilig en gezond opgroeien” ingevolge de Jeugdwet, zo lang mogelijk zelfstandig thuis wonen, regie voeren en meedoen zoals de Wmo beoogt en het bieden van bestaanszekerheid en het stimuleren tot het verkrijgen van eigen inkomsten ingevolge de Participatiewet.

De opgaven ten aanzien van het Sociaal Domein voor de lange termijn betreffen voor 2024 de volgende dossiers. Specifiek voor de Jeugdwet gaat het om de Hervormingsagenda Jeugd, de provinciale Regiovisie en de jaarplannen SDF. Voor de Wet maatschappelijke ondersteuning betreft het Grip op Wmo, de woonzorgvisie, de visie op de maatschappelijke opvang en de visie op het beschermd wonen (naar beschermd thuis). Dossiers ten aanzien van participatie en bestaanszekerheid zijn de actualisatie van het beleid voor Armoedebestrijding, het opstellen van het Armoedepact en de energietransitie voor mensen met een smalle beurs. Bovendien is binnen het Sociaal Domein de herijking Kadernota sociaal domein actueel en het “werken vanuit de bedoeling” in combinatie met het versterken van de preventieve instrumenten en de keten.

Participatie

We zetten in op het versterken van de participatie naar vermogen, het vergroten van bestaanszekerheid en het voorkomen van armoede.

Naar vermogen participeren in de samenleving

- Inwoners die langdurig afhankelijk zijn van een uitkering ondersteunen we met onze (aanvullende) dienstverlening, zodat zij optimaal meedoen in de samenleving. We werken bijvoorbeeld met ze aan hun digitale vaardigheden en begeleiden ze naar vrijwilligerswerk.
- We monitoren de lokale effecten van het Breed Offensief, om meer mensen met een arbeidsbeperking bij de arbeidsmarkt te betrekken. We zetten deze voorzieningen zoveel mogelijk in via de Dienst SoZaWe (sociale zaken en werkgelegenheid) Noardwest Fryslân. De monitoring vindt plaats vanuit de regionale samenwerkingsafspraken.
- We volgen de stappen die het Rijk zet om voldoende middelen beschikbaar te stellen voor de participatievoorziening Beschut Werk. Waar nodig ondernemen we actie richting het Rijk. Ook dit vindt plaats vanuit de regionale samenwerkingsafspraken.
- We stimuleren kwetsbare werkzoekenden om gebruik te maken van werkervaringsplaatsen en proefplaatsen door hen daarvoor financieel te belonen. Ook wordt nazorg wordt een belangrijker onderdeel van de dienstverlening, met onder andere het werkstartpakket.

Financieel zelfredzame inwoners

- Het inkomensbeleid is aan het Rijk, maar we volgen de ontwikkelingen op dit gebied op de voet. Waar nodig stemmen we het lokale beleid af op de landelijke ontwikkelingen.
- We voeren de wettelijke energietoeslag uit en leveren maatwerk waar dat mag en noodzakelijk is.

Sociaal zelfredzame inwoners

- Samen met ketenpartners werken we aan (de bereikbaarheid van) collectieve voorzieningen voor het vergroten van vaardigheden van kwetsbare inwoners, zoals taalvaardigheid en digitale vaardigheid.

Maatschappelijke uitsluiting door schuldenproblematiek voorkomen

- In 2023 evalueerden we de aanpak van 'Vroegsignalering'. In 2024 zetten we in op verbetering: onder andere door een effectieve koppeling tussen vroegsignalering en de schulddienstverlening.
- We actualiseren het schulddienstverleningsbeleid in het kader van het beleidsprogramma Bestaanszekerheid 2024 – 2028.
- We werken aan een betere bekendheid van het brede Kindpakket en benaderen onze inwoners actief, zodat alle kinderen mee kunnen doen aan sport, cultuur en educatie. We zetten ook het Participatiefonds voor volwassenen voort. Dit wordt opgepakt in combinatie met de uitvoering van het sport- en beweegbeleid.

Armoede voorkomen, bestrijden en verzachten

- We stellen in het eerste kwartaal van 2024 het nieuwe beleid voor bestaanszekerheid vast. Kernwoorden van dat beleid zijn: autonomie voor de inwoner, integrale aanpak, vereenvoudiging, ervaringsdeskundigheid en vertrouwen.
- We intensiveren de contacten met maatschappelijke ketenpartners (formeel en informeel) en bouwen ze uit, om zo te komen tot een gezamenlijke aanpak tegen armoede.

Een betere afstemming tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt door te investeren in mensen

- We monitoren de nieuwe gezamenlijke re-integratie-aanpak (gemeente, Dienst NWF en Pastiel). Hoofdzakelijk daarbij is de introductie van de Dariuz Wegwijzer, een instrument (soort assessment) voor de inwoner om samen met de professional diens competenties en kwaliteiten te ontdekken. Dat is de basis voor maatwerk in het traject naar werk.
- Ten behoeve van inwoners met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt, waaronder uitstromers uit het Pro/Vso onderwijs, sluiten we aan bij initiatieven van de regioideal.
- We onderzoeken of een werk-leercarrousel kan worden ingericht, waar doelgroepen certificaten kunnen behalen die nodig zijn om een kansberoep te kunnen krijgen en te houden.
- We zijn succesvol in het voorkomen dat jongeren in een uitkering terecht komen, en dat willen we zo houden.

Wmo

We laten mensen zo lang mogelijk veilig, gezond en zelfstandig in de eigen vertrouwde omgeving wonen en geven hen de kans om goed mee te doen in de samenleving.

Naar elkaar omkijken

- We geven uitvoering aan het mantelzorgbeleid middels de vastgestelde uitvoeringsagenda 2023-2024.
- We zetten in op het versterken van de leefbaarheid, de sociale cohesie en samenkracht (het eerste doel van de Wmo 2015). In samenwerking met ketenpartners ontwikkelen we aanvullende en nieuwe initiatieven die bijdragen aan de verbinding tussen verschillende aandachtsgroepen binnen de leeftijd 0 tot 100. Bestaande initiatieven worden hierin uiteraard meegenomen. Dit pakken we op in samenwerking met het taakveld volksgezondheid.
- We gaan senioren (en “nieuwe senioren”) bewust maken van hun eigen krachten, mogelijkheden en verantwoordelijkheden, die bijdragen aan langer zelfstandig wonen. We stimuleren dat inwoners zelf tijdig hun woning levensloopbestendig maken. Dit doen we middels een bewustwordingscampagne of door middel van het verstrekken van informatie door lokale ketenpartners en in ontmoetingsplaatsen. Daarnaast kijken we of het beleid hierop aangepast moet worden.
- Het vrijwilligersbeleid wordt opgepakt vanuit een bredere context, namelijk het versterken van de sociale basis zoals omschreven in het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA).
- We zetten in op het verbeteren van de sociale inclusie. Hierbij gaat het niet zozeer over fysieke toegankelijkheid- dit wordt waar nodig opgepakt in de ruimtelijke programma's - maar om sociale inclusie in relatie tot het versterken van de sociale basis en de leefomgeving (GALA).

Thuis is het veilig

- We geven uitvoering aan het Fries actieplan 'Een duurzame aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties'. Dit vindt plaats vanuit de regionale samenwerkingsafspraken die zijn gemaakt (SDF).
- We geven uitvoering aan het beleid mensenhandel. Dit vindt plaats vanuit de regionale samenwerkingsafspraken (SDF) en maakt onderdeel uit van ondermijning binnen de gemeente.

Alle inwoners krijgen de kans om mee te doen/ Iedereen doet mee

- We zien onderzoek naar of en hoe het aanbod van algemene, voor iedereen toegankelijke voorzieningen kunnen worden uitgebreid, om zo dure maatwerkvoorzieningen te verminderen.
- We werken aan een dekkend aantal voorliggende voorzieningen en faciliteiten in de leefomgeving van iedere inwoner. Denk hierbij aan inloopvoorzieningen of het aanbod van welzijnsorganisaties en dorpshuizen waar inwoners zelf initiatieven ontwikkelen en organiseren, en waar inwoners elkaar kunnen ondersteunen en informeren. We gaan in gesprek met de (welzijns)instellingen, buurtschappen en (zorg)organisaties om de wensen, behoeftes en mogelijkheden in beeld te krijgen.
- We geven uitvoering aan het convenant Weer Thuis: In Friesland werken alle gemeenten, zorgaanbieders en woningcorporaties samen aan een zachte landing van mensen die uit beschermd wonen of een opvangvoorziening doorstromen naar een reguliere woning.
- We maken een regiovisie Maatschappelijke Opvang vanuit Sociaal Domein Fryslân. Hierbij is aandacht voor meer regionale spreiding en opvang dichterbij in de buurt. Opvang op het eiland is niet mogelijk, maar misschien wel dichterbij, zoals Harlingen en omstreken.
- We geven uitvoering aan de regiovisie Beschermd Wonen. De kanteling wordt doorgevoerd naar beschermd thuis. De decentralisatie krijgt in de loop van 2024 ook zijn beslag.
- We ontwikkelen een plan voor de komende jaren, waarbij ondersteuning zonder indicatie vorm krijgt. Het gaat hierbij om de waakvlamfunctie. Deze ondersteuning richt zich op mensen met psychische en/of (licht) verstandelijke beperkingen. Deze mensen hebben niet zozeer

ondersteuning nodig in de vorm van een maatwerkvoorziening individuele begeleiding, maar hebben wel van tijd tot tijd ondersteuning nodig bij de dagelijkse gang van zaken, om zwaardere problematiek te voorkomen.

- We willen dat inwoners en de gemeente in goed vertrouwen met elkaar samenwerken om tot passende oplossingen te komen en inwoners meer bewust te laten worden van hun eigen mogelijkheden en hun leefomgeving. Om dit te bereiken, kijken we naar de mogelijke versterking van het Eilandteam, het verbeteren van de digitale toegang en het vereenvoudigen van werkprocessen/het verlagen administratieve lastendruk. Dit wordt gefinancierd van uit de POK middelen.
- We gaan senioren (en “nieuwe senioren”) bewust maken van hun eigen krachten, mogelijkheden en verantwoordelijkheden, die bijdragen aan langer zelfstandig wonen. Hierbij gaan we in gesprek met de doelgroep. We stimuleren dat inwoners zelf op tijd gaan nadenken over en starten met het levensloopbestendig maken van hun woning. Dit kan met een bewustwordingscampagne of door middel van het verstrekken van informatie door lokale ketenpartners en in ontmoetingsplaatsen. Daarnaast kijken we of het beleid aangepast dient te worden. We denken na over de balans tussen het verstrekken van een verhuiskostenvergoeding en het verstrekken van hulpmiddelen en woonvoorzieningen.
- De woonzorgvisie wordt in 2024 opgesteld. Zie hiervoor programma wonen.

Jeugd

Ieder kind groeit veilig, gezond en weerbaar op.

Preventie en vroegsignalering

- Naar aanleiding van de verscherpte inkoop van specialistische jeugd onderzoeken we of er in 2024 tekortkomingen in het preventieve lokale aanbod ontstaan. De algemeen toegankelijke voorzieningen moeten aan de voorkant een voldoende sterke sociale basis vormen. Het uitgangspunt is normaliseren: het omarmen en waarderen van variëteit en verschillen tussen kinderen.
- Ingevolge de uitvoering van het lokale sport- en beweegbeleid leggen we de focus op de versterking van samenwerking van sport, onderwijs, zorg, welzijn en kinderopvang.

Jongeren zijn psychisch gezond en weerbaar

- We zetten schoolmaatschappelijk werk in op het eiland.
- We werken samen met het onderwijs op het eiland en de scholen aan de wal om de weerbaarheid van het kind of de jongere te vergroten, bijvoorbeeld door het aanbieden van verschillende voorlichtingen en trainingen.

Versterken van eigen kracht en samenkracht

- We bevorderen het gebruik van algemeen toegankelijke voorzieningen zoals het consultatiebureau en schoolmaatschappelijk werk.
- Het Eilandteam zorgt voor draagvlak voor de aanpak bij de ouders. De ouder is primair verantwoordelijk voor het kind en werkt samen met de professionals.
- We onderzoeken of het preventieve aanbod van lichte, kortdurende jeugdhulp in de gemeente dekkend is en of de verscherpte inkoop jeugd van SDF wordt gemonitord. Dit vindt plaats vanuit de regionale samenwerkingsafspraken die zijn gemaakt.

Een integrale aanpak van de zorg met het onderwijs

- We onderzoeken op welke wijze de samenwerking en de domeinoverstijgende aanpak met het onderwijs structureel vorm kan worden gegeven. Hierbij geven we invulling aan de uitvoering van het jaarplan Passend Onderwijs en Zorg op basis van de provinciale regiovisie 'Mei-inoar foar ús bern'. De thema's van het jaarplan zijn: bestuurlijke samenwerking, regionaal preventief samenwerken, complexe onderwijs- en ondersteuningsbehoeften vanuit gemeenten en onderwijs en thuiszittende jeugdigen, schoolverzuim en voortijdig schoolverlaters.

Het tijdig bieden van de juiste hulp op maat

- SDF gaat de wachtlijsten en de wachttijden van jeugdzorg zodanig beperken dat er geen overbruggingshulp door het Eilandteam meer nodig is. De wachtlijsten zijn dan korter (met minder cliënten op de lijst) en de wachttijden eveneens (we streven naar zes weken).
- We monitoren het zorgaanbod provinciaal (SDF) om te kunnen innoveren. Dit vindt plaats vanuit de regionale samenwerkingsafspraken die zijn gemaakt.
- Ingevolge de Fryske regiovisie 'mei-inoar foar ús bern' wordt een jaarplan opgesteld over partnerschap. Dit betreft het versterken van de keten jeugdzorg met de jeugdgezondheidszorg, scholen en gezondheidsdiensten. Een efficiëntere en effectievere samenwerking in de keten leidt tot een verhoging van de kwaliteit en het beheersen van de kosten.
- Door de specifieke eilandsituatie worden jongeren gedwongen eerder naar de wal te verhuizen. Hierdoor zijn de jongeren mogelijk kwetsbaar en dient er gekeken te worden naar de mogelijkheden van bijvoorbeeld een huiskamerproject, zoals in Leeuwarden is gesitueerd. Dit wordt integraal opgepakt vanuit de verschillende domeinen en met de jongeren zelf.

Voor jongeren en jongvolwassenen (13-27 jaar) is er een veilige, toegankelijke plek waar ze elkaar kunnen ontmoeten

- We maken afspraken over het begeleiden van jongeren in hun vrije tijd, om zich met activiteiten zoals bijvoorbeeld sport en spel te kunnen ontwikkelen. Dit wordt opgepakt in combinatie met de uitvoering van het GALA.

Praktijkondersteuner Jeugd

- Veel kinderen komen pas bij het Eilandteam terecht als de problemen al heel groot zijn. Ook bij de huisarts wordt geconstateerd dat er een tussenstap in de hulpverlening ontbreekt. De huisarts heeft zelf te weinig tijd, en dus wordt specialistische hulp ingevlogen. Dat is lang niet altijd noodzakelijk, maar legt wel een druk op de begroting van het Sociaal Domein. Dit willen we aanpakken, zodat kinderen met problemen eerder in beeld komen. Daarvoor zetten we vanaf 2023 in op de inzet van een praktijkondersteuner jeugd (poh-jeugd). De poh-jeugd is onderdeel, maar ook uitbreiding van het Eilandteam. Deze persoon biedt een lichte vorm van hulpverlening voor kinderen en jongeren. Als dit tijdig gebeurt, kan voorkomen worden dat kinderen en jongeren in de duurdere specialistische jeugdhulp terecht komt. Mocht dat uiteindelijk toch nodig zijn, dan kan de poh-jeugd goed aangeven welke hulp noodzakelijk is. De poh-jeugd wordt ondergebracht bij de huisartsenpraktijk op Midsland.

Opvang Oekraïners

De oorlog in Oekraïne duurt nog voort. Op dit moment is nog niet duidelijk of er ook opvang noodzakelijk is in 2024. De Tijdelijke regeling ontheemden Oekraïne is verlengd tot en met februari 2024. Tot op dit moment krijgt de gemeente de onkosten die voor de opvang gemaakt worden vergoed vanuit het Rijk. Het is onzeker of dit ook in 2024 het geval is.

Beleidsindicatoren Sociaal Domein	2022	2021
Banen (aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-74 jaar)	718,4	707
Jongeren met een delict voor de rechter (% 12 t/m 23 jarigen)	Onbekend	onbekend
Kinderen in uitkeringsgezin (% kinderen tot 18 jaar)	Onbekend	onbekend
Netto arbeidsparticipatie (% van de werkzame beroepsbevolking tov de beroepsbevolking)	72,7	70,4
Werkloze jongeren (% 16 t/m 22 jarigen)	Onbekend	onbekend
Personen met een bijstandsuitkering (aantal per 1.000 inwoners)	onbekend	14,4
Lopende re-integratievoorzieningen (aantal per 1.000 inwoners van 15-64 jaar)	6,2	6,4
Jongeren met jeugdhulp (% van alle jongeren tot 18 jaar)	14,1	15,0
Jongeren met jeugdbescherming (% van alle jongeren tot 18 jaar)	Onbekend	onbekend
Jongeren met jeugdreclassering (% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar)	Onbekend	onbekend
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo (aantal per 1.000 inwoners)	60	60

Bron: Waarstaatjegemeente.nl

Financiën

Begroting 2024 - 2027

Bedragen in € 1.000

	Taakveld	2024	2025	2026	2027
Toevoegingen					
6.10	Mutaties reserves	0	0	0	0
Totaal		0	0	0	0
Onttrekkingen					
6.10	Mutaties reserves	242	218	240	284
Totaal		242	218	240	284
Lasten					
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-694	-688	-697	-697
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-72	-71	-75	-45
6.3	Inkomensregelingen	-644	-648	-675	-702
6.4	WSW en beschut werk	-264	-286	-288	-289
6.5	Arbeidsparticipatie	-43	-39	-40	-40
6.6	Maatwerkvoorzieningen (Wmo)	-1.056	-1.093	-1.116	-1.139
6.7	Jeugd	-1.378	-1.384	-1.410	-1.434
		-4.151	-4.209	-4.301	-4.346
Baten					
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	17	30	30	30
6.3	Inkomensregelingen	418	422	417	419
6.4	WSW en beschut werk	43	43	43	43
6.6	Maatwerkvoorzieningen (Wmo)	39	39	39	39
Totaal		517	534	529	531
Saldo		-3.392	-3.458	-3.532	-3.530

2.7 Volksgezondheid en milieu

Wat willen we bereiken?

Het programma volksgezondheid en milieu heeft als doel om zowel mens als milieu te beschermen en te bevorderen. In 2024 ligt de focus op het gebied van gezondheid onder andere op een integraal preventief gezondheidsbeleid en wordt er aandacht besteed aan inclusie en anti-discriminatie. Hierbij streven we naar een gezonde en veilige leefomgeving voor iedereen.

Binnen het programma besteden we ook aandacht aan duurzaamheid en circulariteit. Het geactualiseerde uitvoeringsprogramma Terschelling Samen Duurzaam 2023-2026 vormt de basis voor de acties die het komende jaar genomen worden. Het belangrijkste doel van het programma is het reduceren van de CO₂-uitstoot, wat in lijn is met de duurzaamheidsdoelstelling van het rijk. Om dit te bereiken, richten we ons onder andere op het verduurzamen van de gebouwde omgeving, het sluiten van kringlopen op het eiland en het bevorderen van participatie. Dit alles met als uitgangspunt een toekomstbestendige energie-infrastructuur op het eiland.

Door deze acties te ondernemen, dragen we bij aan een gezonde leefomgeving voor mens en milieu en zetten we stappen richting een duurzame toekomst.

Integraal preventief gezondheidsbeleid

In het integraal plan van aanpak 'Brede SPUK' staat wat de gemeente van 2023 tot 2027 doet aan preventie en gezondheidsbevordering. In het plan komen vijftien onderdelen op de thema's sport- en beweegstimulering, cultuurparticipatie, gezondheidsbevordering, en het versterken van de sociale basis samen.

Programma's en regelingen die voortkomen uit het plan van aanpak worden bekostigd uit de Brede SPUK-regeling.

Inclusie en anti-discriminatie

Er komt een onderzoek naar LHBTIQ+-discriminatie op Terschelling. Ook wordt er samen met ervaringsdeskundigen een Lokale Inclusie Agenda (LIA) opgesteld, waarin staat hoe de gemeente werkt aan het VN-verdrag handicap.

In 2023 maken we voor beiden een plan van aanpak. In 2024 volgt de uitvoering. Voor het discriminatieonderzoek zijn de kosten beraamd op €10.000,- en voor het opstellen van de LIA €15.000,-. De precieze bedragen volgen uit de plannen van aanpak.

Afvalsturing en milieustraat

Voor het verwerken van de afvalstromen op Terschelling heeft de gemeente een lopende overeenkomst met Omrin.

De overeenkomst is aan revisie toe. In 2024 wordt het contract tegen het licht gehouden en werken we samen met Omrin aan een nieuwe overeenkomst die voldoet aan de wensen en eisen van deze tijd.

Daarnaast wordt er ook een nieuw plan gemaakt voor de milieustraat, zodat er stappen gemaakt kunnen worden in het onderhoud en mogelijke verduurzaming van de milieustraat. In de planvorming

onderzoeken we ook de mogelijkheden en initiatieven voor duurzaamheid en circulariteit in afvalstromen.

Verduurzaming gebouwde omgeving

Verduurzaming van de gebouwde omgeving is meetbaar met een labelverbetering. Voor de verschillende type gebouwen op het eiland zetten we daarom in 2024 in op acties die direct of indirect leiden tot een labelverbetering zoals voorlichting, een maatwerkadvies, hulp van de energiecoaches en het subsidiëren van isolatiemaatregelen.

Kringlopen sluiten

In 2024 ondernemen we verschillende acties om kringlopen in onder andere de bouw, de recreatiesector en de voedselketen te sluiten. Dit doen we met projecten als 'eten van eigen bodem', het hergebruik van bouwmaterialen en het stimuleren van het gebruik van eilander hout. Daarnaast zetten we binnen dit thema ook in op projecten die bijdragen aan een toekomstbestendig energiesysteem, zoals het warmteproject in West-Terschelling, een wijkuitvoeringsplan in Midsland en andere pilotprojecten die energie opwekken of opslaan.

We doen het samen

Samenwerking is het belangrijkste uitgangspunt bij de plannen en acties in het uitvoeringsprogramma Duurzaamheid. Samenwerking met eilanders, eilander ondernemers en andere belangrijke partners van het eiland en daarbuiten. Voor een stevige en effectieve samenwerking zetten we vanuit de gemeente in op verschillende acties in 2024. Zo werken we een cofinancieringsregeling uit om duurzame initiatieven voor het eiland te faciliteren en ondersteunen. Daarnaast zetten we in op burgerparticipatie en gaan we een intensieve samenwerking aan met de andere Waddeneilanden in het kader van de Regiodeal en het toewerken naar een toekomstbestendig energiesysteem op de eilanden.

Beleidsindicatoren Volksgezondheid en Milieu	2021	2020
Omvang huishoudelijk restafval (kg/inwoner)	onbekend	345
Hernieuwbare elektriciteit (in %)	14,1	11,8

Bron: *Waarstaatjegemeente.nl*

Financiën

Begroting 2024 - 2027

Bedragen in € 1.000

	Taakveld	2024	2025	2026	2027
Toevoegingen					
7.10	Mutaties reserves	-130	-130	-130	-130
Totaal		-130	-130	-130	-130
Onttrekkingen					
7.10	Mutaties reserves	132	130	148	46
Totaal		132	130	148	46
Lasten					
7.1	Volksgezondheid	-426	-433	-436	-276
7.2	Riolering	-761	-761	-761	-761
7.3	Afval	-1.014	-1.034	-1.054	-1.054
7.4	Milieubeheer	-946	-876	-484	-485
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	-20	-20	-20	-20
Totaal		-3.167	-3.124	-2.755	-2.596
Baten					
7.1	Volksgezondheid	74	74	59	0
7.2	Riolering	940	940	940	940
7.3	Afval	1.054	1.073	1.092	1.092
7.4	Milieubeheer	460	394	0	0
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	11	11	11	11
Totaal		2.539	2.492	2.102	2.043
Saldo		-626	-632	-636	-636

2.8 Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing

Wat willen we bereiken?

In 2024 zal gemeente Terschelling werken conform de Omgevingswet en de Wet Kwaliteitsborging, wat een grote impact zal hebben op de organisatie. Er zijn verschillende acties gepland, waaronder het opstellen van de Omgevingsvisie en het gebiedsdekkend omgevingsplan, het trainen van medewerkers en het opleiden van trainees en junioren tot volwaardige vergunningverleners. Daarnaast is er een ambitie om betaalbare woningen te realiseren, maar dit is afhankelijk van wet- en regelgeving, afspraken met WoonFriesland en marktomstandigheden. We werken aan het vernieuwen van de dienstverleningsovereenkomst voor verplichte basisregistraties.

Omgevingswet

In 2024 werken we conform de Omgevingswet en de Wet Kwaliteitsborging. Dit heeft een grote impact op onze organisatie en vraagt veel tijd en aandacht. In 2024 werken we zonder problemen conform de doelen van Omgevingswet en WKB.

Actie 1. De Omgevingsvisie opstellen in participatie met de eilanders

Actie 2. Het gebiedsdekkend omgevingsplan opstellen

Actie 3. Leren werken met de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging, zoals nieuwe procedures, het DSO, participatie ,de 'ja, mits'-houding en Friese aanpak

VTH-pool in Harlingen

Sinds januari 2022 voert gemeente Terschelling zelf de VTH-taken op het gebied van de Wabo weer uit: ook wel BRIKS-taken genoemd. De pool is qua bezetting nog in een opbouwfase. Wegens krapte op de arbeidsmarkt is ervoor gekozen om te werken met trainees en junioren. In 2024 willen we deze trainees en junioren verder opleiden tot volwaardige vergunningverleners. Dat betekent dat expertise moet worden ingehuurd om de aanvragen goed te kunnen afhandelen.

Voor de komende jaren staat de invoering van de Omgevingswet centraal. Dat betekent een andere manier van werken. Tegelijkertijd treedt ook de Wet Kwaliteitsborging (Wkb) in werking. Toezicht bij bouwprojecten wordt meer aan de markt overgelaten, maar op andere punten juist weer meer bij de gemeente. Om dit te kunnen doen, worden systemen 'omgevingswetproof' gemaakt, waardoor processen geborgd zijn. Medewerkers worden allemaal getraind in het omgaan met de nieuwe processen.

Betaalbaar wonen op Terschelling

De ambitie van het college is om 195 betaalbare woningen te realiseren in haar collegeperiode (tot 2026) en voorbereidingen te treffen voor nog eens 115 woningen tot 2030. Dat is een forse opgave in een complexe ruimtelijke omgeving. Daarbij worden ook nog 15 woningen per jaar gerealiseerd vanuit de particuliere initiatieven. Dit blijft echter afhankelijk van de ruimtelijke procedures (en dus de wet- en regelgeving), de afspraken met WoonFriesland en de marktomstandigheden (bouwkosten, personeel etc).

Met de evaluatie van het Woonprogramma 135+ (begin 2023) hebben we een heroriëntatie in gang gezet op het benodigde instrumentarium, om tot een goede en efficiënte uitvoering van woonprojecten te komen. Dit behelst de samenhang tussen Omgevingsvisie, Woonvisie, Woon-Zorg visie, uitvoeringsagenda wonen en organisatie-aspecten.

In de begroting voor 2024 is, net als in de jaren hiervoor, geld gereserveerd voor het ondersteunen van de particuliere initiatieven en de ontwikkeling van projecten in de sociale huur - €350.000. Daarnaast is er dit jaar een voorbereidingskrediet verstrekt specifiek voor de planvorming van Zuidermiede. € 259.000,-. Ten behoeve van de ontwikkeling van diverse projecten in het Programma Waddeneilanden is meerjarig een bedrag van € 450.000 opgenomen als cofinanciering. Eén van die projecten is de voorgenomen verplaatsing van het dorps huis de Stoek en de gymzaal naar t Jok.

Het geld dat gereserveerd staat in het uitvoeringsprogramma 2024 voor “onderzoek eilanders lokale woningmarkt ad € 25.000” is bedoeld voor ondersteunend woningmarktonderzoek vanuit de regionale Woondeal.

In 2024 treffen we verdere voorbereidingen voor de ontwikkeling van betaalbare nieuwbouw op de volgende locaties:

- West Aleta fase 3
- Zuidermiede
- de Stoek
- de voormalige NSP
- CNL locatie

Ruimtelijke kwaliteit

In de Nota Ruimtelijke Kwaliteit staan de afspraken die we maken over de manier waarop we met de 'gebouwde omgeving' omgaan. De Nota Ruimtelijke Kwaliteit kan een bijdrage leveren aan de ruimtelijke kwaliteit van Terschelling, en deze versterken. De huidige welstandsnota komt uit 2008, en is daarmee verouderd. Daarom werken we in 2024 aan een nieuwe nota ruimtelijke kwaliteit. Dit wordt aanbesteed aan een externe partij.

Geo-informatie BAG BGT

De gemeente is de bronhouder voor diverse verplichte basisregistraties. Zo ook voor Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT). Deze registraties dienen aan de vereiste kwaliteit te voldoen. Hier wordt door het ministerie van BZK op toegezien middels verplichte verantwoording.

Het bijhouden van de BAG wordt grotendeels door de gemeente zelf uitgevoerd. Voor de BGT geldt dat, via het samenwerkingsverband de Waddeneilanden, de meeste werkzaamheden belegd zijn bij de gemeente Leeuwarden

In 2024 wordt gewerkt aan het vernieuwen van de onderliggende dienstverleningsovereenkomst.

Beleidsindicatoren Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordering en Stedelijke vernieuwing	2022	2021
Gemiddelde WOZ waarde (in €)	392.000	342.000
Nieuw gebouwde woningen (aantal per 1.000 woningen)	5,2	1.3
Demografische druk (in %)	70,8	71,1
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (in €)	810	758
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (in €)	810	758

Bron: Waarstaatjegemeente.nl

Financiën

Begroting 2024 - 2027

Bedragen in € 1.000

	Taakveld	2024	2025	2026	2027
Toevoegingen					
8.10	Mutaties reserves	0	0	0	0
Totaal		0	0	0	0
Onttrekkingen					
8.10	Mutaties reserves	175	169	119	119
Totaal		175	169	119	119
Lasten					
8.1	Ruimte en leefomgeving	-313	-282	-232	-232
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-8	-8	-8	-8
8.3	Wonen en bouwen	-1.298	-1.303	-1.278	-1.278
Totaal		-1.619	-1.593	-1.518	-1.518
Baten					
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0
8.3	Wonen en bouwen	672	677	677	677
Totaal		672	677	677	677
Saldo		-772	-747	-722	-722

3. Paragrafen

In het BBV is voorgeschreven dat in de begroting en het jaarverslag een aantal verplichte paragrafen worden opgenomen.

Deze paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de financiële aspecten van de begroting. De informatie komt verder gefragmenteerd bij de verschillende programma's aan bod, maar is daardoor minder inzichtelijk voor de gemeenteraad. Het gaat hierbij met name om de beleidslijnen voor beheersmatige aspecten die grote financiële gevolgen kunnen hebben en/of van belang zijn voor het realiseren van de programma's.

Het is de bedoeling dat de paragrafen de gemeenteraad de juiste en integrale informatie geven om zijn kaderstellende en controlerende rol ook op de beheersmatige aspecten waar te maken. Daarnaast zijn de paragrafen ook belangrijk voor de toezichthouder, die op deze manier de financiële positie van de gemeente beter kan beoordelen.

In deze begroting zijn de onderstaande paragrafen opgenomen. De eerste zeven paragrafen worden verplicht voorgeschreven door het BBV, de laatste twee paragrafen zijn toegevoegd op basis van de financiële verordening.

3.1 Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf geeft informatie over de bevoegdheden en het gemeentelijke beleid voor lokale heffingen.

Daarnaast geeft deze paragraaf:

- een toelichting op de lokale heffingen
- een overzicht van de totaal verwachte opbrengst van de lokale heffingen
- inzicht in de kostendekkendheid van bestemmingsheffingen en rechten
- een overzicht van de lokale lastendruk ten opzichte van andere omringende en vergelijkbare gemeenten
- Een beschrijving van de uitvoering wet WOZ
- Inzicht in het kwijtscheldingsbeleid

Bevoegdheden

De bevoegdheid tot het invoeren/wijzigen/afschaffen van de gemeentelijke lokale heffingen ligt bij de raad. De Gemeentewet geeft een limitatieve opsomming van de gemeentelijke belastingen die we kunnen heffen.

Toelichting op de lokale heffingen

We maken een onderscheid in:

Belastingen:

Dit zijn heffingen zonder rechtstreekse aanwijsbare tegenprestatie van de gemeente. De opbrengst van deze heffingen is vrij door de gemeenteraad te bepalen. Deze inkomsten komen ten gunste van de algemene middelen van de gemeente. Met uitzondering van de toeristenbelasting. Deze inkomsten komen ten goede aan het toeristisch product.

Gemeente Terschelling heft de volgende belastingen:

- Onroerende zaakbelasting
- Toeristenbelasting
- Forensenbelasting
- Precariobelasting

Rechten:

Rechten worden geheven voor een geleverde of bewezen dienst. De opbrengst van de rechten mag maximaal kostendekkend zijn.

Gemeente Terschelling heft de volgende rechten:

- Leges
- Grafrechten
- Havengeld
- Reinigingsrechten

Bestemmingsheffingen:

Bestemmingsheffingen zijn heffingen waarvan de besteding gaat naar specifieke lasten die verband houden met collectieve voorzieningen. De opbrengst van bestemmingsheffingen is maximaal kostendekkend.

Bestemmingsheffingen zijn:

- Afvalstoffenheffing
- Rioolheffing

Het totale pakket aan lokale heffingen is vastgelegd in de door de gemeenteraad vastgestelde belastingverordeningen en tarieventabellen. Deze worden jaarlijks opnieuw vastgesteld, nadat de Begroting voor het komende jaar is vastgesteld. Met uitzondering van de tarieven voor toeristenbelasting en forensenbelasting. Deze worden op basis van het coalitieakkoord vastgesteld in het voorjaar tegelijk met de kadernota. Echter, de tarieven voor toeristenbelasting 2024 zijn vastgesteld in de raadsvergadering van november 2023.

Het algemene uitgangspunt is dat de tarieven van de *rechten* en *bestemmingsheffingen* kostendekkend zijn en dat de *belastingen* niet meer dan trendmatig worden verhoogd. Eventuele uitzonderingen hierop lichten we nader toe.

Overzicht geraamde inkomsten lokale heffingen

Onderstaande tabel geeft, op grond van de BBV, een overzicht van de geraamde baten en lasten van belastingen en rechten die door gemeente Terschelling worden geïnd.

Overzicht geraamde inkomsten lokale heffingen					
In €	2023	2024	2025	2026	2027
OZB eigenaar Woning *	1.294.000	1.418.000	1.453.000	1.489.000	1.527.000
OZB eigenaar Niet-Woning *	774.000	839.000	858.000	877.000	897.000
OZB gebruiker Niet-Woning *	497.000	548.000	560.000	613.000	613.000
Rioolheffingen	870.000	940.000	940.000	940.000	940.000
Afvalstoffenheffing	894.000	972.000	990.000	1.009.000	1.009.000
Toeristenbelasting	3.456.000	4.587.000	4.664.000	4.743.000	4.823.000
Forensenbelasting	862.000	926.000	944.000	963.000	982.000
Secretarieleges	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Leges burgerlijke stand	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
WABO-leges	456.000	456.000	456.000	456.000	456.000
Havengelden	270.000	275.000	275.000	275.000	275.000
Grafrechten	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Precariobelasting	100.000	130.000	133.000	136.000	138.000
Totaal geraamde inkomsten	9.613.000	11.231.000	11.413.000	11.641.000	11.800.000

Toelichting per belastingsoort

Onroerende zaakbelasting

Eigenaren of gebruikers van een object betalen onroerendezaakbelasting (OZB). Een object is een 'woning' of 'niet-woning'. Een 'niet-woning' is bijvoorbeeld een bedrijf, winkel, kantoor, of een stuk grond. De grondslag voor de OZB is de woz-waarde van een woning of niet-woning. De peildatum van deze woz-waarde ligt op 1 januari van het voorgaande jaar. Dat betekent dat de peildatum in 2024 1 januari 2023 is.

Bij de tariefstelling moeten we rekening houden met de jaarlijkse herwaardering. De waardeontwikkeling die we gebruiken voor de tarieven voor de OZB in 2024 zijn nog niet volledig bekend. Daarom houden we in deze begroting rekening met de voorlopig beschikbare gegevens. In de raadsvergadering van september 2023 buigt de gemeenteraad zich over het voorstel voor het percentage inflatiecorrectie dat zal worden gehanteerd voor 2024.

Het tarief OZB 2024 zal mogelijk stijgen met 9,58% als gevolg van de inflatie correctie. Door de waardestijging van de woningen is de verwachting dat het tarief OZB voor woningen gelijk zal blijven of wellicht licht zal stijgen ten opzichte van 2023. Het tarief voor de niet-woningen zal naar verwachting licht stijgen ten opzichte van 2023, om waardeverminderingen in deze categorie en de inflatiecorrectie op de gemeentelijke opbrengst op te kunnen vangen.

De tariefvoorstellen voor 2024 worden voorgelegd aan uw raad bij de behandeling van de verordening OZB in de raadsvergadering van uiterlijk december 2023. In verband met de afhandeling van de herwaardering is de verwachting dat deze tarieven eerst voorlopig zijn, waarna de definitieve tarieven OZB uiterlijk in de raadsvergadering van januari 2024 worden voorgelegd.

We houden rekening met een voorzichtige inschatting van een stijging van de gemiddelde woningwaarde van 7% en een stijging van de waarde 'niet-woningen' van 1%. De verkoopprijzen van woningen op Terschelling liggen nog altijd hoog. Van een daling in de verkoopprijzen, zoals deze landelijk wel te zien is, is op Terschelling nog altijd geen sprake. Dit wordt voornamelijk ingegeven door een tekort aan koopwoningen, zowel in het permanente-, als in het recreatiesegment.

De opslag op het ozb tarief niet-woningen voor het Terschellinger Ondernemersfonds

In de verlenging van het convenant met het Ondernemersfonds is overeengekomen dat het maximale bedrag van de opslag € 87,48 (het opslagbedrag van 2022) zal zijn. Dit bedrag wordt jaarlijks gewijzigd met dezelfde index als die door de gemeente wordt gehanteerd voor de aanpassing van de inkomsten onroerende zaakbelasting voor niet-woningen, waarbij de opslag niet hoger zal worden dan € 87,48. In 2023 is dit maximale bedrag van de opslag gehanteerd. De verwachting voor 2024 is dat, door de gehanteerde inflatiecorrectie, ook voor dit jaar het maximale opslag bedrag gehanteerd zal worden.

Rioolheffing

Sinds de introductie van de Wet gemeentelijke watertaken op 1 januari 2008 dient de gemeente niet alleen zorg te dragen voor stedelijk afvalwater, maar ook voor regenwater en grondwater. Om deze taken uit te voeren, worden er kosten gemaakt. Deze kosten worden via de rioolheffing verhaald op gebruikers van woningen en niet-woningen. De opbrengsten van deze heffing mogen alleen maar aan de gemeentelijke watertaken worden uitgegeven.

De tarieven voor rioolheffing zijn voor de komende jaren als volgt begroot:

	2024	2025	2026	2027
rioolheffing t/m 150 m3	€ 180	€ 191	€ 191	€191

In 2023 wordt rioolheffing geheven bij 3.631 woningen en niet-woningen. Naar aanleiding van de ontwikkelingen in het woonprogramma 2.0 kunnen deze eenheden nog verder stijgen.

Kostendekkendheid Riolering

De inkomsten uit rioolheffing mogen de kosten die gemoeid zijn met deze taken niet overschrijden. In onderstaande tabel is de kostendekkendheid van de rioolheffing te zien. Het dekkingspercentage van 75% geeft bijvoorbeeld aan dat de kosten voor 75% gedekt worden door de ontvangen heffingen.

Kostendekkendheid riolering				
in €	2024	2025	2026	2027
<i>Lasten taakveld 7.2</i>				
Beheer en onderhoud riolering	-526.000	-526.000	-526.000	-526.000
<i>Baten taakveld 7.2</i>				
Overige opbrengsten				
Saldo exploitatielasten taakveld 7.2 Riolering	-526.000	-526.000	-526.000	-526.000
Extracomptabele toerekeningen	-417.000	-417.000	-417.000	-417.000
Saldo exploitatielasten taakveld 7.2	-943.000	-943.000	-943.000	-943.000
Opbrengst heffingen	940.000	940.000	940.000	940.000
Saldo riolering	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
Dekkingspercentage	100%	100%	100%	100%

De gemeente heeft de eerste stappen gezet naar 100% kostendekkendheid van de gemeentelijke watertaken. Het doel is om in 2025 volledig kostendekkend te zijn. Om dit te bereiken, zullen de berekeningen verder worden geoptimaliseerd.

Op dit moment legt gemeente Terschelling nog geen heffing op voor de zorgtaken voor het regenwater. We werken aan een nieuw verbreed gemeentelijk rioleringsplan (GRP) 2024-2028. Op dit moment is nog niet duidelijk welk effect het nieuwe plan heeft op de hoogte van de rioolheffing.

Met dit nieuwe GRP zal ook een nieuwe verordening opgesteld worden, dat alle gemeentelijke taken omvat: de Riool- en Waterzorg heffing.

De lasten die kunnen worden toegerekend voor de 100% kostendekkendheid inzake riolering zijn in de bovenstaande tabel opgenomen. De administratieve verwerking in de begroting van deze lasten is niet uitgevoerd, waardoor er geen aansluiting is te maken met de lasten in programma 7.2 vanuit deze tabel. De lasten lopen in de begroting door verschillende programma's. Wanneer de Raad instemt met de tariefsverhoging en de kostendekkendheid, zal de administratie verwerking ook plaatsvinden. Dit heeft geen effect op de financiële uitkomsten van de begroting.

Toeristenbelasting

Bezoekers van Terschelling betalen toeristenbelasting. De belasting wordt gegeven via de onderneming die de gelegenheid tot overnachting op het eiland biedt, en op de eerste dag via een opslag op de ticket voor de boot. De heffing is een vast tarief, per persoon per dag.

Elk jaar wijzigt het tarief met de inflatiecorrectie en aanvullende beleidsverhoging. In 2022 zijn er 541.500 overzettelingen naar Terschelling, waarvan 86% toeristen en 14% inwoners. Deze verhouding kan worden toegerekend aan de kosten van het masterplan van de haven dat in de begroting voor de komende jaren is opgenomen. Van de opgenomen lasten zouden voor 86% kunnen worden toegerekend aan de toeristenbelasting, wat betekent dat in de jaren 2025 €525.000,-, 2026 €654.000 en 2027 €473.000 op deze wijze kunnen worden gedekt. Deze toerekening kan bij verschillende faciliteiten worden uitgevoerd.

Op dit moment is het tarief voor 2024 nog niet vastgesteld. Dit zal plaatsvinden in de Raad van november 2023. Het tarief voor 2024 komt mogelijk uit op € 2,50 per persoon per dag.

In bijlage verdeling toeristenbelasting geven we een indicatie van de bestedingen van de ontvangen toeristenbelasting.

Forensenbelasting

Naast de toeristenbelasting heft gemeente Terschelling forensenbelasting, ter dekking van de kosten van ons toeristisch product. Forensenbelasting wordt geheven van natuurlijke personen die, zonder in de gemeente een hoofdverblijf te hebben, meer dan 90 dagen van het belastingjaar voor zichzelf of hun gezin een gemeubileerde woning beschikbaar houden op het eiland.

Het tarief voor de forensenbelasting 2024 is op dit moment nog niet bekend. Het tarief wordt vastgesteld in de raadsvergadering van september 2023. Op basis van de verwachte stijging met de inflatiecorrectie wordt het tarief voor 2024 mogelijk € 291,90 per slaapplek, met een maximum van 5 slaappleken per accommodatie. Dat komt neer op maximaal € 1.459,50 per accommodatie.

Leges

Bij het bepalen van de tarieven voor leges is het essentieel dat de inkomsten uit leges de totale kosten niet overschrijden; de leges mogen slechts de kosten dekken en niet meer. Deze kostendekking wordt beoordeeld op het niveau van de complete verordening.

Op dit moment is er nog geen besluit over de inflatiestijging voor de leges. Tijdens de raadsvergadering van september 2023 neemt de raad hierover een besluit. De legestarieven voor 2024 stijgen mogelijk met het inflatiecorrectiepercentage van 9,58%

De leges tarieventabel is onderverdeeld in 3 hoofdstukken (voorheen werden dit Titels genoemd):

Hoofdstuk 1: Burgerzaken, bevolking en overige

Dit zijn bijvoorbeeld leges voor reisdocumenten, rijbewijzen, burgerlijke stand, afschriften uit de basisregistratie personen (BRP). Voor veel van deze leges geldt dat een gedeelte van de heffing moet worden afgedragen aan het Rijk, zoals bij paspoorten en rijbewijzen. De maximale leges die een gemeente mag heffen voor een deel van deze producten en diensten, wordt door het Rijk vastgesteld.

Hoofdstuk 2: Fysieke leefomgeving: omgevingsvergunningen

Deze leges worden geheven om de kosten van het proces van omgevingsvergunningverlening te dekken. De invoering van de Omgevingswet per 1 januari 2024 heeft grote gevolgen voor de kosten en baten van de leges uit dit hoofdstuk.

Door het in werking treden van de nieuwe Omgevingswet verandert er veel. Het principe van legesheffing verandert niet. Ook de wettelijke grondslag voor het heffen van leges verandert niet.

Toch zijn er een aantal zaken die wel gaan veranderen:

- Er zijn nieuwe activiteiten toegestaan om leges over te heffen ('milieuvergunningen')
- De bouwtechnische en de ruimtelijke omgevingsvergunning worden gesplitst. Dat noemen we "de knip"
- Er vervallen activiteiten waar de gemeente nu leges voor heft (de bouwtechnische toets onder de Wet kwaliteitsborging "Wkb")
- De gemeente gaat (mogelijk) met minder vergunningplichten werken
- De gemeentelijke kosten, waarover leges berekend worden, worden hoger of lager (afhankelijk van beleidskeuzes van de gemeente)
- De gemeentelijke kosten verschuiven soms van werkzaamheden waar leges voor geheven mogen worden, naar andere werkzaamheden waar geen leges voor geheven mogen worden, of andersom
- De impact van de Omgevingswet en Wkb

De veranderingen die de invoering van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) met zich meebrengen, hebben invloed op hoe een gemeente werkt en hoe ze haar geld beheert. Deze impact wordt bepaald door zowel veranderingen die automatisch van kracht worden als door keuzes die de gemeente zelf maakt op het gebied van beleid en organisatie. Hierdoor wordt het opstellen van tarieven voor gemeentelijke diensten sterk beïnvloed door de specifieke situatie en de aanpak van elke gemeente. Bijvoorbeeld, welke activiteiten vergunningen vereisen en op welke manier dit wordt geregeld, kan per gemeente verschillen. Daarom kunnen de financiële gevolgen voor de gemeente niet uitsluitend worden afgeleid uit een standaardmodel voor tariefverordeningen.

Kortom, er is nog onduidelijkheid wat de consequenties zijn voor de inkomsten leges voor 2024. Bij het voorstel voor de tarieven Leges voor dit Hoofdstuk 2 zal zoveel mogelijk getracht worden de kostendekkendheid te benaderen, voor zover dat mogelijk en in te schatten is met deze nieuwe wetgeving. Het belastingjaar 2024 moet gezien worden als een 'proefjaar', waarin de gevolgen van de Omgevingswet op de inkomsten Leges duidelijker moeten worden.

Hoofdstuk 3: Dienstverlening vallend onder de Dienstenrichtlijn en niet vallend onder hoofdstuk 2

Deze leges hebben betrekking op vergunningverlening voor dienstverlening, zoals aanvragen voor evenementenvergunningen, horeca vergunningen, huisvestingswet en winkeltijdenwet.

Afvalstoffenheffing

Gemeente Terschelling zamelt huishoudelijk afval in en zorgt voor de afvoering en verwerking. Sinds 2012 hebben we deze taken ondergebracht bij Omrin. Dit is een samenwerkingsverband op het gebied van afvalinzameling van alle gemeenten in Friesland. Om deze samenwerking te kunnen bekostigen, wordt er afvalstoffenheffing geheven per huishouden. Het tarief van deze afvalstoffenheffing wordt bepaald aan de hand van de begrote kosten van de inzameling.

De tarieven voor afvalstoffenheffing zijn de komende jaren als volgt begroot:

	2023	2024	2025	2026	2027
Tarieven afvalstoffenheffing	€ 216	€ 242	€ 247	€ 251	€ 251

Kostendekkendheid afvalstoffenheffing

Kostendekkendheid afval					
in €	2023	2024	2025	2026	2027
<i>Lasten taakveld 7.3</i>					
Afvalinzameling	-490.000	-519.000	-529.000	-539.000	-539.000
Afvalverwerking	-340.000	-370.000	-380.000	-390.000	-390.000
Milieustraat	-120.000	-122.000	-122.000	-122.000	-122.000
Overslagstation	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
<i>Baten taakveld 7.3</i>					
Afvalverwerking	70.000	70.000	70.000	70.000	70.000
Huuropbrengsten	12.000	12.000	13.000	13.000	13.000
Saldo exploitatielasten taakveld 7.3 Afval	-871.000	-932.000	-952.000	-972.000	-971.000
Toerekening overhead & BTW	-19.000	-40.000	-38.000	-37.000	-38.000
Saldo exploitatielasten taakveld 7.3 incl. Overhead	-890.000	-972.000	-990.000	-1.009.000	-1.009.000
Opbrengst heffingen	863.000	972.000	990.000	1.009.000	1.009.000
Saldo afval	-27.000	-	-	-	-
Dekkingspercentage	97%	100%	100%	100%	100%

Net zoals bij de rioolheffing mogen ook de inkomsten uit de afvalstoffenheffing de kosten die gemaakt worden voor de uitvoering van deze taken niet overschrijden. In de onderstaande tabel is de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing te zien. Het dekkingspercentage van 99% geeft aan dat de kosten voor 99% gedekt worden door de ontvangen heffingen.

De gemeente heeft de eerste stappen gezet naar 100% kostendekkendheid van de afval verwerking. De definitieve lasten voor afvalverwerking zijn nog volledig verwerkt op het moment van schrijven. Verandering in deze kosten heeft effect op het percentage kostendekkendheid.

Havengeld wordt geheven van de schepen die aanleggen in de gemeentehaven en daar één of meer dagen verblijven. Deze gelden worden gebruikt voor het ‘draaiend’ houden van onze haven.

Bij het heffen van de havengelden wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende soorten schepen:

- Passagiersschip
- Pleziervaart
- Visserij / vrachtschip
- Overige schepen

De jaarlijkse inkomsten in de gemeentehaven wordt voor ongeveer 50% opgebracht door de zeilende passagiersschepen (“de Bruine Vloot”) die Terschelling aandoen, en voor 25% door de eilander (visser)schepen en de schepen in de Kom. De overige 25% zijn overige schepen die de haven incidenteel aandoen.

In 2023 maakten we de overstap naar een nieuw modern softwaresysteem waarbij beter inzichtelijk is welke schepen in de haven aanwezig zijn en voor hoelang. Hetzelfde systeem gebruiken we ook in de jachthaven.

Ieder soort schip heeft zijn eigen tarief. Deze tarieven zijn terug te vinden in de verordening Havengelden 2024, die in november 2023 aan de gemeenteraad wordt voorgelegd.

De voorgestelde stijging van de tarieven in 2024 met de inflatiecorrectie van 9,58% is nog afhankelijk van het besluit van de raad in september 2023. Ten tijde van het schrijven van dit stuk was dit nog niet bekend.

Grafrechten

Grafrechten worden geheven van degenen die een graf gebruiken van de gemeente. De opbrengsten van de grafrechten worden gebruikt voor het onderhouden van de gemeentelijke begraafplaatsen.

Precariobelasting

Gebruikers die voorwerpen plaatsen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond, betalen precariobelasting voor het gebruik van deze grond. Het gaat bijvoorbeeld om terrassen bij horecaondernemingen, maar ook om reclameborden en standplaatsen op gemeentegrond.

Lokale belastingdruk

Het COELO (centrum voor onderzoek naar de economie van de lagere overheden) stelt jaarlijks een Atlas van de lokale lasten op. Daarin beschrijft het centrum de ontwikkelingen van de decentrale belastingen, waarbij de nadruk ligt op de woonlasten voor huishoudens: de onroerende zaakbelasting, de afvalstoffenheffing en de rioolbelasting. In de atlas is het mogelijk een vergelijking te maken van de lokale lasten tussen gemeenten binnen de provincie Fryslân.

In onderstaand overzicht van belastingjaar 2023 is een vergelijking gemaakt van de ontwikkeling van de gemiddelde woonlasten van Terschelling. De tabel is gecorrigeerd voor recreatiewoningen en geeft een beeld van de gemiddelde lastendruk voor de inwoners met een permanente woning. Voor een vergelijking met alle woningen en het landelijk gemiddelde verwijzen we naar de tabel Belastingcapaciteit in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing (hoofdstuk 3.2).

Sinds 2020 is de macronorm vervangen door deze benchmark. De benchmark beoogt door een betere vergelijkbaarheid de informatievoorziening over de ontwikkeling van de lokale lasten te verbeteren. De benchmark vergelijkt de hoogte van de woonlasten voor meerpersoonshuishoudens met een koopwoning voor alle gemeenten binnen een provincie.

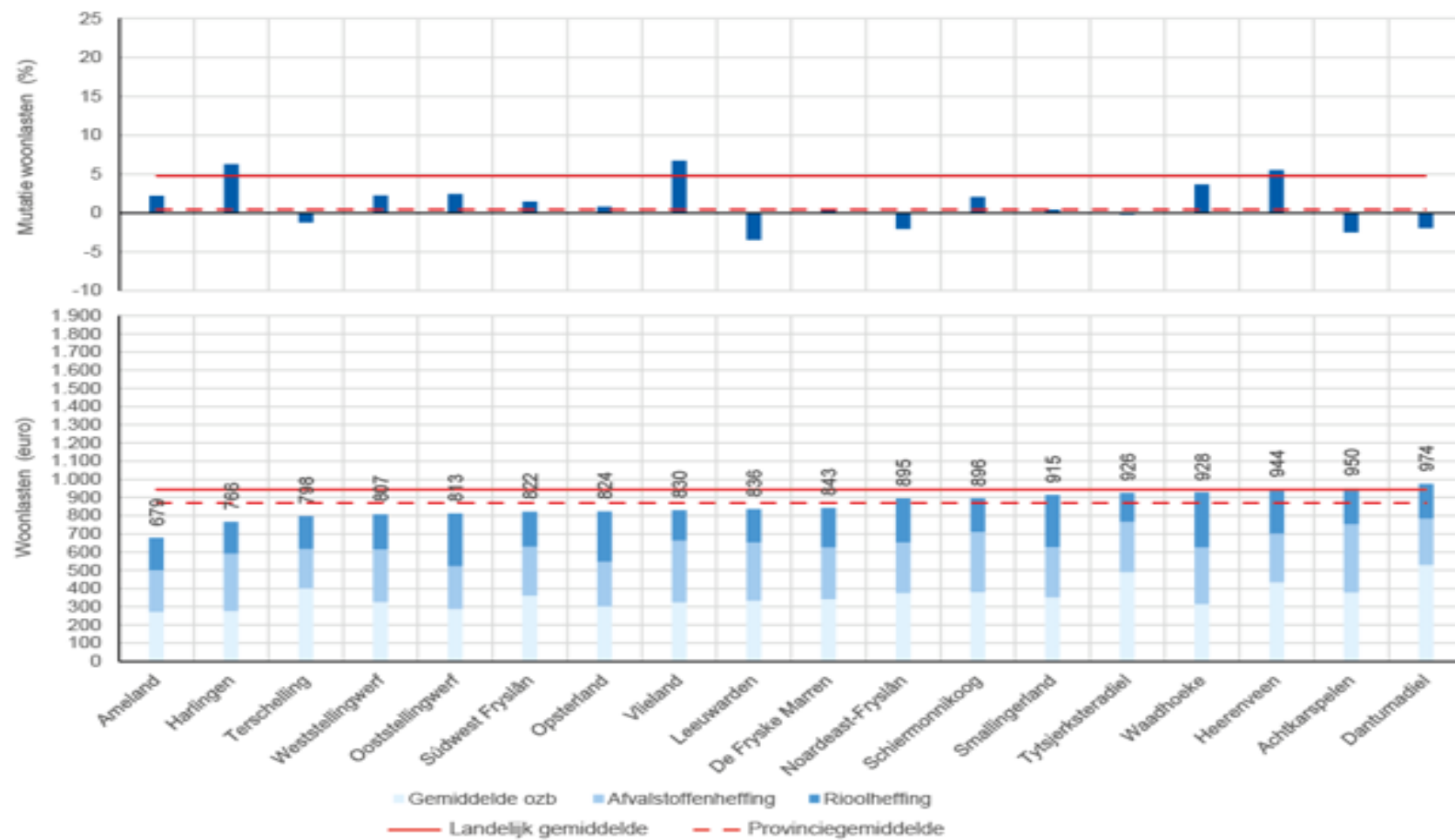
Uit de benchmark blijkt dat de gemiddelde woonlasten op Terschelling in 2023 € 798 zijn, op een derde plaats in de provincie liggen en zowel onder het provinciale als het landelijke gemiddelde blijven. De gemiddelde woonlasten in de provincie Fryslân bedragen € 868; de gemiddelde landelijke woonlastenbedragen € 944.

De ontwikkeling van de gemiddelde lastendruk in gemeente Terschelling

In €	2023	2024	2025	2026	2027
gemiddelde woz waarde	448.000	479.000	498.000	517.000	537.000
ozb lasten bij gemiddelde woz waarde	362	401	413	418	429
Rioolheffing	180	191	191	191	191
Afvalstoffenheffing	216	242	247	251	251
Gemiddelde woonlasten	758**	834	851	860	871

*** de berekening van Coelo is gebaseerd op een gemiddelde WOZ waarde van € 496.000. Dit gemiddelde is gebaseerd op de WOZ waarden van alle woningen, dus inclusief de recreatiewoningen. De waarde in dit segment is het afgelopen jaar explosief gestegen. Dit heeft veel invloed op de gemiddelde WOZ waarde.*

In deze berekening van de lastendruk op Terschelling is gekeken naar de gemiddelde lastendruk voor de inwoners met een permanente woning. De gemiddelde WOZ waarde van de permanente woningen ligt lager.

Uitvoering Wet WOZ

De uitvoering van de wet Waardering Onroerende Zaken (Wet WOZ) bevat een groot aantal taken en verantwoordelijkheden voor een gemeente.

Gemeenten zijn onder andere belast met:

- het bijhouden van een WOZ-administratie van alle onroerende zaken binnen de gemeente;
- het bijhouden van de veranderingen aan de onroerende zaken;
- het analyseren van de (koop en huur) markt voor onroerende zaken binnen de gemeente;
- het taxeren van alle onroerende zaken;
- beschikken van de WOZ waarde door het versturen van WOZ beschikkingen;
- behandelen van de bezwaren en beroepen tegen de WOZ waarde;
- alle benodigde informatie over de WOZ waarde leveren aan afnemers van deze gegevens, zoals het waterschap en de belastingdienst.

De uitvoering van deze taken wordt gedaan in samenwerking met een gespecialiseerd taxatiebureau: TOG Nederland BV. Dit bedrijf is in 2022 gefuseerd met XXLLNC b.v. Dit heeft geen wijziging opgeleverd in de samenwerking met de taxateurs, die al jarenlang betrokken zijn bij de werkzaamheden voor deze gemeente, en goed op de hoogte zijn van de lokale markt.

De Waarderingskamer (een onderdeel van het Ministerie van Financiën) ziet als onafhankelijk orgaan toe op de correcte uitvoering van de Wet WOZ. Hiertoe vinden jaarlijks meerdere inventarisaties plaats, evenals een jaarlijks onderzoek op locatie. In de inventarisaties en onderzoeken wordt onder andere, beoordeeld op het tijdig verzenden van de WOB beschikkingen, de voortgang en kwaliteit van de bezwaarafhandeling,, de juistheid en actualiteit van de objectkenmerken, het gehele taxatieproces van woningen en niet-woningen, de aansluiting van de WOZ administratie op andere basisregistraties en de synchronisatie naar de Landelijke Voorziening WOZ (de LV WOZ).

Het laatste onderzoek ter plaatse heeft plaatsgevonden op 10 november 2022. De conclusie van dit onderzoek luidt dat de uitvoering van de wet WOZ goed verloopt en dat het algemeen oordeel als “goed” (4 sterren van het maximum van 5) wordt omschreven.

Kwijtscheldingsbeleid

Het kwijtschelden van gemeentelijke belastingen aan de belastingplichtigen die hiervoor in aanmerking komen, is wettelijk geregeld. Gemeenten kunnen wel zelf bepalen welke gemeentelijke belastingen onder het kwijtscheldingsbeleid vallen en welk percentage van de bijstandsuitkering voor de beoordeling wordt gebruikt. We gebruiken de meest gunstige norm voor aanvragers.

Het kwijtscheldingsbeleid van gemeente Terschelling kent de volgende uitgangspunten:

- Het kwijtscheldingspercentage voor de inkomensnorm is vastgesteld op 100% van de bijstandsnorm;
- Bij aanvragen van pensioengerechtigden gebruiken we de netto AOW-norm
- Kwijtschelding kan uitsluitend worden verleend voor:
 - OZB woningen (na afschaffing van het gebruikersdeel komt dit nog maar zelden voor)
 - Rioolheffing
 - Afvalstoffenheffing

Sinds 2019 is het eenvoudiger geworden voor belastingplichtigen om kwijtschelding aan te vragen. Door de samenwerking met het Noordelijk Belastingkantoor, dat onder andere ook de waterschapsheffingen voor Wetterskip Fryslân uitvoert, kunnen belastingplichtigen digitaal hun kwijtscheldingsverzoek indienen. Het Noordelijk Belastingkantoor beoordeelt deze aanvraag en stuurt de uitkomst door naar gemeente Terschelling. Wanneer het besluit tot kwijtschelding positief is, krijgt de belastingplichtige kwijtschelding voor de waterschapslasten en eveneens voor de bovengenoemde belastingen van gemeente Terschelling.

De kwijtscheldingsverzoeken worden getoetst door het Inlichtingenbureau, zodat in het volgende jaar er eventueel automatische kwijtschelding kan worden verleend, en men niet elk jaar opnieuw een aanvraag hoeft te doen.

De verwachting is dat er in 2024 twintig belastingplichtigen kwijtschelding krijgen, waarvan inmiddels tien personen automatische kwijtschelding krijgen.

Hiervoor is in de begroting een post opgenomen van € 12.000.

3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Op grond van het BBV bevat de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een vaste set van financiële kengetallen. Deze kengetallen maken inzichtelijk hoeveel (financiële) ruimte de gemeente heeft om extra structurele en incidentele lasten op te vangen. De financiële kengetallen kunnen door de gemeenteraad en externe toezichthouders worden betrokken bij de beoordeling en vergelijking van de financiële positie.

Naast de vaste set van kengetallen bevat deze paragraaf ook inzicht in de mogelijke risico's die de gemeente loopt en de invloed van deze risico's op de financiële positie. Om de risico's te beperken, heeft de gemeente een beleid voor risicomanagement. Als beleidskaders voor dit risicomanagement gelden de financiële verordening (art. 212 Gemeentewet), de nota van reserves en voorzieningen en deze paragraaf, die zowel in de begroting als in de jaarrekening is opgenomen. In dit onderdeel wordt ook de weerstandscapaciteit beschreven en de ratio weerstandsvermogen bepaald.

Gekwantificeerde risico's

Een risico is een mogelijke gebeurtenis met een negatief (financieel) gevolg voor de organisatie. De risico's relevant voor het weerstandsvermogen zijn die risico's die niet anderszins zijn te ondervangen. Reguliere risico's - risico's die zich regelmatig voordoen en die veelal vrij goed meetbaar zijn - kunnen worden opgevangen door het afsluiten van verzekeringen of door het vormen van voorzieningen. Voorbeelden van risico's die opgevangen worden door het weerstandsvermogen zijn ondernemersrisico's (of bedrijfsrisico's) en hangen vooral samen met grondexploitatie, gebiedsuitbreiding, publiek - private samenwerking (PPS), sociale structuur (bij neergaande conjunctuur), de algemene uitkering en open-einde regelingen.

Op basis van de inventarisatie hebben we een risicoprofiel opgesteld waarmee de per eind 2022 beschikbare buffers kunnen worden geconfronteerd. Het risicoprofiel van gemeente Terschelling hebben we met onderstaande lijst in kaart gebracht. Voor de beoordeling van de kans dat een gebeurtenis zich voordoet, met de bijbehorende 'gekwantificeerde kans', hanteren we de volgende vijf klassen:

Klasse	Kans	Financiële impact
1	Zeër klein (0 - 20%)	5%
2	Klein (21 - 40%)	25%
3	Gemiddeld (41 - 60%)	50%
4	Groot (61 - 80%)	75%
5	Zeër groot (81 - 100%)	100%

Voorbeeld:

Stel: de gemeente voert een onderhoudsproject uit van € 1 miljoen. Het financiële risico wordt bepaald op € 250.000 (het bedrag dat het budget kan worden overschreden). De kans dat dit risico zich voordoet wordt geschat op gemiddeld (klasse 3). De bijbehorende financiële impact bedraagt dan op grond van de bovenstaande tabel 50%. De benodigde incidentele weerstandscapaciteit voor dit project wordt dan berekend op € 125.000.

Hieronder hebben we de naar onze mening bekende risico's uitgewerkt en geven we een recapitulatie van het totaal.

Voor de hierna geïnventariseerde en gekwantificeerde risico's hebben we een rapporteringsondergrens voor het maximale financiële risico gehanteerd van € 250.000 of lager indien er bijzondere omstandigheden zijn. Maximale financiële risico's onder de € 250.000 worden in principe niet gepresenteerd.

Kosten sociaal domein

Een van de grootste risico's voor onze gemeente zijn de kosten in het sociaal domein. Het open eindkarakter van de zorg voor jeugd en Wmo speelt hier een grote rol. Daarnaast worden deze kosten ook sterk beïnvloed door demografische factoren. Een stijging van het aantal ouderen in de gemeente kan een stijgend effect hebben op de kosten van Wmo. Bij het onderdeel Jeugd spelen andere factoren. De informatiestroom op dit gebied wordt nog steeds geoptimaliseerd, waardoor het mogelijk is dat niet alle kosten tijdig inzichtelijk zijn. Doordat de zorgbehoefte onder de jeugd niet duidelijk in beeld is, kan het zijn dat de gemeente ieder jaar weer met andere kosten geconfronteerd wordt. Hier zit een verbeterende lijn in, en we verwachten dat hier steeds meer grip op komt. Vanaf begrotingsjaar 2023 wordt er in de ramingen structureel rekening gehouden met € 100.000 onvoorzien, om eventuele schommelingen in de kosten van het sociaal domein op te vangen.

Campus (Maritiem Instituut)

In 2017 heeft de gemeente de gebouwen van de voormalige campus teruggekocht voor een waarde van 2,9 miljoen. De verwachting is dat deze gebouwen, gezien de huidige marktomstandigheden, verkocht of herontwikkeld kunnen worden, waarbij we de actuele boekwaarde kunnen terugverdienen. Hiermee schatten we het bijbehorende risico in op zeer klein.

Gewaarborgde leningen

De gemeente staat garant voor een aantal leningen, zoals de leningen die door de woningcorporatie via het WSW (waarborgfonds sociale woningbouw) zijn aangetrokken en rechtstreekse leningen aan WoonFriesland. In totaal gaat het om een bedrag van 9,86 miljoen euro. De kans dat een beroep wordt gedaan op deze garantstellingen is zeer klein, maar in theorie wel aanwezig.

Onderhoud kapitaalgoederen

Door het ontbreken van een vastgesteld beheerplan voor het groenonderhoud kunnen we de financiële risico's op dit moment niet goed inschatten. Daarnaast kunnen extreme weersomstandigheden zorgen voor een zwaardere belasting van de kapitaalgoederen. Dit geldt zeker op Terschelling. Hierdoor is er een risico op ongepland onderhoud. Verzekeringen tegen extreme weersomstandigheden zijn ook niet altijd mogelijk. Deze kosten worden bij calamiteiten voor een gedeelte gedekt uit de beschikbare voorzieningen, maar er blijft een kans dat deze niet toereikend zijn. Dit risico wordt echter geschat op zeer klein.

De consequenties van bestaande en nieuwe bestemmingsplannen

Het opstellen van ruimtelijke plannen wordt steeds complexer door de nieuwe wet- en regelgeving. Ook in de komende jaren gaat er veel veranderen met de invoering van de nieuwe Omgevingswet. In het verleden is al gebleken dat Terschelling veel verschillende bestemmingsplannen kent, met allemaal hun eigen karakter. Dit maakt het risico groter dat bij wijzigingen in bestemmingsplannen ingewikkelde juridische procedures moeten worden gevolgd, die vaak tijd- en geldrovend zijn. Dit risico wordt vooralsnog ingeschat op klein, maar de ervaring is dat deze procedures wel sterk toenemen.

Terugloop toerisme

Gemeente Terschelling is voor een groot deel van haar inkomsten afhankelijk van de toeristenbelasting. Mocht de aanloop van toeristen om welke reden dan ook plotseling teruglopen, dan heeft dit grote gevolgen voor de financiële positie. Een dergelijke situatie deed zich voor in 2020, toen Nederland in een lockdown ging vanwege het coronavirus. Een gedeelte van de accommodaties moest sluiten en ook de veerdiensten voeren minder. Dit heeft ervoor gezorgd dat er minder toeristenbelasting binnen kwam.

In deze situatie werd er compensatie geboden vanuit het Rijk en bleek de werkelijke financiële schade gelukkig mee te vallen. Ook in de toekomst is niet uit te sluiten dat het toerisme nog eens terugloopt door onverwachte gebeurtenissen, al achten we de kans hierop klein en gaan we ervan uit dat het Rijk ons ook dan financieel zal ondersteunen.

Verstrekke geldleningen

Gemeente Terschelling heeft een viertal leningen verstrekt. De verstrekte leningen brengen als risico met zich mee dat deze, door eventuele financiële problemen bij de lenende partij, niet volledig kunnen worden afgelost. De kans dat hier een beroep op wordt gedaan is aanwezig, maar zeer klein, omdat de leningen worden gedekt door onderliggende hypothecaire rechten.

Masterplan haven

Op 23 september 2020 is het uitvoeringsplan Havenfront Terschelling vastgesteld door de gemeenteraad. Binnen het uitvoeringsplan zijn een aantal initiatieven en projecten gepland. De totale kosten van het plan worden voorlopig geraamd op € 15 miljoen. Deze kosten worden gedekt door investeringen door de gemeente.

Door de omvang brengt het project risico's met zich mee. Deze risico's liggen voornamelijk op het gebied van aanbesteding en uitvoering van de werkzaamheden. Omdat we op dit moment nog weinig financiële verplichtingen zijn aangegaan, achten we het verantwoord om het risico op klein in te schatten.

Niet-gekwantificeerde risico's

De niet-gekwantificeerde risico's hebben eveneens een (negatief) effect op de bedrijfsvoering en/of de financiële positie van gemeente Terschelling. Het effect hiervan is echter niet meetbaar te maken in euro's. Hieronder hebben we een aantal risico's en onzekerheden benoemd, zowel groot als klein en eenmalig of structureel. De volgorde van presentatie geeft geen indicatie van prioriteit of rangorde.

Rijksbeleid

Het beleid van het Rijk is van grote invloed op de gemeentelijke organisatie. Bezuinigingen, decentralisatie van taken en herijking van het gemeentefonds zijn actuele onderwerpen die tot onzekerheden in het (financieel) beleid leiden. We volgen het beleid van het Rijk nauwkeurig, zodat we een goede inschatting kunnen maken van eventuele gevolgen.

Kosten juridische bijstand bij gegrond verklaarde bezwaren

Inwoners hebben de mogelijkheid om bij de indiening van bezwaarschriften te verzoeken de kosten van juridische bijstand te vergoeden. De gemeente is verplicht deze kosten te vergoeden als een bezwaarschrift gegrond wordt verklaard en vaststaat dat het besluit waartegen de bezwaren zich richtten, onrechtmatig is genomen. Het is vooraf niet in te schatten hoeveel hiervan gebruik van zal worden gemaakt.

Automatisering/ICT

Alle afdelingen binnen gemeente Terschelling zijn voor een groot gedeelte afhankelijk van automatisering en ICT. In de toekomst zal dit alleen maar groeien. Het is daarom van belang dat systemen up-to-date blijven en adequaat beveiligd. Uitval moet zo nodig opgevangen kunnen worden. Gemeente Terschelling heeft het beheer van onze ICT omgeving ondergebracht bij het shared service centrum Leeuwarden (SSC). De kwaliteitsafspraken en -eisen over onze ICT omgeving zijn opgenomen in een jaarlijks af te sluiten servicelevel agreement (SLA) en onderliggende afspraken en overeenkomsten. De navolging van deze afspraken en overeenkomsten wordt gezamenlijk in Waddenverband gedaan, waardoor ook dit risico beperkt wordt.

Algemene risico's verbonden aan het subsidiëren van stichtingen en instellingen

Gemeente Terschelling verstrekt jaarlijks vele subsidies. Deze variëren van enkele euro's tot aan tonnen. Met behulp van deze subsidies kunnen stichtingen en instellingen voorzieningen voor burgers in stand houden. Veelal heeft de gemeente hierbij ook het belang dat deze voorzieningen van een bepaald niveau zijn. Naarmate de tijd verstrijkt, zal het steeds moeilijker worden om deze voorzieningen met de beschikbare middelen goed op peil te houden.

Beschermd wonen

Tot op heden worden de taken met betrekking tot Beschermd wonen uitgevoerd via centrumgemeenten, in ons geval Leeuwarden (Sociaal Domein Fryslân). De doordecentralisatie van Beschermd wonen is opnieuw uitgesteld en het is nog onzeker of de decentralisatie in de toekomst doorgaat. Voor 2024 verwachten we geen financiële risico's. De afgelopen jaren is er geen overschrijding geweest op dit onderdeel. De afgelopen jaren hebben we op rekeningbasis steeds geld terug ontvangen voor Beschermd wonen. We schatten de risico's voor 2024 daarom in als gering: omdat Beschermd wonen trajecten duur zijn, is de financiële impact van een traject voor Terschelling best groot en de invloed die je op de indicatie kan uitoefenen nihil. We zijn op regionaal niveau bezig om Beschermd wonen zoveel mogelijk thuis of in de eigen omgeving aan te bieden, zodat inwoners gebruik kunnen blijven maken van hun eigen sociale netwerk. Deze ontwikkeling kan in de toekomst tot gevolg hebben

dat er meer gebruikgemaakt gaat worden van Ambulant Beschermd wonen op het eiland waar dat nu nog niet mogelijk is. Via de Dienst SoZaWe (sociale zaken en werkgelegenheid) Noardwest-Fryslân zijn we daarom ook voorbereidingen aan het treffen voor de inkoop (intensieve) ambulante Begeleiding en Dagactiviteiten. Hiermee willen we ‘het gat’ tussen ambulante (intensieve) begeleiding en beschermd wonen verkleinen, zodat inwoners zo lang mogelijk in hun eigen leefomgeving kunnen blijven participeren in de samenleving.

Ziekteverzuim

Als gevolg van de Wet verlenging loondoorbetalingverplichting bij ziekte (WVLBZ) is de loondoorbetalingperiode bij ziekte verlengd van één naar twee jaar. Het totale loon over deze periode mag niet meer bedragen dan 170% van het laatstverdiende loon. In de CAO gemeenten is bepaald dat een zieke medewerker gedurende de eerste 52 weken recht heeft op 100% doorbetaling. In het tweede ziektejaar is dit 70%. Hierna komt een zieke medewerker mogelijk in aanmerking voor een uitkering op grond van de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) – voorheen WAO. Voor gedeeltelijk arbeidsongeschikten geldt met ingang van 1 januari 2024 geen “derde ziektejaar” meer. Als gemeentelijke werkgever wordt een actief preventief verzuimbeleid gevoerd. Dat betekent dat wij een gezonde leefstijl stimuleren en er preventief medisch onderzoek (periodiek) aangeboden wordt. Om dit ziekteverzuim financieel op te kunnen vangen is er in de begroting een bedrag opgenomen voor de lasten voor eventuele vervanging bij ziekte. In extreme situaties kunnen de werkelijke kosten de geraamde budgetten overstijgen. De ziektekosten in geval van payroll zijn verzekerd. In dat geval is er dus geen sprake van extra lasten en kan budgetneutraal voorzien worden in vervanging.

WW en bovenwettelijke WW

Werkgevers in de sector Overheid en Onderwijs zijn verplicht eigenrisicodrager voor de Werkloosheidswet (WW). De gemeente is in geval van ontslag eigen risicodrager als het aankomt op WW en WW gerelateerde uitkeringen, ook wel bovenwettelijke en nawettelijke werkloosheidsuitkeringen genoemd. Ook is de gemeente eigenrisicodrager in geval van ziekte en re-integratie van medewerkers. In het bedrijfsleven, waar de premie betaald wordt aan het UWV, vangt het UWV dergelijke lasten op. Bij de overheid factureert het UWV (of een andere uitvoerende instantie voor het bovenwettelijke deel bij ontslag) aan de werkgever de maandelijkse kosten van de uitkering van de werknemer. Voor een overheidswerkgever of onderwijsinstelling kunnen dus aanzienlijke financiële kosten gepaard gaan met een ontslag- of ziekte-traject dat recht geeft op een werkloosheids- of ziekte-uitkering.

Verbonden partijen

Gemeente Terschelling neemt deel in een aantal verbonden partijen (zie paragraaf 6). Deze partijen voeren veelal gemeentelijke taken uit in opdracht van gemeente Terschelling. Deelname aan deze verbonden partijen brengt een aantal risico's mee voor gemeenten. Voorbeelden van risico's zijn:

- Financiële tekorten bij verbonden partijen;
- Taken, doelstellingen en prestaties worden niet gerealiseerd;
- Er zijn onvoldoende sturingsmogelijkheden door de organisatievorm (verschil in inzicht door de verschillende deelnemers)

Mochten deze risico's zich voordoen, dan worden deze in de paragraaf verbonden partijen benoemd en eventueel toegelicht. Duidelijke afspraken en frequente rapportering met en door de verbonden partijen kan bijdragen aan het verkleinen van dit risico.

Weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

Benodigde weerstandscapaciteit

In onderstaande tabel is de totale financiële impact van alle gekwantificeerde risico's weergegeven. Deze financiële impact is nagenoeg gelijk aan de door de raad eerder gestelde minimale weerstandscapaciteit zoals we die al een aantal jaren hanteren.

Benodigde weerstandscapaciteit			
Risico	Max financieel risico	Kans	Financiële impact
Kosten sociaal domein	€250.000	Gemiddeld	€125.000
Campus (Maritiem Instituut)	€ 2.900.000	Zeër klein	€ 145.000
Gewaarborgde leningen	€ 9.800.000	Zeër klein	€ 490.000
Onderhoud kapitaalgoederen	€ 1.000.000	Klein	€ 250.000
Bestemmingsplannen	€ 500.000	Zeër klein	€ 25.000
Terugloop toerisme	€ 4.000.000	Klein	€ 1.000.000
Verstrekte geldleningen	€450.000	Zeër klein	€ 23.000
Masterplan haven	€ 6.300.000	Klein	€ 1.685.000
Totaal	€ 25.200.000	n.v.t.	€ 3.743.000

We verwachten dat de gestelde weerstandscapaciteit voldoende is om de hierboven geschetste risico's te kunnen ondervangen indien deze zich voordoen.

Ratio weerstandsvermogen

In de volgende tabel is te zien dat de ratio weerstandsvermogen uitstekend blijft.

Ratio weerstandsvermogen					
	2023	2024	2025	2026	2027
Beschikbare weerstandscapaciteit (totaal reserves)	9.426.000	8.760.000	9.466.000	8.675.000	8.514.000
Benodigde weerstandscapaciteit	3.550.000	3.603.000	3.657.000	3.712.000	3.768.000
Ratio weerstandsvermogen	2,66	2,43	2,59	2,34	2,26

Het waarderingscijfer voor een ratio hoger of gelijk aan 2,0 is A en betekent uitstekend.

Weerstandscapaciteit

In onderstaande tabellen is de weerstandscapaciteit nader uitgewerkt.

Weerstandcapaciteit inclusief reserve recreatie per 31 december					
in €	2023	2024	2025	2026	2027
Algemene reserve	2.325.000	2.171.000	3.347.000	3.026.000	3.335.000
Reserve recreatie	712.000	712.000	712.000	712.000	712.000
Minimaal benodigde weerstandscapaciteit	3.550.000	3.603.000	3.657.000	3.712.000	3.768.000
Totaal	-513.000	-720.000	402.000	26.000	279.000

Uit te tabel valt af te lezen dat gemeente Terschelling in het jaar 2024 tijdelijk niet aan de door de raad geformuleerde weerstandsnorm voldoet.

Financiële kengetallen

In onderstaande tabel zijn de financiële kengetallen samengevat weergegeven. De kengetallen in dit overzicht zijn beoordeeld aan de hand van de in het "GTK 2020 Gemeenten" opgenomen signaleringswaarden. Hieronder lichten we de berekening en beoordeling per kengetal toe.

Overzicht kengetallen 2024						
Kengetal	2022	2023	2024	2025	2026	2027
	(t-2)	(t-1)	(t)	(t+1)	(t+2)	(t+3)
Netto schuldquote	44%	32%	72%	108%	141%	133%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	46%	32%	72%	108%	141%	133%
Solvabiliteitsratio	34%	41%	25%	20%	15%	15%
Kengetal grondexploitatie	10%	8%	7%	7%6.66.	7%	7%
Structurele exploitatieruimte	0,8%	0,7%	0,4%	1,3%	3,7%	3,7%
Belastingcapaciteit	85%	89%	89%	88%	85%	83%

Netto schuldquote

Netto schuldquote					
Hoe lager, hoe beter					
	2023	2024	2025	2026	2027
Vaste schulden +	9.359.000	21.924.000	34.230.000	42.145.000	39.211.000
Netto vlottende schulden +	-	-	-	-	-
Overlopende passiva +	-62.000	148.000	-307.000	853.000	2.181.000
Financiële vaste activa -	659.000	634.000	609.000.	584.000	559.000
Uitzettingen met looptijd korter dan 1 jaar -	-	-	-	-	-
Liquide middelen -	-	-	-	-	-
Overlopende activa -	-	-	-	-	-
Saldo =	8.638.000	21.438.000	33.314.000	42.414.000	402.833.000
Totaal baten	27.068.000	29.923.000	30.949.000	30.080.000	30.613.000
Netto schuldquote per 31 december	32%	72%	108%	141%	133%

* In deze berekening is rekening gehouden met een gelijkblijvend werkkapitaal

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen Hoe lager, hoe beter					
	2023	2024	2025	2026	2027
Vaste schulden	9.359.000	21.924.000	34.230.000	42.145.000	39.211.000
Netto vlottende schulden	-	-	-	-	-
Overlopende passiva	-62.000	148.000	-307.000	853.000	3.181.000
Financiële vaste activa	492.000	466.000	440.000	414.000	388.000
Uitzettingen met looptijd korter dan 1 jaar	-	-	-	-	-
Liquide middelen	-	-	-	-	-
Overlopende activa	-	-	-	-	-
Saldo =	8.805.000	21.606.000	33.483.000	42.584.000	41.004.000
Totaal baten	27.068.000	29.923.000	30.949.000	30.080.000	30.613.000
Netto schuldquote per 31 december	32%	72%	108%	142%	134%

* In deze berekening is rekening gehouden met een gelijkblijvend werkkapitaal

Solvabiliteitsratio

Solvabiliteitsratio Hoe hoger, hoe beter					
	2023	2024	2025	2026	2027
Eigen vermogen	9.426.000	8.760.000	9.466.000	8.675.000	8.675.000
Totaal vermogen	23.198.000	35.248.000	47.728.000	56.023.000	56.023.000
	41%	25%	20%	15%	15%

Grondexploitatie

Grondexploitatie					
Hoe lager, hoe beter	2023	2024	2025	2026	2027
NIEG (Niet In Exploitatie Genomen gronden)	-	-	-	-	-
In Exploitatie Genomen gronden	2.217.000	2.217.000	2.217.000	2.217.000	2.217.000
Totaal baten	27.068.000	29.923.000	30.949.000	30.080.000	30.613.000
	8%	7%	7%	7%	7%

Structurele exploitatieruimte

Structurele exploitatieruimte Hoe hoger, hoe beter					
	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal structurele lasten	-24.169.000	-26.491.000	-26.901.000	-27.135.000	-27.135.000
Totaal structurele baten	24.365.000	26.369.000	27.298.000	28.258.000	28.258.000
Structurele toevoeging aan reserves	-	-	-	-	-
Structurele onttrekking aan reserves	-	-	-	-	-
Saldo =	196.000	-122.000	397.000	1.123.000	1.123.000
Totaal baten	27.068.000	29.923.000	30.949.000	30.080.000	30.613.000
	0,7%	-0,4%	1,3%	3,7%	3,7%

Belastingcapaciteit

Belastingcapaciteit Hoe lager, hoe beter					
	2023	2024	2025	2026	2027
OZB lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ waarde	391	399	407	415	415
Rioolheffing voor gezin	181	181	-	-	-
Afvalstoffenheffing voor gezin	229	229	-	-	-
Eventuele heffingskorting	-	-	-	-	-
Totale woonlasten voor gezin	801	809	407	415	415
Landelijk gem. woonlasten meerpersoons huishouden	904	922	941	959	959
	89%	88%	43%	43%	43%

* Bij deze berekening is rekening gehouden met een gemiddelde lastenstijging van 5,6% in 2023 (behalve op de rioolheffing)

* Bij deze berekening is rekening gehouden met een gemiddelde lastenstijging van 2,0% in 2024-2026 (behalve op de rioolheffing)

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Gemeente Terschelling zorgt voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte en gebouwen. Voor veel activiteiten zijn kapitaalgoederen nodig, bijvoorbeeld openbare verlichting, straatmeubilair, openbaar groen, wegen, riolering, haven en gebouwen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan zijn mede bepalend voor het voorzieningenniveau.

Openbaar groen

Groenbeheerplan

Afgelopen jaar inventariseerden we alle groenvakken in de gemeente en voerden we ze in het beheerprogramma. In 2024 gaan we verder met het actualiseren van het groenbeheer. We stellen een nieuw groenbeheerplan op. Daarbij hebben we aandacht voor kwaliteitsniveaus en differentiatie in het openbaar groen. Ook boomveiligheid, exotenbestrijding en soortenrijkdom zijn belangrijke thema's.

We leggen de adviezen ten opzichte van de beheerbudgetten na 2024 en noodzakelijke beleidsaanpassingen voor aan de gemeenteraad.

Hieronder volgt een financieel overzicht van het saldo per kostenplaats van het taakveld openbaar groen:

Openbaar groen en (openlucht)recreatie						
In €		2023	2024	2025	2026	2027
	Eiland Griend	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
	Beheer en onderhoud openbaar groen	-140.000	-140.000	-140.000	-140.000	-140.000
	Onderhoud begraafplaatsen	-19.000	-19.000	-19.000	-19.000	-19.000
	Totaal openbaar groen en (openlucht)recreatie	-161.000	-161.000	-161.000	-161.000	-161.000

Beheer en onderhoud wegen

Basisgegevens verder op orde brengen

In 2024 bouwen we verder aan ons beheersysteem en brengen we de basisgegevens voor het wegbeheer verder op orde. We actualiseren de wegenlegger. Daarnaast starten we met het in kaart brengen van de verkeersborden.

Opstellen nieuw wegenbeheerplan

In een wegenbeheerplan beschrijft de gemeente de maatregelen die genomen moeten worden om de wegen/fietspaden op het eiland van een goede kwaliteit te laten zijn. In het plan wordt ook beschreven welke financiële middelen hiervoor nodig zijn. Om de vijf jaar dient het bestaande wegenbeheerplan vernieuwd te worden. Het huidige plan loopt tot aan 2025. In 2024 gaan we een wegenbeheerplan opstellen voor de periode 2025-2029.

Voorafgaand aan het maken van het wegenbeheerplan stellen we van alle wegen van de gemeente de wegcategorie volgens de landelijke normen van het CROW naar functie, gebruik, maatschappelijk en economisch belang vast. Ook wordt aan de gemeenteraad voorgelegd welke kwaliteitsniveaus, op basis van CROW-normering, de gemeente wil nastreven.

Verkeerstrillingen Lies

In 2023 deden we uitgebreid onderzoek naar de oorzaken van de trillingen in Lies. In 2024 wordt, voor het oplossen van de trillingen op basis van de onderzoeksresultaten het project verder uitgewerkt, krediet aangevraagd en indien mogelijk een start gemaakt met de uitvoering van de werkzaamheden.

Beheer en onderhoud wegen						
In €		2023	2024	2025	2026	2027
	Specifieke kleine gebruiksgoederen	-13.000	-13.000	-13.000	-13.000	-13.000
	Specifieke verbruiksgoederen	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
	Uitbestede werkzaamheden	-519.000	-530.000	-490.000	-490.000	-490.000
	Onttrekking voorziening wegen, straten en pleinen	465.000	465.000	465.000	465.000	465.000
	Betaalde leges en rechten	-17.000	-18.000	-18.000	-18.000	-18.000
	Overige diensten	-4.000	-29.000	-4.000	-4.000	-4.000
	Inkomstenoverdrachten	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
	Dotatie voorziening ten laste van exploitatie	-465.000	-465.000	-465.000	-465.000	-465.000
	Afschrijvingen	-122.000	-138.000	-138.000	-138.000	-138.000
	Rente	-34.000	-33.000	-33.000	-33.000	-33.000
	Leges en andere rechten	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
	Totaal beheer en onderhoud wegen, straten en pleinen	-711.000	-763.000	-698.000	-698.000	-698.000

Verloop onderhoudsvoorziening wegen en paden						
In €		2023	2024	2025	2026	2027
	Stand per 1 januari	439.000	439.000	439.000	439.000	439.000
	Onderhoud	-465.000	-465.000	-465.000	-465.000	-465.000
	Storting	465.000	465.000	465.000	465.000	465.000
	Stand per 31 december	439.000	439.000	439.000	439.000	439.000

Riolering

Rioolbeheer

In 2023 starten we met het opstellen van een nieuw verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP). In het eerste kwartaal bieden we het plan aan de gemeenteraad ter besluitvorming aan.

In 2024 inspecteren we het laatste deel van de riolering en worden de ontbrekende inspecties in het beheerprogramma opgenomen. De inspectiegegevens worden vervolgens beoordeeld. We stellen een werkplan voor 2025 en de jaren daarna op.

Om inzicht te krijgen in de waterstromen op het eiland, beginnen we in 2024 met het uitbreiden van de telemetrie. We maken gebruik van glasvezel om data te verkrijgen. Met die data kunnen we dan een betere aansturing van de vrijval stelsels realiseren. We kunnen ook vragen van de provincie en Wetterskip gericht beantwoorden, waardoor een betere afstemming mogelijk wordt.

We starten in 2024 met het opstellen van het Systeemoverzicht Stedelijk Water (SSW). Het SSW is de opvolger van het Basis Riolerings Plan (BRP). In de huidige zorgplichten voor afval, - hemel,- en grondwater zijn behalve de riolering ook de openbare ruimte en het oppervlaktewater betrokken. Met het opstellen van het SSW geven we inzicht in de samenhang van de diverse onderdelen en kunnen we beleidsaanpassingen en mogelijke systeemverbetering voorstellen.

Torenstraat en Brandarisplein

De herinrichting van de Torenstraat combineren we met de vervanging van de riolering in het Brandarisplein. Door de werkzaamheden te combineren en de adviezen uit het rapport Winkelgebied West Terschelling (2019) te implementeren in het project, is het mogelijk de 1e fase Winkelgebied West Terschelling te realiseren. Eind 2023 werd de kredietaanvraag door de gemeenteraad behandeld. In 2024 werken we het ontwerp met de belanghebbenden verder uit. Daarna volgt de uitvoering.

Riolering						
In €		2023	2024	2025	2026	2027
	Specifieke kleine gebruiksgoederen	-	-	-	-	-
	Specifieke verbruiksgoederen	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
	Uitbestede werkzaamheden	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
	Betaalde leges en rechten	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
	Overige diensten	-75.000	-90.000	-90.000	-90.000	-90.000
	Inkomstenoverdrachten	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
	Dotatie voorziening ten laste van exploitatie	-	-	-	-	-
	Afschrijvingen	-170.000	-177.000	-177.000	-177.000	-177.000
	Rente	-53.000	-53.000	-53.000	-53.000	-53.000
	Doorbelastingen	-403.000	-417.000	-417.000	-417.000	-417.000
	Rioolheffing niet-woningen	290.000	311.000	311.000	311.000	311.000
	Rioolheffing woningen	580.000	629.000	629.000	629.000	629.000
	Totaal riolering	-37.000	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000

Verloop onderhoudsvoorziening riolering						
In €		2023	2024	2025	2026	2027
	Stand per 1 januari	920.000	830.000	771.000	725.000	677.000
	Onttrekkingen	-90.000	-59.000	-46.000	-48.000	-
	Storting	-	-	-	-	-
	Stand per 31 december	830.000	771.000	725.000	677.000	677.000

Gebouwen

De gemeente onderhoudt het gemeentelijk vastgoed volgens het in 2023 geactualiseerde concept beheerplan. De gemeente blijft inzetten op de wettelijke taak om de panden die in ons bezit zijn te verduurzamen. De doelstellingen daarvoor maken deel uit van het gebouwenbeheerplan.

In 2024 werken we verder aan het plan voor de verduurzaming van, en het grote onderhoud aan, de gemeentewerf aan de Nieuwe Dijk. Daarnaast voeren we groot onderhoud uit aan de voormalig reddingbootschuur aan de Willem Barentszkade en de voormalig strandvonderijschuur aan de Duinweg Hoorn.

Het havenkantoor aan de Willem Barentszkade is weer opgenomen in de onderhoudscyclus. Voor 2024 staan diverse onderhoudswerkzaamheden aan het pand op de agenda om uit te voeren, zodat het pand voldoet aan de kwaliteitseisen.

We maken een start met de projectvoorbereiding voor de komende jaren. Het gaat onder andere om het gemeentehuis en de aanpak van de scholen en het groot onderhoud aan de gymzalen. In 2024 starten we met de uitwerking van het in 2023 vastgestelde IHP, de aanpak van de scholen en de gymzalen zal in samenhang met de uitwerking van het IHP worden opgepakt.

Overzicht onderhoud gebouwen volgens planning						
In €		2023	2024	2025	2026	2027
	Musea	-9.000	15.000	67.000	11.000	11.000
	Sportgebouwen	-123.000	89.000	64.000	167.000	12.000
	Dorpshuizen	-22.000	25.000	76.000	10.000	9.000
	Gemeentehuis	-85.000	283.000	82.000	37.000	174.000
	Gemeentewerf	-63.000	184.000	15.000	16.000	16.000
	Binnenhavens	-5.000	213.000	17.000	5.000	6.000
	Woningen	-20.000	210.000	20.000	22.000	9.000
	Overige gebouwen	-12.000	257.000	36.000	21.000	9.000
	Totaal onderhoud gebouwen	-339.000	1.276.000	377.000	289.000	246.000

Verloop onderhoudsvoorziening gemeentelijke gebouwen						
in €		2023	2024	2025	2026	2027
	Stand per 1 januari	693.000	649.000	703.000	726.000	839.000
	Af: onderhoud	232.000	-1.244.000	-375.000	-285.000	-243.000
	Bij: Storting	-276.000	1.298.000	398.000	398.000	398.000
	Stand per 31 december	649.000	703.000	726.000	839.000	994.000

Haven

In mei 2023 heeft de raad besloten tot de financiering van het project Havenfront. Dit raadsbesluit, in combinatie met het kaderplan 2021, blijven daarbij uitgangspunt voor het project. Vooralsnog gaan wij ervan uit dat de uitvoering van de eerste onderdelen van het totale project, namelijk de aanpak van de Willem Barentszkade en de herinrichting van het veerhaventerrein, in het jaar 2025 kunnen worden uitgevoerd. De overige onderdelen van het totale project zijn in de jaren daarna aan de beurt.

Economische haven en watergangen					
In €	2023	2024	2025	2026	2027
Salariskosten haven	-181.000	-201.000	-204.000	-208.000	-208.000
Specifieke kleine gebruiksgoederen	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
Specifieke verbruiksgoederen	-109.000	-109.000	-109.000	-109.000	-109.000
Uitbestede werkzaamheden	-265.000	-320.000	-170.000	-170.000	-170.000
Onderhoud onroerende zaken	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
Onttrekking voorziening	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Verzekeringen	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
Betaalde leges en rechten	-14.000	-14.000	-14.000	-14.000	-14.000
Overige diensten	-6.000	-6.000	-6.000	-6.000	-6.000
Inkomstenoverdrachten	-8.000	-8.000	-8.000	-8.000	-8.000
Uitvoering masterplan haven	-500.000	-500.000	-500.000	-500.000	-500.000
Dotatie voorziening ten laste van exploitatie	-21.000	-40.000	-40.000	-40.000	-40.000
Afschrijvingen	-35.000	-35.000	-35.000	-35.000	-35.000
Rente	-59.000	-59.000	-59.000	-59.000	-59.000
Verrekeningen	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
Leges en andere rechten	270.000	275.000	275.000	275.000	275.000
Totaal beheer binnenhavens en watergangen	-937.000	-1.026.000	-879.000	-883.000	-883.000

Verloop reserve havenbedrijf					
In €	2023	2024	2025	2026	2027
Stand per 1 januari	3.957.000	1.002.000	939.000	1.033.000	1.127.000
Onttrekking	-3.299.000	-417.000	-270.000	-270.000	-270.000
Storting	344.000	354.000	364.000	364.000	364.000
Stand per 31 december	1.002.000	939.000	1.033.000	1.127.000	1.221.000

3.4 Financiering

Inleiding

Financiering gaat over de manier waarop de gemeente benodigde geldmiddelen aantrekt en (tijdelijke) overtollige geldmiddelen belegt. Treasury is het proces waarmee de financiering- en het kasstroommanagement (cashflow) geoptimaliseerd wordt. Het zorgt er ook voor dat voldaan wordt aan de verplichtingen richting schuldeisers. De uitvoering van Treasury vindt inmiddels plaats conform het door de raad vastgestelde Treasurystatuut van 26 oktober 2022 (geldig vanaf moment van publicatie, te weten 5 december 2022). Deze financieringsparagraaf is samen met het Treasurystatuut een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen en beheersen van de financieringsfunctie.

Wet FIDO & Kasgeldlimiet

Wet FIDO

De Wet FIDO (Financiering Decentrale Overheden) geeft verplichte richtlijnen voor de bewaking en beheersing van renterisico's:

- Kasgeldlimiet: hoeveel geld mag de gemeente lenen voor een periode van maximaal één jaar;
- Renterisiconorm: hoeveel geld mag de gemeente maximaal lenen voor een periode langer dan één jaar;
- Schatkistbankieren: het verplicht onderbrengen van overtollige geldmiddelen bij het Rijk;
- Financieringspositie.

Onder renterisico verstaan we de mate waarin het saldo van rentelasten en -baten verandert door wijzigingen in het rentepercentage voor zowel de korte als voor de lange financiering. Het is de bedoeling grote fluctuaties in de rentelasten, die mogelijk consequenties hebben voor de financiële positie, te vermijden.

Kasgeldlimiet

Juist voor korte financiering (tijdelijke liquiditeitstekorten voor lopende uitgaven opvangen) geldt dat het renterisico aanzienlijk kan zijn. Fluctuaties in de korte rente hebben direct een relatief grote impact op de rentelasten. Door middel van de kasgeldlimiet wordt een grens gesteld aan de mogelijkheid om lopende uitgaven kort te financieren, en daarmee wordt dan het risico beperkt. De kasgeldlimiet wordt bepaald op basis van een door het Rijk vastgesteld percentage (8,5%) van het begrotingstotaal.

- Kasgeldlimiet 2022: 2,1 miljoen
- Kasgeldlimiet 2023: 2,1 miljoen
- Kasgeldlimiet 2024: 2,6 miljoen

Netto vlottende schuld				
in €		Netto vlottende schuld	Kasgeldlimiet	Ruimte (+)
				overschrijding (-)
	Q3 2023	-	2.600.000	2.600.000
	Q4 2023	-	2.600.000	2.600.000
	Q1 2024	-	2.600.000	2.600.000
	Q2 2024	-	2.600.000	2.600.000

Renterisiconorm & leningportefeuille

Renterisiconorm

Lange financiering vormt een integraal onderdeel van het lange termijn investeringsbeleid. Renterisico's zijn van tevoren in te schatten en daarmee goed beheersbaar. Dit kan worden bereikt door informatie over rente en leningen actueel en transparant te krijgen. Verder is het van groot belang om een spreiding van looptijden in de lening portefeuille te realiseren. Het renterisico uit hoofde van renteherzieningen en herfinancieringen van leningen wordt dan in voldoende mate beperkt.

Het volgende overzicht geeft inzicht in de samenstelling, grootte en rentegevoeligheid van de opgenomen geldleningen.

Leningportefeuille 2024					
in €	2023	2024	2025	2026	2027
Stand per 1 januari	-10.440.000	-9.359.000	-21.924.000	-34.230.000	-42.145.000
Reguliere aflossingen	1.081.000	1.016.000	1.469.000	2.081.000	3.326.000
Aantrekken geldlening	-	-13.581.000	-13.775.000	-9.996.000	-392.000
Stand per 31 december	-9.359.000	-21.924.000	-34.230.000	-42.145.000	-39.211.000
Rentelast	119.000	636.000	1.160.000	1.495.000	1.394.000
Gemiddelde rentevoet	1,20%	4,07%	4,13%	3,92%	3,43%

De leningportefeuille bestaat uit een tiental leningen die allen een verschillende rentevaste periode hebben.

In het volgende overzicht worden de risico's van renteherzieningen en herfinanciering van leningen afgezet tegen de risiconorm van de vaste schuld. Het renterisico op de vaste schuld mag de renterisiconorm in beginsel niet overschrijden.

Renterisiconorm					
in €	2023	2024	2025	2026	2027
1. Begrotingstotaal	27.151.000	30.589.000	30.243.000	30.871.000	30.774.000
2. Wettelijk percentage	20%	20%	20%	20%	20%
3. Renterisiconorm (1 x 2)	5.430.000	6.118.000	6.049.000	6.174.000	6.155.000
4. Renteherziening	-	-	-	-	-
5. Aflossing	1.016.000	1.016.000	1.469.000	2.081.000	3.326.000
6. Renterisico (4 + 5)	1.016.000	1.016.000	1.469.000	2.081.000	3.326.000
7. Ruimte vs. Norm (3 - 6)	4.414.000	5.102.000	4.580.000	4.093.000	2.829.000

Schatkistbankieren

In 2014 is het verplichte schatkistbankieren ingevoerd voor decentrale overheden. Schatkistbankieren houdt in dat tegoeden (liquide middelen) worden aangehouden in de Nederlandse schatkist.

Over deze tegoeden wordt een rente vergoed die gelijk is aan de rentes die de Nederlandse Staat betaalt op leningen die ze op de markt aangaat. Het drempelbedrag voor schatkistbankieren bedraagt 2,0% van het begrotingstotaal ad. 24,37 miljoen euro: ongeveer 0,5 miljoen euro. Omdat het minimale drempelbedrag € 1.000.000 bedraagt, geldt dit als grens voor onze gemeente.

Deelname aan schatkistbankieren draagt bij aan een lagere EMU-schuld van de collectieve sector (Rijk en decentrale overheden samen). Schatkistbankieren vermindert de externe financieringsbehoefte van het Rijk. Dit vertaalt zich in een lagere staatsschuld.

Eind 2022 bedragen onze liquide middelen in totaal € 6.083.000. Dit betekent dat we het drempelbedrag overschrijden. De toename van de liquide middelen wordt veroorzaakt door de storting van de door het Rijk ontvangen gelden (€ 4,9 miljoen) voor de realisatie van 200 woningen op de Waddeneilanden. Terschelling is voor deze gelden penvoerder, omdat het Rijk de gelden niet kon storten aan de GR de Waddeneilanden. De reglementen van het schatkistbankieren geeft aan dat gelden die van derden zijn niet hoeven te worden meegenomen in de berekening van de toegestane tegoeden. De overige overschrijding van de tegoeden was van korte duur, waardoor ultimo 2022 geen bedrag in schatkistbankieren is uitgezet.

Financieringspositie

Bij de berekening van de financieringspositie wordt de boekwaarde van de vaste activa en voorraad gronden afgezet tegen de beschikbare financieringsmiddelen (reserves, voorzieningen en langlopende leningen).

Bij een financieringsoverschot zet de gemeente middelen weg. Bij een financieringstekort heeft de gemeente onvoldoende eigen financieringsmiddelen waardoor de gemeente geld moet aantrekken bij de Bank Nederlandse Gemeenten. In de begroting 2022 werd hiervoor een rentepercentage gehanteerd van 0%. Inmiddels is de rente op de kapitaalmarkt echter behoorlijk opgelopen, onder andere als gevolg van de oorlog in Oekraïne. In onderstaande tabel wordt het jaarlijks financieringstekort of -overschot berekend.

Financieringspositie 2023-2027					
In € per 1 januari	2023	2024	2025	2026	2027
<i>Te financieren</i>					
Vaste activa*	22.770.000	20.981.000	33.031.000	45.511.000	53.806.000
Bouwgronden in exploitatie**	2.483.000	2.217.000	2.217.000	2.217.000	2.217.000
Totale boekwaarde	25.253.000	23.198.000	35.248.000	47.728.000	56.023.000
<i>Financieringsmiddelen</i>					
Stand van de reserves	8.702.000	9.426.000	8.760.000	9.466.000	8.675.000
Stand van de voorzieningen	4.760.000	4.475.000	4.416.000	4.339.000	4.345.000
Stand lang vreemd vermogen	10.440.000	9.359.000	21.924.000	34.230.000	42.145.000
Totaal vermogen	23.902.000	23.260.000	35.100.000	48.035.000	55.170.000
Financieringsoverschot/-tekort	-1.351.000	62.000	-148.000	308.000	-853.000

*Vaste activa zijn bezittingen die voor een lange tijd, sowieso langer dan een jaar, meegaan.

**Betreft de grondexploitatie Dellewal

Omslagrente

De gemeente hanteert voor de rentetoerekening aan de taakvelden de methode van omslagrente. Deze methode is op grond van het BBV verplicht. De omslagrente wordt berekend door de aan de taakvelden toe te rekenen rente (in Euro's) te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die integraal zijn gefinancierd. De omslagrente moet vervolgens op consistente en eenduidige wijze worden toegerekend aan de individuele activa. Het is niet toegestaan om per investering of taakveld te differentiëren in het toe te rekenen rentepercentage. Het bij de begroting (voor)gecalculeerde omslagrentepercentage mag binnen een marge van 0,5% worden afgerond.

Renteschema		2024
a.	externe rentelasten over de korte en de lange financiering	
	- rente opgenomen langlopende leningen	636.000
	- rente kortlopende schulden	
b.	externe rentebaten:	
	-geldleningen woningbouw	-
	-hypothecaire geldleningen	-
	-overige geldleningen	-
	Totaal door te rekenen externe rente (1)	636.000
c.	-aan grondexploitatie door te belasten rente	-
	-rente van projectfinanciering door te belasten aan taakvelden	
	Saldo door te rekenen rente (2)	-
d1.	Rente over eigen vermogen (3)	-
d2.	Rente over voorzieningen (4)	-
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente (1+2+3+4)	636.000
e.	werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (=rente-omslag)	568.000
f.	Renteresultaat op het taakveld treasury	68.000

boekwaarden per 01-01	
totale boekwaarde staat C	23.198.000
Correctie boekwaarde (verstrekke leningen)	-492.000
boekwaarde excl. Leningen 3'en	22.706.000

berekende omslagrente 2,80%

Cf. BBV afgeronde omslagrente gemeente Terschelling 2,50%

3.5 Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoering

Het takenpakket binnen bedrijfsvoering bestaat uit de opdrachten die voortvloeien uit:

- het coalitieakkoord “Koers naar de toekomst: Meedenken, Meepraten, Meedoen”;
- de wettelijke- en niet wettelijke taken;
- de going-concern taken;
- de Regiodeal.

De bedrijfsvoering heeft als reikwijdte de gemeentelijke organisatie. Het gaat niet alleen om de ambtelijke organisatie, maar ook de bestuurlijke organisatie. De werkzaamheden van de gemeentelijke organisatie vallen onder (publieks)dienstverlening.

De uitvoeringsagenda en langetermijnplanning

Om de ambities van de coalitie uit te voeren, zetten we het coalitieakkoord om in een uitvoeringsagenda. In de uitvoeringsagenda namen we ook de Langetermijnplanning (LTP) op. Daarin zetten we de ambities om in taken. De LTP maakt duidelijk welke zaken eerst opgepakt worden, en welke hierna volgen. Het is hét planningsinstrument voor de raad. In de planning zorgden voor een evenwichtige verspreiding van de taken. Dat maakt de planning realistisch, en dus ook werkelijk haalbaar.

De uitvoeringsagenda is een dynamisch werkdocument. Niet in beton gegoten, wel om het gesprek over acties en planning gaande te houden. In de toekomst kunnen er mogelijk nieuwe acties worden toegevoegd aan de Langetermijnplanning.

Publieksdienstverlening

Goede publieksdienstverlening staat hoog op onze agenda. Inwoners moet goed worden geïnformeerd en betrokken worden bij hetgeen wat er op het eiland speelt. We vinden het belangrijk om te weten hoe onze inwoners over belangrijke zaken denken. We willen een betrouwbare partner zijn én blijven. Dat betekent ook dat we keuzes moeten maken in wat we wel of niet doen, en waar we meer of minder aandacht aan besteden.

We blijven onze dienstverlening aanpassen aan de tijd van nu. Onze dienstverlening is klantgericht. Onze systemen zijn gebruikersvriendelijk, snel en helpen met de planning. Maar we zullen daardoor niet stoppen met het proberen. Soms moeten we de dienstverlening veranderen, direct gekoppeld aan nieuw beleid. Dat is bijvoorbeeld zo bij de invoering van de Omgevingswet. Ook de afgelopen jaren is de dienstverlening, communicatie en informatisering beter gemaakt. De samenleving vraagt nu dat op een nieuwe en vernieuwende manier gewerkt en gecommuniceerd wordt. Bijvoorbeeld: makkelijk daar kunnen werken waar en wanneer onze inwoners dat vragen. Daar hoort ook bij dat we eenvoudige, laagdrempelige vormen aanbieden om met ons te communiceren.

Communicatie

We willen nog beter, begrijpelijker en meer proactief communiceren. De basis is het onderzoek dat we eind 2021 uitvoerden naar onze dienstverlening. Dit neemt ook een belangrijke plaats in binnen het coalitieakkoord. Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?

Op het gebied van communicatie zien we verschillende ontwikkelingen en trends:

- Het vertrouwen van mensen in overheden is al jaren aan het dalen. Het kantelpunt is vorig jaar bereikt: mensen hebben minder vertrouwen in overheden en in de reguliere media dan in bedrijven.
- Technologie blijft zich razendsnel ontwikkelen. Met nieuwe technologie is het steeds beter mogelijk om aan te sluiten bij individuele behoeften van mensen. Onlinekanalen zijn ontmoetingsplekken waar interactie plaatsvindt.
- Diversiteit is onvermijdelijk: kan iedereen wel meedoen? Dat gaat niet alleen over kleur, maar ook over achtergrond, milieu en opleiding. Het gaat bijvoorbeeld om begrijpelijke teksten voor laaggeletterden of een website die te gebruiken is voor slechtzienden.
- De huidige arbeidsmarkt staat zwaar onder druk, en dit zal de komende jaren alleen nog maar toenemen. Om nieuwe collega's te werven én collega's te behouden, is een duidelijke strategie op het gebied van arbeidsmarktcommunicatie nodig.
- De Omgevingswet gaat regels over de leefomgeving bundelen in één nieuwe wet. Bij de invoering van de wet is -om uit te leggen wat er verandert voor zowel inwoners als collega's- inzet van communicatie cruciaal.

De communicatiestrategie is gebaseerd op bovenstaande trends en de ambities in het coalitieakkoord. De communicatiestrategie focust zich onder andere op:

- Het benadrukken van het belang van communicatie. We schuiven proactief aan bij projecten en trainen collega's in communicatie.
- We communiceren transparant en helder. Onze inwoners moeten informatie goed kunnen begrijpen. We focussen online op digitoegankelijkheid.
- We zetten de deuren van het gemeentehuis open en richten het gemeentehuis zo in dat inwoners en ondernemers zich er welkom voelen. We blijven onze dienstverlening constant verbeteren.
- We zien onze onlinekanalen als een extra plek om inwoners te ontmoeten. Onze online communicatie is interactief en persoonlijk. Dit jaar startten we met de inzet van Instagram om een extra doelgroep te bereiken.
- We werken samen met inwoners en ondernemers aan onze ambities. We maken gebruik van de kennis, krachten en ideeën die er op het eiland zijn.
- We werken aan het imago van de gemeente als werkgever. We zetten onze strategie voor arbeidsmarktcommunicatie voort.

Daarvoor wordt een beroep gedaan op vele soorten van communicatiediensten zoals communicatie advies & strategie, sociale mediawoordvoering en ontwikkeling, webdesign, marketing, grafische vormgeving, ontwikkeling van communicatiemiddelen, tekst redigeren, event planning, crisiscommunicatie en perswoordvoering.

Het verbeteren van de klantcommunicatie doen we onder andere met de inzet van het digitale zaaksysteem Mozard. Daarbij maakten we dit jaar een directe koppeling met de langetermijnplanning voor de Raad. Met deze werkwijze gaan we het komende jaar verder. Zo zorgen we ervoor dat altijd de meest actuele stand van zaken inzichtelijk is.

Ook werken we aan de herinrichting van het gemeentehuis. We maken het gemeentehuis toegankelijker. Het doel is om de publiekshal, de publieke (werk)ruimtes en de raadszaal een uitstraling te geven waar elke bezoeker zich thuis voelt. We creëren een verbinding tussen de publieksruimtes en het bestuurlijke gedeelte. Hier wordt in het gebouw ruimte geboden voor de samenwerking met de inwoners, andere organisaties en ondernemers en de samenwerking met in- en externe partijen.

De herinrichting is van toepassing op het meubilair, wand- en vloerbekleding, verlichting, aanschaf van ICT-voorzieningen en bouwtechnische aanpassingen waar nodig, zowel voor de publiekshal, aanverwante ruimtes, de Raadszaal en backoffice. Dit alles met duurzaamheid hoog in het vaandel.

Aantrekkelijk werkgeverschap

Niet alleen voor de coalitie is het belangrijk om als werkgever aantrekkelijk te zijn. Ook landelijk is door de vaststelling van een nieuwe cao geïnvesteerd in de koopkracht van medewerkers en is een impuls gegeven aan de positie van gemeentelijke werkgevers op de arbeidsmarkt. De gemeente is verplicht uitvoering te geven aan de cao. In deze cao zijn onder andere afspraken gemaakt over salarisverhogingen en verlof.

Alleen met goede medewerkers kunnen we de ambities uit het coalitieakkoord vervullen en onze zelfstandigheid behouden. Daarnaast is het coalitieakkoord helder over onze rol: 'De gemeente profileert zich als een aantrekkelijk werkgever'. De top 3 van meest belangrijke arbeidsvoorwaarden voor werknemers zijn volgens onderzoek:

1. Een pensioenregeling
2. Reiskostenvergoeding
3. Scholings- en studiefaciliteiten

De huidige arbeidsmarkt staat zwaar onder druk. Dit zal de komende jaren alleen nog maar toenemen. Zaak dus voor een kleine werkgever als gemeente Terschelling om zich goed te kunnen profileren op de arbeidsmarkt. Door onze nieuwe aanpak in arbeidsmarktcommunicatie lukt het ons om nieuwe collega's te vinden. Om hen ook daadwerkelijk over te kunnen halen om voor gemeente Terschelling aan de slag te gaan zijn goede arbeidsvoorwaarden noodzaak en dan met name de top 3 arbeidsvoorwaarden die hierboven worden genoemd.

Nieuwe medewerkers passen vaak goed bij de functie, maar in veel gevallen hebben zij extra kennis nodig om de functie goed uit te kunnen voeren. Hetzelfde geldt voor collega's die al in dienst zijn van de gemeente. Zij worden op basis van hun talenten met het programma 'Talent Centraal' klaargestoomd voor een andere functie binnen de organisatie.

Dus om deze medewerkers goede opleidingen te kunnen bieden, om goede kwaliteit te blijven leveren, en om medewerkers aan ons te blijven binden is het belangrijk om te investeren in opleiding en ontwikkelingen.

Het werken op afstand, ook wel hybride werken genoemd, is een belangrijke voorwaarde die eraan bijdraagt dat we bij gemeente Terschelling in deze arbeidsmarkt talenten kunnen werven. Ook dat blijkt uit de top 3 arbeidsvoorwaarden. Het betekent dat medewerkers kunnen blijven waar zij wonen, en dat als dat nodig is, zij naar Terschelling reizen. Verhuizen naar Terschelling kan alleen als iemand daar de mogelijkheden en de middelen voor heeft en dat ook wil. Omdat het geen noodzaak is, en men dus kan reizen, wordt het gezien als aanvullende arbeidsvoorwaarde. Dat maakt het werken voor Terschelling en haar inwoners extra aantrekkelijk.

Op de post reis- en verblijfkosten worden op dit moment zowel de reiskosten geboekt van medewerkers die op het eiland wonen, evenals van medewerkers die aan de wal wonen maar regelmatig reizen en overnachten op Terschelling om hun werk te kunnen doen. De boot- en hotelkosten zijn de laatste jaren als gevolg van de Covid-19 pandemie, de daarmee toegenomen aantrekkelijkheid van Terschelling als vakantieoord en ten gevolge van de oorlog in Oekraïne, aanzienlijk gestegen. Hierdoor is een extra financiële impuls nodig.

[Onderzoek top 10 arbeidsvoorwaarden](#)

3.6 Verbonden partijen

Verbonden partijen

In deze paragraaf wordt de beleidsmatige en financiële betrokkenheid van de gemeente bij verbonden partijen omschreven. De definitie van een verbonden partij is volgens het BBV:

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente bestuurlijk en financieel belang heeft.

Bestuurlijk belang wil zeggen dat de gemeente zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur of uit hoofde van stemrecht, heeft bij de verbonden partij. Het financieel belang bestaat hoofdzakelijk uit het beschikbaar stellen van middelen, die in het geval van faillissement van de partij verloren gaan. Daarnaast kan het ook zo zijn dat de gemeente aansprakelijk is wanneer de verbonden partij haar verplichtingen niet kan nakomen.

Gemeente Terschelling wil als eilandgemeenschap over haar eigen toekomst gaan. Met het oog op behoud van de gemeentelijke zelfstandigheid moet de gemeente in ieder geval financieel gezond zijn, publiekstaken adequaat uitvoeren en een goede basisdienstverlening in stand houden. Samen met de Waddeneilanden wil de gemeente aan duurzame oplossingen werken, waarbij ook nadrukkelijk andere gemeenten en organisaties in beeld zijn. Verbonden partijen zijn de andere organisaties die in beeld zijn om aan goede oplossingen te werken.

De gemeente kent zes publiekrechtelijke verbonden partijen en negen privaatrechtelijke verbonden partijen. Hieronder wordt per verbonden partij kort het doel, de bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen en de eventuele relevante ontwikkelingen beschreven. Aan het eind van de paragraaf is een tabel opgenomen met de (minimale) financiële gegevens. Deze financiële gegevens bestaan zoveel mogelijk uit de gepubliceerde verwachte cijfers over 2022. In enkele gevallen kon er door het ontbreken van de cijfers niets worden ingevuld. Op deze plaatsen zijn de meest recent gepubliceerde cijfers ingevuld.

Publiekrechtelijk verbonden partijen, de gemeenschappelijke regeling	Bestuurlijk vertegenwoordiger
Sociale Dienst Noard West Fryslân	wethouder J. Hoekstra
Centrumregeling Sociaal Domein Fryslân	wethouder G. van Essen
Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)	wethouder J. Hoekstra
Veiligheidsregio Fryslân	burgemeester C.M. van de Pol
Gemeenschappelijke regeling De Waddeneilanden	burgemeester C.M. van de Pol (DB/AB)
Gemeenschappelijke regeling De Waddeneilanden	wethouder J. Hoekstra/ G van Essen (AB)
"Welstandszorg Hûs en Hiem"	wethouder G. van Essen

Privaatrechtelijk verbonden partijen	Bestuurlijk vertegenwoordiger
N.V. Afvalsturing Friesland (Omrin)	wethouder J. Hoekstra
N.V. Fryslân Miljeu Noardwest	wethouder J. Hoekstra
N.V. Gemeenschappelijke Kredietbank Friesland (Stichting Kredietbank Nederland)	wethouder J. Hoekstra
Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân u.a.	wethouder G. van Essen
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	wethouder J. Hoekstra
Vereniging van Nederlandse Gemeenten	burgemeester C.M. van de Pol
Vereniging van Friese Gemeenten, tevens afdeling van de VNG	burgemeester C.M. van de Pol
Stichting Passantenhaven Terschelling	wethouder J. Hoekstra
Stichting Beheer Schoolgebouwen Terschelling	wethouder J. Hoekstra

Dienst (SozaWe) Fryslân

De Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid Noardwest Fryslân voert voor de gemeente Terschelling de taken uit op het gebied van sociale zekerheid, maatschappelijke zorg en gesubsidieerde arbeid.

Vanaf januari 2021 is de Dienst omgevormd naar een bedrijfsvoering organisatie. De formele sturing en besluitvorming over beleid in het Sociaal Domein verschuift van het bestuur van de Dienst naar de colleges en raden van de gemeenten. De dienstverlening van de Dienst aan inwoners, gemeenten, gebiedsteams en overige partners blijft hetzelfde. Besluiten over beleid en begroting voor het Sociaal Domein worden niet meer door het bestuur van de Dienst, maar door de colleges en raden van Harlingen, Terschelling, Vlieland en Waadhoeke genomen. Daarom zijn er met ingang van 2021 geen openbare bestuursvergaderingen van de Dienst meer.

Financiële gegevens

Publiekrechtelijke verbonden partij	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12- 2021	Eigen vermogen 31-12- 2022	Vreemd vermogen 31-12- 2021	Vreemd vermogen 31-12- 2022	Resultaat 2021	Resultaat 2022	Bijdrage 2023	Bijdrage 2024
bedragen x € 1.000									
Sociale dienst NW Fryslan	Hoog	655	655	5460	9479	-	-	3.276	2.952*

**cijfers uit concept begroting 2024*

Centrumregeling Sociaal Domein Friesland (SDF)

De centrumregeling sociaal domein Friesland doet de professionele inkoop en beleidsvoorbereiding van een aantal taken op het gebied van Wmo, Jeugdwet en participatiewet voor de gezamenlijke Friese gemeenten. Door middel van deze regeling kunnen deze taken doelmatig en hoogwaardig georganiseerd worden. Er is geen financieel belang van de gemeente Terschelling in deze regeling, waardoor er geen tabel met financiële gegevens wordt getoond.

Fryske Utfjieringstsjinst Miljeu & Omjouwing (FUMO)

De gemeenschappelijk regeling FUMO is opgezet met als doel een goede uitvoering van de uitbestede taken op het gebied van milieu- en omgevingswet.

Het financieel belang van gemeente Terschelling in deze gemeenschappelijke regeling is fors. Dit is dan ook een risico. De evaluatie van de BRIKS-taken is nog niet geheel afgerond. Onze gemeente heeft de taken niet langer meer ondergebracht bij de FUMO.

Financiële gegevens

Publiekrechtelijke verbonden partij	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12- 2021	Eigen vermogen 31-12- 2022	Vreemd vermogen 31-12- 2021	Vreemd vermogen 31-12- 2022	Resultaat 2021	Resultaat 2022	Bijdrage 2023	Bijdrage 2024
bedragen x € 1.000									
Fryske Utfjieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)	Gemiddeld	1.422	1.207	5280	3823	121	72	171	198

Veiligheidsregio Fryslân

De Veiligheidsregio Fryslân behartigt de belangen van alle Friese gemeenten op de volgende terreinen:

- Publieke gezondheidszorg
- Brandweezorg
- Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen
- Rampenbestrijding en crisisbeheersing

Hierbij wordt de multidisciplinaire samenwerking en coördinatie in de uitvoering van rampenbestrijding en crisisbeheersing bevorderd. Daarnaast wordt er een gemeenschappelijke meldkamer beheerd en in stand gehouden.

De burgemeester van Terschelling neemt deel in het algemeen bestuur van de regio. Het bestuurlijk belang bestaat uit het waarborgen van de (brand- en gezondheids)veiligheid en een adequate rampenorganisatie.

Financiële gegevens

Publiekrechtelijke verbonden partij	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12- 2021	Eigen vermogen 31-12- 2022	Vreemd vermogen 31-12- 2021	Vreemd vermogen 31-12- 2022	Resultaat 2021	Resultaat 2022	Bijdrage 2023	Bijdrage 2024
bedragen x € 1.000									
Veiligheidsregio Fryslân	Gemiddeld	9.753	9.527	87.724	81.044	985	894	860	1.018

De Waddeneilanden

De gemeenschappelijke regeling de Waddeneilanden is er om de gemeenschappelijke belangen van de Waddeneilanden te behartigen. Gemeenschappelijke standpunten van de deelnemende gemeenten kunnen hiermee sterker worden uitgedragen zodat er meer invloed uitgeoefend kan worden op instanties en andere overheden. Daarnaast worden taken gezamenlijk opgepakt waardoor er kostenefficiëntie ontstaat en een gemeenschappelijk beleidskader. Het algemeen bestuur van de GR de Waddeneilanden bestaat uit de colleges van alle deelnemende gemeenten.

Financiële gegevens

Publiekrechtelijke verbonden partij	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12- 2021	Eigen vermogen 31-12- 2022	Vreemd vermogen 31-12- 2021	Vreemd vermogen 31-12- 2022	Resultaat 2021	Resultaat 2022	Bijdrage 2023	Bijdrage 2024
bedragen x € 1.000									
Gemeenschappelijke regeling de Waddeneilanden	Gemiddeld	268	345	414	332	-131	98	256	211

Welstandszorg Hûs en Hiem

Deze gemeenschappelijke regeling behartigt de belangen op het gebied van de bouwkundige, stedenbouwkundige en landschappelijke schoonheid in de provincie Fryslân. Het financiële belang van deze regeling is afhankelijk van de werkzaamheden/opdrachten die in opdracht van de gemeente worden uitgevoerd. De kosten worden hierbij doorbelast aan de aanvragers van vergunningen.

Financiële gegevens

Publiekrechtelijke verbonden partij	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12-2021	Eigen vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 31-12-2021	Vreemd vermogen 31-12-2022	Resultaat 2021	Resultaat 2022
bedragen x € 1.000							
Welstandszorg Hûs en Hiem	Gemiddeld	455	338	136	483	96	-109

Afvalsturing Friesland & Fryslân Miljeu Noardwest

Omrin is inzamelaar en verwerker van afval. Zij draagt zorg voor het voorkomen, verwijderen, bewerken en verwerken van het Friese afval volgens de voorgeschreven milieudoelstellingen tegen zo laag mogelijk kosten. Het bestuurlijk belang bestaat uit een stemrecht naar rato van het aandelenbezit. Het aandelenbezit van de gemeente Terschelling bedraagt 1,5% in Afvalsturing Friesland en 2% in Fryslân Miljeu Noardwest.

Financiële gegevens

Privaatrechtelijke verbonden partij	Indeling risico	Aandeel gemeente Terschelling	Eigen vermogen 31-12- 2021	Eigen vermogen 31-12- 2022	Vreemd vermogen 31-12- 2021	Vreemd vermogen 31-12- 2022	Resultaat 2021	Resultaat 2022
bedragen x € 1.000								
N.V. Afvalsturing Friesland (Omrin)	Gemiddeld	1,5%	64.757	70.303	128.437	119.141	4.936	7.870

Privaatrechtelijke verbonden partij	Indeling risico	Aandeel gemeente Terschelling	Eigen vermogen 31-12- 2021	Eigen vermogen 31-12- 2022	Vreemd vermogen 31-12- 2021	Vreemd vermogen 31-12- 2022	Resultaat 2021	Resultaat 2022
bedragen x € 1.000								
B.V. Fryslân Miljeu Noardwest	Gemiddeld	2%	11.487	11.303	25.340	23.497	2.834	1.432

Kredietbank Nederland

De Kredietbank Nederland maakt het mogelijk dat er financiële dienstverlening kan worden verleend aan personen die om wat voor reden dan ook niet bij een reguliere bankinstelling terecht kunnen. Het stemrecht in deze verbonden partij wordt bepaald naar rato van de kapitaalverstrekking.

Financiële gegevens

Privaatrechtelijke verbonden partij	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12-2021	Eigen vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 31-12-2021	Vreemd vermogen 31-12-2022	Resultaat 2021	Begroot Resultaat 2022
bedragen x € 1.000							
Kredietbank Nederland	Laag	2.656	n.n.b.	37.636	n.n.b.	negatief	n.n.b.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten

De BNG bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de Staat, en ook het door de statuten beperkte werkterrein van de bank, bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening aan dit instituut zeer beperkt is. BNG Bank bundelt de uiteenlopende vraag van klanten tot een beroep op de financiële markten dat aansluit op de behoefte van beleggers wat betreft volume, liquiditeit en looptijd. Door de combinatie van beide elementen heeft de bank een uitstekende toegang tot financieringsmiddelen tegen zeer scherpe prijzen, die weer worden doorgegeven aan decentrale overheden en aan instellingen voor het maatschappelijk belang. Dat leidt voor de burger uiteindelijk tot lagere kosten voor tal van voorzieningen.

Financiële gegevens

Privaatrechtelijke verbonden partij	Indeling risico	Aandeel gemeente Terschelling	Eigen vermogen 31-12- 2021	Eigen vermogen 31-12- 2022	Vreemd vermogen 31-12-2021	Vreemd vermogen 31-12-2022	Resultaat 2021	Resultaat 2022
bedragen x € 1.000								
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Laag	0,006%	5.062.000	4.615.000	143.995.000	107.459.000	350.000	407.000

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)

De VNG staat de gemeenten bij met de vervulling van hun bestuurstaken. De VNG helpt haar leden met het maken van afspraken met andere overheden over het arbeidsvoorwaardenbeleid in de overheidssector en overeenkomsten inzake arbeidsvoorwaarden van personeel in de sector gemeenten aan te gaan met werknemersorganisaties. Daarnaast behartigt zij de belangen van haar leden die samenhangen met de uitgevoerde bestuurs- en beheerstaken. De leden van de VNG hebben een stemrecht naar een veelvoud van 1000 inwoners per gemeente.

Financiële gegevens

Privaatrechtelijke verbonden partij	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12- 2021	Eigen vermogen 31-12- 2022	Vreemd vermogen 31-12- 2021	Vreemd vermogen 31-12- 2022	Resultaat 2021	Begroot Resultaat 2022	Bijdrage 2021	Bijdrage 2022
bedragen x € 1.000									
Vereniging van Nederlandse Gemeenten	Laag	63.912	n.n.b.	74.248	n.n.b.	1.124	n.n.b.	10	11

Vereniging van Friese Gemeenten

De Vereniging van Friese Gemeenten (VFG) is de vereniging van de Friese gemeenten, waarbinnen gemeentebestuurders en raadsleden elkaar ontmoeten en kennis delen. De VFG is op landelijk niveau voor de VNG een provinciale partner in het delen van kennis, het ophalen van vragen en het afstemmen van standpunten. De VFG speelt daarom ook een actieve rol als het gaat om signaleren en doorgeven van relevante kennis voor de leden. Financiële gegevens zijn hierbij niet van toepassing, waardoor er geen tabel met financiële gegevens wordt getoond.

Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân

De Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân U.A. draagt zorg voor het beheer en onderhoud van de openbare verlichting op het eiland. Daarnaast koopt de coöperatie collectief energie en de verduurzaming daarvan in via een samenwerkingsverband.

Financiële gegevens

Privaatrechtelijke verbonden partij	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12- 2021	Eigen vermogen 31-12- 2022	Vreemd vermogen 31-12- 2021	Vreemd vermogen 31-12- 2022	Resultaat 2021	Resultaat 2022	Bijdrage 2021	Bijdrage 2022
bedragen x € 1.000									
Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân u.a. (OVEF)	Laag	445	n.n.b.	53	n.n.b.	n.v.t.	n.v.t.	9	11

Stichting Passantenhaven Terschelling

Stichting Passantenhaven Terschelling beheert en exploiteert de passantenhaven aan de Dellewal op Terschelling. De stichting zorgt ervoor dat alle benodigde voorzieningen optimaal zijn zodat de veiligheid kan worden gegarandeerd voor de gebruikers van de passantenhaven. Samen met de watersportvereniging "Het Wakend Oog" zorgt de gemeente ervoor dat de stichting haar taken kan blijven voortzetten. Wethouder Hoekstra maakt deel uit van het bestuur van deze stichting.

Financiële gegevens

Privaatrechtelijke verbonden partij	Indeling risico	Eigen vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2019	Vreemd vermogen 31-12-2018	Vreemd vermogen 31-12-2019	Resultaat 2018	Resultaat 2019
bedragen x € 1.000							
Stichting Passantenhaven Terschelling*	Laag	1260	1363	146	217	111	103

*Cijfers zijn afkomstig uit 2019

Stichting beheer Schoolgebouwen

Deze stichting beheert de “Brede school” op West-Terschelling. Het bestuur wordt gevormd door een vertegenwoordiger van de gemeente en de directieleden van beide schoolbesturen.

Financiële gegevens

Privaatrechtelijke verbonden partij	Indeling	Eigen vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Vreemd vermogen	Resultaat	Resultaat	Bijdrage	Bijdrage
bedragen x € 1.000	risico	31-12- 2021	31-12- 2022	31-12- 2021	31-12- 2022	2021	2022	2021	2022
Stichting Beheer Schoolgebouwen Terschelling	Laag	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	24	24

3.7 Grondbeleid

Inleiding

Eén van de middelen van een gemeente om ruimtelijke doelstellingen te verwezenlijken bij het uitvoeren van het omgevingsbeleid van de overheid is het grondbeleid. In het kader van het omgevingsbeleid wordt de maatschappelijk gewenste bestemming van de grond vastgelegd. Dit gebeurt via een plan of besluit op basis van de Wet ruimtelijke ordening (Wro). De gemeenteraad heeft de kaderstellende en controlerende functie ten aanzien van het grondbeleid en dus ook de daarbij behorende begrotingen en verantwoordingen.

Grondbeleid vergt keuzes van een gemeenteraad die gevolgen hebben voor de lange termijn. De ontwikkeling van gebieden houdt meer in dan het maken van een bestemmingsplan. Zaken als eigendom van grond, het al dan niet verwerven en uitgeven ervan, het gebruik voor openbare ruimte en infrastructuur, inspraak en voldoen aan vereisten als milieu, maken gebiedsontwikkeling complex met vaak tijdrovende procedures. Dat vraagt om een zorgvuldige afweging. Gezien de lange looptijd en de blijvende invloed op de gemeente van de uitvoering en de bouwresultaten is het van belang dat de gemeenteraad de relatie legt met het maatschappelijk doel. Dit kan bijvoorbeeld gaan om het beperken van de krapte op de woningmarkt, het stimuleren van economische bedrijvigheid en werkgelegenheid, het beter aansluiten op de samenstelling en bevolkingsopbouw van de gemeente of het verhogen van de kwaliteit van de leefomgeving. Het beleid biedt daarmee de handvatten om te kunnen sturen op de te bereiken doelstellingen en evenwichtig om te gaan met de (schaarse) ruimte.

In de paragraaf grondbeleid stelt de raad de kaders vast voor de uitvoering van grondbeleid. In de paragraaf kunnen nieuwe ontwikkelingen op de grondmarkt aan bod komen. In elk geval wordt altijd teruggegrepen op vorige paragrafen grondbeleid; wat geldt nog steeds en wat is veranderd.

Daarbij gelden de volgende uitgangspunten;

- het bereiken van maatschappelijke en bestuurlijke doelstellingen,
- winst en risico,
- praktische uitvoerbaarheid.

Op dit moment zijn er geen nieuwe ontwikkelingen op de grondmarkt verwacht voor de gemeente Terschelling.

Grondexploitatie-risico's

Grondbeleid gaat gepaard met financiële kansen en risico's. De gemeente Terschelling heeft geen afzonderlijke reserve grondexploitatie. Als bekend is dat een complex een negatief resultaat krijgt, dan dient volgens de financiële voorschriften een voorziening te worden gevormd om het tekort af te dekken.

Overzicht lopende grondexploitaties

	Boekwaarde 1-1-2023	Verwachte mutaties	Boekwaarde 1-1-2024	Boekwaarde 1-1-2025	Boekwaarde 1-1-2026	Boekwaarde 1-1-2027
Dellewal	2.217.000	-	2.217.000	2.217.000	2.217.000	2.217.000
Totaal	2.217.000	-	2.217.000	2.217.000	2.217.000	2.217.000

Toelichting lopende grondexploitaties

Grondbeleid gaat gepaard met financiële kansen en risico's. De gemeente Terschelling heeft geen afzonderlijke reserve grondexploitatie. Als bekend is dat een complex een negatief resultaat krijgt, dan dient volgens de financiële voorschriften een voorziening te worden gevormd om het tekort af te dekken. Er loopt momenteel één actieve grondexploitatie, te weten Dellewal.

De opties rond Dellewal worden heroverwogen, waarbij nog diverse scenario's in beeld zijn. Insteek is een balans te vinden tussen natuurwaarden, de financiële positie van de gemeente en andere economische belangen.

Naast de lopende grondexploitatie, Dellewal, is er ook een grondexploitatie in voorbereiding genomen, te weten plangebied Zuidermiede. In maart 2023 heeft de raad een voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van 12 sociale huurwoningen in dit gebied.

3.8 Openbaarheidsparagraaf Begroting 2024

Op basis van de Wet open overheid (de Woo) moet in de begroting aandacht worden geschonken aan hoe wij als gemeente de Woo uitvoeren. Een verplichting uit deze wet is het aanwijzen van een contactpersoon Woo. Deze persoon hebben we in 2022 aangewezen. Bij deze persoon kunnen burgers terecht met vragen over openbaarmaking van overheidsinformatie. Een andere verplichting is dat wij inwoners actief informeren over beslissingen die we nemen, waarover die dan gaan en wat die voor de inwoners (gaan) betekenen. Voor een deel doen wij dit al. Zo publiceren wij op de website vergaderstukken en verslagen van de raad, jaarverslagen en agenda's en besluitenlijsten van het college. Maar we gaan de komende jaren nog meer informatie actief openbaar maken op de website. Gedacht kan worden aan publicatie van vergunningen (in geanonimiseerde vorm), ingediende verzoeken van personen en instanties om bepaalde informatie openbaar te maken en hoe we daarop besloten hebben, schriftelijke oordelen in klachtprocedures, bepaalde onderzoeksrapporten en jaarplannen, enzovoort. Voor 2023 zijn we bezig met de voorbereiding van actieve openbaarmaking van verleende en geweigerde vergunningen. In de daaropvolgende jaren wordt telkens één andere informatiecategorie actief openbaar gemaakt.

3.9 Geprognosticeerde balans

Activa					
in €	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027
Vaste activa					
Materiële vaste activa	20.322.000	32.397.000	44.902.000	53.222.000	51.581.000
Financiële vaste activa	659.000	634.000	609.000	584.000	559.000
<i>Totale vaste activa</i>	<i>20.981.000</i>	<i>33.031.000</i>	<i>45.511.000</i>	<i>53.806.000</i>	<i>52.140.000</i>
Viottende activa					
Onderhanden werk, waaronder gronden in exploitatie	2.217.000	2.217.000	2.217.000	2.217.000	2.217.000
<i>Totaal viottende activa</i>	<i>2.217.000</i>	<i>2.217.000</i>	<i>2.217.000</i>	<i>2.217.000</i>	<i>2.217.000</i>
Totaal	23.198.000	35.248.000	47.728.000	56.023.000	54.357.000

Passiva					
in €	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027
Eigen vermogen					
Algemene reserves	3.306.000	2.325.000	2.171.000	3.347.000	3.026.000
Bestemmingsreserves	7.101.000	6.589.000	6.119.000	5.649.000	5.179.000
Resultaten begroting	-981.000	-154.000	1.176.000	-321.000	309.000
<i>Totaal eigen vermogen</i>	<i>9.426.000</i>	<i>8.760.000</i>	<i>9.466.000</i>	<i>8.675.000</i>	<i>8.514.000</i>
Voorzieningen					
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	1.397.000	1.343.000	1.289.000	1.235.000	1.181.000
Onderhoudsvoorzieningen	1.918.000	1.913.000	1.890.000	1.955.000	2.110.000
Door derden beklemdede middelen met een specifieke aanwendingsrichting	1.160.000	1.160.000	1.160.000	1.160.000	1.160.000
<i>Totaal voorzieningen</i>	<i>4.475.000</i>	<i>4.416.000</i>	<i>4.339.000</i>	<i>4.350.000</i>	<i>4.451.000</i>
Langlopende geldleningen					
Vaste schulden	9.359.000	21.924.000	34.230.000	42.145.000	39.211.000
Financieringstekort - Overschot	-62.000	148.000	-307.000	853.000	2.181.000
<i>Totaal langlopende geldleningen</i>	<i>9.297.000</i>	<i>22.072.000</i>	<i>33.923.000</i>	<i>42.998.000</i>	<i>41.392.000</i>
Totaal	23.198.000	35.248.000	47.728.000	56.023.000	54.357.000

3.10 Personele lasten

In de tabel is opgenomen op welke wijze de personeelskosten zijn verdeeld over de verschillende programma's

Verdeling personele lasten				
Afdeling	Budget	Programma	Taakveld	Grootboeknummer
Raad	191.000	0	0.1	611011 - gemeenteraad en raadscommissie
Griffie	172.000	0	0.1	611021 - griffiefunctie
B&W	372.000	0	0.1	611101 - college van B&W
Subtotaal	735.000			
Directie	293.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Teamleiders	317.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Staf	1.250.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
OR	20.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Ondersteuning	477.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Beleid en regie	860.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Publiek	760.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
BABS	11.000	0	0.2	613402 - burgelijke stand
Techniek	328.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Buitendienst	660.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Haven	201.000	2	2.4	633031 - beheer binnenhavens
CNL	67.000	5	5.4	618500 - exploitatie CNL
Beh Huys	231.000	5	5.4	618600 - museum 't Behouden Huys
Eilandteam	322.000	6	6.1	674840 - Eilandteam en overige middelen
Buitendienst	145.000	6	6.7	674200 - Participatie/Sociale Werkvoorziening
Subtotaal	5.942.000			
Totaal	6.677.000			

De loonkosten van de teams Staf, Ondersteuning, Beleid en Regie, Publiek, Techniek en de Buitendienst kunnen verder onderverdeeld worden naar verschillende programma's:

Verdeling salariskosten team Staf			
Grootboeknummer	Bedrag	Programma	Taakveld
611301 - Salariskosten ambtelijke organisatie - Overhead	€ 825.000	0	0.4
612032 - Afhandeling van bezwaar en beroep voortvloeiend uit het primaire proces	€ 236.000	8	8.1
614001 - Openbare orde en veiligheid	€ 189.000	1	1.2
Totaal	€ 1.250.000		

Verdeling salariskosten team Ondersteuning			
Grootboeknummer	Bedrag	Programma	Taakveld
611301 - Salariskosten ambtelijke organisatie - Overhead	€ 278.000	0	0.4
612091 - Belastingen	€ 199.000	0	0.61
Totaal	€ 477.000		

Verdeling salariskosten team Beleid en Regie			
Grootboeknummer	Bedrag	Programma	Taakveld
611301 - Salariskosten ambtelijke organisatie - Overhead	€ 43.000	0	0.4
618401 - Bevordering toerisme	€ 117.000	3	3.4
674645 - Sociaal Domein	€ 186.000	6	6.1
616101 - Ruimtelijke Ordening	€ 356.000	8	8.1
617301 - Volkshuisvesting	€ 158.000	8	8.3
Totaal	€ 860.000		

Verdeling salariskosten team Publiek			
Grootboeknummer	Bedrag	Programma	Taakveld
614710 - APV en uitvoering bijzondere wetten	€ 226.000	1	1.2
613401 - Burgerzaken	€ 348.000	0	0.2
612048 - Documentaire informatie voorziening (DIV) - Overhead	€ 167.000	0	0.4
674645 - Sociaal Domein	€ 19.000	6	6.1
Totaal	€ 760.000		

Verdeling salariskosten team Techniek en Buitendienst			
Grootboeknummer	Bedrag	Programma	Taakveld
611301 - Salariskosten ambtelijke organisatie - Overhead	€ 100.000	0	0.4
612701 - Team Techniek - Overhead	€ 109.000	0	0.4
634021 - Riolering	€ 262.000	7	7.2
631250 - Afvalinzameling	€ 21.000	7	7.3
619211/619221 - Gebouwenbeheer	€ 189.000	8	8.3
630331 - Beheer openbaar groen	€ 213.000	5	5.7
632141 - Beheer wegen, straten en pleinen	€ 238.000	2	2.1
Totaal	€ 1.133.000		

De gemeente Terschelling is een kleine organisatie. Dit leidt ertoe dat de directie en de teamleiders, die volgens de richtlijnen van het BBV moeten worden aangemerkt als overhead, naast hun managementtaken ook voor een deel hun tijd besteden aan directe taken en projecten binnen de organisatie. Wij schatten, op basis van de ervaring van de afgelopen jaren, de verhouding tussen managementtaken en directe- en projecttaken in op 50%/50%.

Dit leidt tot de volgende cijferopstelling met betrekking tot de personele overhead* in onze organisatie:

Totale globale toedeling salariskosten aan primair proces en overhead			
Kostenplaats	Budget	Toe te rekenen aan programma's	Resteert overhead
Directie	€ 293.000	€ 146.500	€ 146.500
Teamleiders	€ 317.000	€ 158.500	€ 158.500
Staf	€ 1.250.000	€ 425.000	€ 825.000
OR	€ 20.000	€ -	€ 20.000
Ondersteuning	€ 477.000	€ 199.000	€ 278.000
Beleid en regie	€ 860.000	€ 817.000	€ 43.000
Publiek	€ 760.000	€ 593.000	€ 167.000
Eilandteam	€ 322.000	€ 322.000	€ -
BABS	€ 11.000	€ 11.000	€ -
Techniek en Buitendienst	€ 1.133.000	€ 923.000	€ 210.000
Haven	€ 201.000	€ 201.000	€ -
CNL	€ 67.000	€ 67.000	€ -
Behouden Huys	€ 231.000	€ 231.000	€ -
Totaal	€ 5.942.000	€ 4.094.000	€ 1.848.000

Hieruit resulteert een percentage overhead op de ambtelijke loonkosten van 31%.

**Dit betreft alleen de kosten van de personele overhead binnen de organisatie. De materiële overhead, dus bijvoorbeeld de kosten van huisvesting, ICT en kantoorkosten is hierin niet meegenomen.*

4. Bijlagen

4.1 Uitgangspunten programmabegroting 2024-2027

Uitgangspunten bij het opstellen van de begroting 2024 en het meerjarenperspectief 2025-2027 is het bestaand beleid, zoals dat door de gemeenteraad is geautoriseerd in het coalitieprogramma: Koers naar de toekomst: "meedenken, meepraten, meedoen". Daarnaast zijn ook de door de raad goedgekeurde wijzigingen meegenomen.

In deze begroting is rekening gehouden met de volgende ontwikkelingen:

- loonontwikkeling
- prijsontwikkeling
- renteontwikkeling
- ontwikkeling algemene uitkering
- ontwikkelingen van lokale lasten

Loonontwikkeling

Voor de loonontwikkeling wordt uitgegaan van een stijging van de lonen met 2% in de jaren 2024-2027. Deze stijging bestaat uit CAO-aanpassingen en verandering van werkgeverslasten. Daarnaast zitten eventuele incidentele componenten zoals periodieken, tussentijdse bevorderingen en wijzigingen in de personeelsopbouw ook verwerkt in dit percentage.

Prijsontwikkeling

In de begroting is rekening gehouden met een stijging van de prijzen van inkopen en aanbestedingen met € 50.000 per jaar vanaf 2024. Hiervoor is een aparte stelpost prijscompensatie geraamd. Eventuele prijsstijgingen voor verbonden partijen en gemeenschappelijke regelingen zijn al verwerkt in de begroting.

Renteontwikkeling

Langlopende geldleningen

Gezien de rentestand op de kapitaalmarkt is in de begroting bij de berekening van de rentelasten over het financieringstekort cq. nog aan te trekken leningen meerjarig uitgegaan van een rente van 4%.

Rente financieringsoverschot

In de begroting 2024 en de meerjarenraming is sprake van een beperkt financieringsoverschot. We hebben hiervoor geen rentevergoedingen ingeprijsd.

Algemene uitkering

De begroting 2024-2027 is opgesteld op basis van de verwachte ontwikkelingen uit de meicirculaire 2023.

Ontwikkeling lokale lasten

De belastingen, leges, retributies en algemene dekkingsmiddelen verhogen wij met de in de paragraaf "lokale heffingen" genoemde nominale verhogingen. De verhoging van de leges en retributies is gebaseerd op de consumentenprijsindex. Hiervoor wordt een percentage gehanteerd van 9,58% (juni 2022-april 2023).

4.2 Baten en lasten per grootboeknummer

Bedragen x € 1.000			
Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2024 Lasten	Begroting 2024 Baten
611011	gemeenteraad en raadscommissie	-313	
611021	griffie		0
611021	griffie	-180	
611031	accountantscontrole	0	
611101	college van burgemeester en wethouders	-447	
611102	ambtswoning burgemeester		14
611102	ambtswoning burgemeester	-26	
611201	representatie bestuur en personeel		0
611201	representatie bestuur en personeel	-9	
611300	wkr ambtelijke organisatie		0
611300	wkr ambtelijke organisatie	-439	
611301	salariskosten ambtelijke organisatie		120
611301	salariskosten ambtelijke organisatie	-5.516	
611401	organisatieontwikkeling	-57	
611801	regionale samenwerking	-256	
612001	rente		380
612001	rente	0	
612011	gemeentehuis - facilitair bedrijf		49
612011	gemeentehuis - facilitair bedrijf	-564	
612021	automatisering (gemengd btw)	-815	
612032	juridisch control incl. bezw. en beroep	-86	
612035	verhuur gemeentegronen		31
612035	verhuur gemeentegronen	-3	
612041	personeel en organisatie		0
612041	personeel en organisatie	-75	

Bedragen x € 1.000			
Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2024 Lasten	Begroting 2024 Baten
612048	Documentaire Informatie Voorz. (DIV)	-21	
612049	gemeentehuis - interne dienst	-53	
612051	administratie		0
612051	administratie	-70	
612071	buitendienst		22
612071	buitendienst	-1.178	
612081	algemeen onderwijsbeleid	-54	
612091	belastingen		15
612091	belastingen	-72	
612095	communicatie	-146	
612250	BTW Compensatiefonds		30
613201	verkiezingen	-20	
613303	baten secretarieleges		100
613401	burgerzaken en kcc		0
613401	burgerzaken en kcc	-68	
613402	burgerlijke stand		30
613402	burgerlijke stand	-18	
613404	gevonden voorwerpen		0
613404	gevonden voorwerpen	-4	
614001	veiligheidsbeleid		0
614001	veiligheidsbeleid	-144	
614111	brandkranen	-5	
614121	brandpreventie	-770	
614201	rampenbestrijding	-14	
614300	leges drank&horeca, evenementen en speelautomaten		20
614501	strandveiligheid	-146	
614502	beleid strand		39
614502	beleid strand	-1	
614503	strandbeheer en uitvoering	-55	
614710	uitvoering APV bijzondere wetten	-21	
615000	duurzaamheid		70
615000	duurzaamheid	-365	
615100	CDOKE		390
615100	CDOKE	-390	

Bedragen x € 1.000			
Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2024 Lasten	Begroting 2024 Baten
615311	vergunningverlening en toezicht Milieutaken	-187	
615750	elektrisch rijden	-4	
616101	ruimtelijke plannen	-82	
616201	omgevingswet	-231	
617011	vergunningverlening en toezicht WABO	-522	
617013	WABO-leges		456
617041	energiearmoede		0
617041	energiearmoede	0	
617100	uitvoering huisvestingsverordening		1
617100	uitvoering huisvestingsverordening	-31	
617201	Basisreg. Adressen en Gebouwen (BAG)	-22	
617301	volkshuisvesting	-415	
618401	bevordering toerisme	-416	
618403	passantenhaven		83
618403	passantenhaven	-56	
618500	exploitatie Centrum Natuur en Landschap		5
618500	exploitatie Centrum Natuur en Landschap	-80	
618600	museum `t Behouden Huys		60
618600	museum `t Behouden Huys	-396	
618700	tonnenloods	-100	
618800	cultureel erfgoed	-77	
619006	ge klu-locatie		0
619006	ge klu-locatie	-8	
619211	verhuur gemeentewoningen		101
619211	verhuur gemeentewoningen	-110	
619221	verhuur gemeentegebouwen		13
619221	verhuur gemeentegebouwen	-56	
619231	Vluchtelingenopvang		0
619231	Vluchtelingenopvang	0	
619235	oude campus		70

Bedragen x € 1.000			
Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2024 Lasten	Begroting 2024 Baten
619235	oude campus	-139	
619241	rechten begraafplaatsen		10
619402	beleggingen		13
619500	bezwaar en beroep belastingen	0	
619521	OZB-NW gebruikers		548
619521	OZB-NW gebruikers	0	
619531	OZB-W eigenaren		1.418
619531	OZB-W eigenaren	0	
619541	OZB-NW eigenaren		839
619541	OZB-NW eigenaren	0	
619650	kwijtschelding belastingen	-12	
619701	precariobelasting		130
619701	precariobelasting	0	
619911	inningskosten toeristenbelasting	-40	
619921	opbrengst toeristenbelastingen		4.587
619921	opbrengst toeristenbelastingen	0	
619941	opbrengst forensenbelasting		926
619941	opbrengst forensenbelasting	0	
620121	onvoorzien		0
620121	onvoorzien	-1.254	
620140	Mutaties reserves prog 0		1.327
620140	Mutaties reserves prog 0	-1	
620141	mutatie reserves prog 1		122
620141	mutatie reserves prog 1	0	
620142	Mutatie reserves prog 2		518
620142	Mutatie reserves prog 2	-354	
620143	Mutatie reserves prog 3		0
620143	Mutatie reserves prog 3	-996	
620144	Mutatie reserves prog 4		27
620144	Mutatie reserves prog 4	0	
620145	Mutatie reserves prog 5		347
620145	Mutatie reserves prog 5	0	
620146	Mutatie reserves prog 6		242
620146	Mutatie reserves prog 6	0	
620147	Mutatie reserves prog 7		132

Bedragen x € 1.000			
Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2024 Lasten	Begroting 2024 Baten
620147	Mutatie reserves prog 7	-130	
620148	Mutatie reserves prog 8		175
620148	Mutatie reserves prog 8	0	
620301	algemene uitkering gemeentefonds		12.313
630201	eiland Griend		2
630201	eiland Griend	-4	
630331	beheer en onderhoud openbaar groen	-140	
630411	onderhoud begraafplaatsen		1
630411	onderhoud begraafplaatsen	-20	
631250	afval inzameling	-519	
631270	afvalverwerking		70
631270	afvalverwerking	-370	
631280	milieustraat	-122	
631285	overslagstation		12
631285	overslagstation	-3	
631601	afvalstoffenheffing/ reinigingsrecht		972
631601	afvalstoffenheffing/ reinigingsrecht	0	
632132	onderhoud bermen	-44	
632141	beheer onderhoud wegen/straten/plein		466
632141	beheer onderhoud wegen/straten/plein	-1.229	
632301	straatreiniging		49
632301	straatreiniging	-124	
632401	gladheidsbestrijding	-7	
632501	openbare verlichting	-84	
633031	beheer en onderhoud binnenhavens		280
633031	beheer en onderhoud binnenhavens	-806	
633032	Masterplan haven	-500	
633101	waterwegen		7
633101	waterwegen	-42	
634021	beheer en onderhoud riolering		0

Bedragen x € 1.000			
Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2024 Lasten	Begroting 2024 Baten
634021	beheer en onderhoud riolering	-761	
634101	heffing rioolbelasting		940
634101	heffing rioolbelasting	0	
640101	openbaar basisonderwijs		1.735
640101	openbaar basisonderwijs	-1.735	
640201	huisvesting openbaar basisonderwijs		7
640201	huisvesting openbaar basisonderwijs	-74	
640202	huisvesting brede school		69
640202	huisvesting brede school	-217	
640322	Beleid bijzonder basisonderwijs	-2	
640401	huisvesting bijzonder basisonderwijs		0
640401	huisvesting bijzonder basisonderwijs	-11	
640901	openbaar voortgezet onderwijs		1.689
640901	openbaar voortgezet onderwijs	-1.689	
641001	huisvesting openbaar voortgezet onderwijs		0
641001	huisvesting openbaar voortgezet onderwijs	-25	
641101	tegemoetkoming uitwonende studerenden	-51	
641301	Onderwijsachterstanden beleid		63
641301	Onderwijsachterstanden beleid	-63	
641401	leerlingenvervoer	-60	
641601	schoolzwemmen	-27	
641701	onderwijsbegeleiding		20
641701	onderwijsbegeleiding	-40	
641801	gemeentelijk budget cultuuronderwijs	-6	
644101	bibliotheek		0
644101	bibliotheek	-203	
644102	multifunctioneel gebouw De Driemaster		68

Bedragen x € 1.000			
Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2024 Lasten	Begroting 2024 Baten
644102	multifunctioneel gebouw De Driemaster	-65	
644201	muziekonderwijs		0
644201	muziekonderwijs	-28	
644401	(overige) kunstzinnige vorming		0
644401	(overige) kunstzinnige vorming	-20	
644521	Zwembad		113
644521	Zwembad	-396	
644611	sportgebouw Hoorn		0
644611	sportgebouw Hoorn	-10	
644621	sportvelden Hoorn	-15	
644623	sportgebouw Midsland	-10	
644625	sportvelden Midsland		4
644625	sportvelden Midsland	-43	
644630	sportveld West		0
644630	sportveld West	-8	
644640	gymnastiekgebouw West		42
644640	gymnastiekgebouw West	-173	
644645	gymnastiekgebouw Midsland		4
644645	gymnastiekgebouw Midsland	-101	
644650	gymnastiekgebouw Hoorn		36
644650	gymnastiekgebouw Hoorn	-154	
644701	bevordering sportdeelname		0
644701	bevordering sportdeelname	-86	
645131	dorpshuis De Stoek		17
645131	dorpshuis De Stoek	-67	
645201	culturele activiteiten	-78	
649111	maatschappelijke dienstverlening	-131	
649352	jeugdwerk	-138	
649511	ouderenwerk	-14	
649541	leefbaarheid	-70	
649811	kinderopvang		0
649811	kinderopvang	-18	

Bedragen x € 1.000			
Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2024 Lasten	Begroting 2024 Baten
649812	peuteropvang	-90	
649821	gebouwen kinder- en peuteropvang		30
649821	gebouwen kinder- en peuteropvang	-16	
649825	Middelen jeugd en gezin (CJG)	-11	
650013	algemene gezondheidszorg		74
650013	algemene gezondheidszorg	-230	
650101	jeugdgezondheidszorg	-187	
650212	helihaven	-9	
674100	Begeleide participatie	-25	
674200	Sociale werkvoorziening		43
674200	Sociale werkvoorziening	-239	
674210	Arbeidsparticipatie	-43	
674300	WPI: BUIG/BBZ/Beschut werken		418
674300	WPI: BUIG/BBZ/Beschut werken	-556	
674400	Armoedebestrijding BBZ		0
674400	Armoedebestrijding BBZ	-61	
674410	Armoedebestrijding minimabeleid	-15	
674500	Wmo: Mantelzorg	-11	
674510	Wmo: Overige externe kosten	-32	
674520	Woon-, vervoer- en rolstoelvoorzieningen		4
674520	Woon-, vervoer- en rolstoelvoorzieningen	-176	
674530	Veilig thuis	-40	
674600	Wmo: huishoudelijke hulp	-432	
674610	Wmo: Dagbesteding	-417	
674620	Wmo: Begeleiding/PGB	-31	
674630	Wmo: eigen bijdragen CAK		35
674700	Jeugdhulp zonder verblijf	-1.169	
674710	Jeugd: Pleegzorg	-37	
674720	Jeugdhulp met verblijf	-48	
674730	Jeugdhulp crisis	-32	

Bedragen x € 1.000			
Grootboeknummer	Omschrijving grootboeknummer	Begroting 2024 Lasten	Begroting 2024 Baten
674740	Jeugdhulp gesloten plaatsing	0	
674750	Jeugd GGZ zonder verblijf	-40	
674800	Beschermd wonen		0
674800	Beschermd wonen	0	
674810	Maatschappelijke- en vrouwenopvang		0
674810	Maatschappelijke- en vrouwenopvang	0	
674820	Jeugdbescherming	-47	
674830	Jeugdreclassering	-5	
674840	Middelen gemeente Sociaal Domein	-322	

4.3 Meerjareninvesteringsbegroting 2024-2027

Meerjareninvesteringsbegroting								
Investeringsomschrijving en krediet	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Riolering:								
vGRP verbeteringsmaatregelen					14.000	14.000	14.000	14.000
Wegen:								
Aanpassen openbaar vervoer					12.000	12.000	12.000	12.000
Parkeren West onderzoek					4.000	4.000	4.000	4.000
Openbare verlichting	150.000	75.000			7.000	14.000	21.000	28.000
Verkeerstrillingen Lies	pm							
Haven:								
Havenfront investeringen	5.800.000	4.200.000	4.900.000					
<i>afschrijvingslasten Havenfront</i>						193.000	333.000	496.000
<i>rente Havenfront</i>						145.000	250.000	373.000
Gebouwen:								
Tonnenloods	1.000.000				55.000	55.000	55.000	55.000
Grond Tonnenloods	485.000				15.000	15.000	15.000	15.000
Verduurzaming gemeentelijk vastgoed	846.000	700.000	1.596.000	392.000				
<i>afschrijving verduurzaming gemeentelijke vastgoed</i>						56.000	103.000	209.000
<i>rente verduurzaming gemeentelijke vastgoed</i>						21.000	39.000	79.000
IHP investeringen	5.300.000	8.800.000	3.500.000					
<i>afschrijving Integraal huisvestingsplan onderwijs</i>						133.000	353.000	441.000
<i>rente Integraal huisvestingsplan onderwijs</i>						133.000	353.000	441.000
Totaal	13.581.000	13.775.000	9.996.000		107.000	795.000	1.552.000	2.167.000

Dit betreft een voorlopig investeringsoverzicht. Op het moment dat de planning van investeringen zoals de haven en het IHP definitief is, zal het overzicht worden herzien.

4.4 Leningoverzicht

STAAT VAN LANGLOPENDE GELDLENINGEN																						
						2024				2025				2026				2027				
Nr.	Geld- verstrekker	Oorspronkelijk bedrag	Datum aflossing	Laatste aflossing	%	Stand per 1-1-2024	Opname	Rentelast	Aflossing	Stand per 1-1-2025	Opname	Rentelast	Aflossing	Stand per 1-1-2026	Opname	Rentelast	Aflossing	Stand per 1-1-2027	Opname	Rentelast	Aflossing	Stand per 1-1-2028
6.0	B.N.G.	3.000.000	31-3	2036	4,165	1.300.000	0	54.000	100.000	1.200.000	0	50.000	100.000	1.100.000	0	46.000	100.000	1.000.000	0	42.000	100.000	900.000
7.1	B.N.G.	896.000	1-5	2036	1,420	608.000	0	9.000	42.000	566.000	0	8.000	42.000	524.000	0	7.000	42.000	482.000	0	7.000	42.000	440.000
13.0	B.N.G.	454.000	18-9	2034	2,420	204.000	0	5.000	16.000	188.000	0	5.000	16.000	172.000	0	4.000	16.000	156.000	0	4.000	16.000	140.000
15.0	B.N.G.	1.000.000	1-4	2023	4,225	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16.0	NWB	2.000.000	25-2	2031	0,100	800.000	0	1.000	100.000	700.000	0	1.000	100.000	600.000	0	1.000	100.000	500.000	0	1.000	100.000	400.000
17.0	NWB	4.000.000	18-3	2041	0,300	2.397.000	0	7.000	133.000	2.264.000	0	7.000	133.000	2.131.000	0	6.000	133.000	1.998.000	0	6.000	133.000	1.865.000
18.0	B.N.G.	1.500.000	8-7	2025	0,870	300.000	0	3.000	150.000	150.000	0	1.000	150.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
19.0	B.N.G.	1.500.000	5-8	2025	0,890	300.000	0	3.000	150.000	150.000	0	1.000	150.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20.0	B.N.G.	2.000.000	7-3	2029	0,550	1.200.000	0	7.000	200.000	1.000.000	0	6.000	200.000	800.000	0	4.000	200.000	600.000	0	3.000	200.000	400.000
22.0	B.N.G.	2.500.000	30-7	2041	0,440	2.250.000	0	10.000	125.000	2.125.000	0	9.000	125.000	2.000.000	0	9.000	125.000	1.875.000	0	8.000	125.000	1.750.000
TOTAAL						9.359.000	0	99.000	1.016.000	8.343.000	0	88.000	1.016.000	7.327.000	0	77.000	716.000	6.611.000	0	71.000	716.000	5.895.000

4.5 Staat van reserves en voorzieningen

Staat van reserves en voorzieningen	Saldo per 1-1-2024	Toevoeging 2024	Onttrekking 2024	Saldo per 1-1-2025	Toevoeging 2025	Onttrekking 2025	Saldo per 1-1-2026	Toevoeging 2026	Onttrekking 2026	Saldo per 01-01-2027	Toevoeging 2027	Onttrekking 2027	Saldo per 01-01-2028
Reserves													
Algemene reserves													
Algemene reserve *	2.325.000		-154.000	2.171.000	1.176.000		3.347.000		-321.000	3.026.000	309.000		3.335.000
Totaal	2.325.000	-	-154.000	2.171.000	1.176.000	-	3.347.000	-	-321.000	3.026.000	309.000	-	3.335.000
Bestemmingsreserves (raad)													
Recreatie	712.000			712.000			712.000			712.000			712.000
Wonen	224.000			224.000			224.000			224.000			224.000
Budgetoverheveling	240.000			240.000			240.000			240.000			240.000
Havenbedrijf	1.002.000	354.000	-417.000	939.000	364.000	-270.000	1.033.000	364.000	-270.000	1.127.000	364.000	-270.000	1.221.000
Kapitaallasten Havenfront	3.050.000			3.050.000		-115.000	2.935.000		-115.000	2.820.000		-115.000	2.705.000
Behouden Huys	51.000			51.000			51.000			51.000			51.000
Waddenprogramma	1.800.000		-450.000	1.350.000		-450.000	900.000		-450.000			-450.000	-
Totaal	7.079.000	354.000	-867.000	6.566.000	364.000	-835.000	6.095.000	364.000	-835.000	5.624.000	364.000	-835.000	5.153.000
Bestemmingsreserves (derden)													
Dr. J.W. van Dierenfonds	22.000	1.000		23.000	1.000		24.000	1.000		25.000	1.000		26.000
Totaal	22.000	1.000	-	23.000	1.000	-	24.000	1.000	-	25.000	1.000	-	26.000
Totaal reserves	9.426.000	355.000	-1.021.000	8.760.000	1.541.000	-835.000	9.466.000	365.000	-1.156.000	8.675.000	674.000	-835.000	8.514.000
Voorzieningen													
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's													
Spaaruren personeel	20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
Verplichting vml bestuurders	1.240.000	63.000	-90.000	1.213.000	63.000	-90.000	1.186.000	63.000	-90.000	1.159.000	63.000	-90.000	1.132.000
Afkoopsommen graven **	137.000	pm	-27.000	110.000	pm	-27.000	83.000	pm	-27.000	56.000	pm	-27.000	29.000
Totaal	1.397.000	63.000	-117.000	1.343.000	63.000	-117.000	1.289.000	63.000	-117.000	1.235.000	63.000	-117.000	1.181.000
Onderhoudsvoorzieningen													
Wegen en paden	439.000	465.000	-465.000	439.000	465.000	-465.000	439.000	465.000	-465.000	439.000			439.000
Riolering	830.000		-59.000	771.000		-46.000	725.000		-48.000	677.000			677.000
Gebouwen	649.000	1.298.000	-1.244.000	703.000	398.000	-375.000	726.000	398.000	-285.000	839.000	398.000	-243.000	994.000
Totaal	1.918.000	1.763.000	-1.768.000	1.913.000	863.000	-886.000	1.890.000	863.000	-798.000	1.955.000	398.000	-243.000	2.110.000
Door derden beklemdde voorzieningen													
Onderwijs	1.160.000	0	0	1.160.000	0	0	1.160.000	0	0	1.160.000			1.160.000
Totaal	1.160.000	0	0	1.160.000	0	0	1.160.000	0	0	1.160.000	0	0	1.160.000
Totaal voorzieningen	4.475.000	1.826.000	-1.885.000	4.416.000	926.000	-1.003.000	4.339.000	926.000	-915.000	4.350.000	461.000	-360.000	4.451.000
Totaal voorzieningen en reserves	13.901.000	2.181.000	-2.906.000	13.176.000	2.467.000	-1.838.000	13.805.000	1.291.000	-2.071.000	13.025.000	1.135.000	-1.195.000	12.965.000

* In dit overzicht is rekening gehouden met de verwerking van het resultaat in het lopende boekjaar

** Dotatie is afhankelijk van het aantal uitgegeven grafrechten per jaar

4.6 Verdeling toeristenbelasting

Opbrengst toeristenbelasting				
In €	2024	2025	2026	2027
Toeristenbelasting via logiesverstrekkers	3.375.000	3.428.000	3.482.000	3.537.000
Forensenbelasting	926.000	944.000	963.000	982.000
Toeristenbelasting bruine vloot	203.000	207.000	211.000	215.000
Watertoeristenbelasting	143.000	146.000	149.000	152.000
Toeristenbelasting 1e dag via Rederij Doeksen	866.000	883.000	901.000	919.000
Bruto-opbrengst	5.513.000	5.608.000	5.706.000	5.805.000
Inningskosten	-40.000	-40.000	-40.000	-40.000
Netto-opbrengst	5.473.000	5.568.000	5.666.000	5.765.000

Product				
In €	2024	2025	2026	2027
APV en Drank- en Horecawetgeving	21.000	21.000	21.000	21.000
Veiligheidsbeleid en openbare orde	144.000	146.000	148.000	150.000
Brandweer en rampenbestrijding	392.000	411.000	424.000	438.000
Ruimtelijke ordening: bestemmingsplannen	62.000	62.000	43.000	43.000
Beheer en onderhoud openbaar groen	184.000	184.000	184.000	184.000
CNL	75.000	76.000	77.000	77.000
Project Tonnenloods	100.000	168.000	168.000	168.000
Bevordering toerisme, incl. VVV e.d.	416.000	364.000	337.000	312.000
Museum 't Behouden Huys	336.000	340.000	344.000	344.000
Onderhoud wegen en fietspaden	459.000	419.000	419.000	419.000
Opruimen zwerfvuil/straatreiniging	75.000	75.000	75.000	75.000
Exploitatie havens voor toerisme (incl. toiletvoorziening)	263.000	202.000	189.000	189.000
Uitvoering masterplan haven	500.000	525.000	654.000	473.000
Strandbewaking en beheer	201.000	201.000	201.000	201.000
Openbaar bibliotheekwerk	102.000	104.000	106.000	106.000
Bijdrage Oerol	78.000	78.000	78.000	78.000
Exploitatie bijdrage Optisport NV	283.000	283.000	283.000	283.000
Gemeentelijke website en voorlichting	73.000	58.000	133.000	58.000
Juridische ondersteuning	43.000	43.000	43.000	43.000
Gevonden en verloren voorwerpen	4.000	4.000	4.000	4.000
Toerekening salariskosten ambtelijke organisatie	1.860.000	1.891.000	1.924.000	1.924.000
saldo	-72.000	69.000	-33.000	331.000
Totaal aangewend ten behoeve van exploitatie	5.473.000	5.568.000	5.666.000	5.765.000

4.7 Algemene uitkering Gemeentefonds

Specificatie algemene uitkering uit het gemeentefonds (o.b.v. meicirculaire 2023)				
in €	2024	2025	2026	2027
Algemene gegevens				
Uikeringsfactor lopende prijzen	1,395	1,470	1,432	1,459
Inkomstenmaatstaven				
ozb niet-woningen eigenaren	-374.000	-388.000	-393.000	-398.000
ozb niet-woningen gebruikers	-285.000	-295.000	-299.000	-303.000
ozb woningen eigenaren	-1.184.000	-1.222.000	-1.235.000	-1.248.000
Uitgavenmaatstaven waarop uitkeringsfactor van toepassing is				
bedrijven	196.000	218.000	222.000	238.000
bewoonde oorden 1930	30.000	32.000	31.000	32.000
historische woningen in bewoonde oorden 1930	0	0	0	0
bijstandsontvangers	173.000	185.000	184.000	192.000
doelgroepenregister gemeentelijke doelgroep	20.000	23.000	24.000	26.000
éénpersoonshuishoudens	304.000	330.000	311.000	320.000
extra groei jongeren	0	0	0	0
extra groei leerlingen voortgezet onderwijs	0	0	0	0
grote woonkernen	315.000	331.000	323.000	329.000
huishoudens met een laag inkomen met drempel	1.051.000	1.060.000	938.000	964.000
inwoners	2.661.000	2.816.000	2.762.000	2.819.000
inwoners 75+ met drempel	506.000	561.000	539.000	566.000
inwoners waddengemeenten (<2500 inwoners)	960.000	1.019.000	999.000	1.023.000
inwoners waddengemeenten (>7500 inwoners)	0	0	0	0
inwoners waddengemeenten (2500 tot 7500 inwoners)	737.000	782.000	767.000	785.000
jongeren	563.000	569.000	516.000	526.000
kernen	1.118.000	1.183.000	1.142.000	1.163.000
laag opleidingsniveau met drempel	193.000	207.000	193.000	196.000
leerlingen (voortgezet) speciaal onderwijs	0	0	0	0
leerlingen voortgezet onderwijs	50.000	52.000	50.000	50.000
loonkostensubsidie	39.000	47.000	48.000	53.000
migratieachtergrond	57.000	62.000	62.000	64.000
landelijke centrumfunctie	17.000	18.000	17.000	18.000
lokale centrumfunctie	76.000	81.000	79.000	81.000
regionale centrumfunctie	958.000	1.000.000	928.000	951.000
oeverlengte * bodemfactor gemeente * dichtheidsfactor	8.000	9.000	8.000	9.000
oeverlengte*bodemfactor gemeente	35.000	36.000	35.000	36.000
omgevingsadressendichtheid	124.000	136.000	139.000	142.000
onderwijsachterstand	8.000	8.000	8.000	8.000
oppervlakte bebouwing buitengebied	66.000	70.000	68.000	70.000
oppervlakte bebouwing buitengebied * bodemfactor buitengebied	25.000	26.000	25.000	26.000
oppervlakte bebouwing woonkern	422.000	450.000	442.000	455.000
oppervlakte bebouwing woonkern * bodemfactor woonkern	666.000	709.000	698.000	718.000
oppervlakte binnenwater	28.000	30.000	29.000	30.000
oppervlakte buitenwater	556.000	586.000	571.000	582.000
oppervlakte historische kern < 40 ha	0	0	0	0
oppervlakte historische kern > 65 ha	0	0	0	0
oppervlakte historische kern 40 tot 65 ha	0	0	0	0
oppervlakte land * bodemfactor gemeente	314.000	331.000	323.000	329.000
oppervlakte land	477.000	502.000	489.000	499.000
vast bedrag	1.368.000	1.441.000	1.404.000	1.430.000
woonruimten	67.000	72.000	71.000	72.000
woonruimten * bodemfactor woonkern	300.000	323.000	317.000	325.000
Integratie-uitkeringen				
participatie	201.000	202.000	172.000	174.000
Decentralisatie-uitkeringen				
armoedebestrijding kinderen	8.000	8.000	8.000	8.000
extra capaciteit BOA's	29.000	29.000	29.000	29.000
vergunningverlening, toezicht en handhaving	10.000	10.000	10.000	10.000
voorschoolse voorziening peuters	11.000	11.000	11.000	11.000
Wet kwaliteitsborging bouw	7.000	7.000	6.000	
Algemene uitkering				
suppletie nieuwe verdeling Gemeentefonds	-595.000	-522.000	-522.000	-522.000
Totaal	12.316.000	13.145.000	12.549.000	12.888.000

4.8 EMU-saldo

Centraal Bureau voor de Statistiek
www.cbs.nl/kredo

Vragenlijst
 Berekening EMU-saldo
 Gemeente Terschelling (0093)

Algemene gegevens:			
Overheidslaag:	Gemeente		
Berichtgevenaam:	Terschelling		
Berichtgevenummer:	0093		
Jaar:	2024		
Naam contactpersoon:			
Telefoon:			
E-mail:			
Bestandsnaam:	EMU240060093.XLS		

Omschrijving	2023	2024	2025
	x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2023, aangevuld met raming resterende periode	x € 1000,- Volgens begroting 2024	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2025
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-1.335	-666	706
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	2.072	12.075	12.505
3. Mutatie voorzieningen	-188	-59	-77
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-3.220	0	0
5. Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo	-375	-12.800	-11.876

Ruimte voor uw toelichting

4.9 Begrippenlijst begroting 2024

Begrippenlijst - Begroting 2024	
Afkorting	Verklaring
AB	Algemeen Bestuur
AOW	Algemene Ouderdomswet
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BBV	Besluit Begroting Verantwoording
BBZ	Besluit Bijstandverlening Zelfstandigen
BGT	Basisregistratie Grootchalige Topografie
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BRIKS	Bouw, Reclame, Inrit, Kap, Sloop
BRP	Basis Riolerings Plan
BRP	Basis Registratie Personen
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
CNL	Centrum voor Natuur en Landschap
CO2	Koolstofdioxide
CDOKE	Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid
COELO	Centrum voor onderzoek van de economie van lagere overheden
COVID-19	Coronavirus disease 2019
CROW	Centrum voor regelgeving en onderzoek in de grond- water en wegebouw en de verkeerstechniek
DIV	Documentaire Informatie Voorziening
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
EMU saldo	Vorderingssaldo van de totale overheid (Rijksoverheid + decentrale overheden)
e.v.	en verder
FIDO	Financiering Decentrale Overheden
FUMO	Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing
GALA	Gezond en Actief Leven Akkoord
GEO-informatie	Geografische informatie
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GRP	Gemeentelijk rioleringprogramma
GTK	Gemeenschappelijk financieel toezicht kader
HBO	Hoger Beroeps Onderwijs
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
IHP	Integraal Huisvestingsplan
IVP	Integraal veiligheidsplan
KCC	Klantcontactcentrum

KNRM	Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij
LIA	Lokale Inclusie Agenda
LHBTQ+	Lesbisch, homoseksueel, biseksueel, transgender, queer
LTA	Landelijk Transitiearrangement
LTP	Lange Termijn Planning
LV WOZ	Landelijke Voorziening Wet Waardering Onroerende Zaken
MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs
MIWB	Maritiem Instituut Willem Barentsz
MJOP	Meerjaren Onderhoudsplan
NIEG	Niet In Exploitatie Genomen gronden
NSP	Noodslachtplaats
NWF	Noardwest Fryslan
o.b.v.	op basis van
OOT	Openbaar Onderwijs Terschelling
OR	Ondernemingsraad
OVEF	Openbare Verlichting & Energie Fryslân
OVL	Openbare verlichting
OZB	Onroerende zaakbelasting
PGB	Persoonsgebonden budget
PM	Pro Memorie
PO	Primair Onderwijs
POH	Praktijkondersteuner Huisarts
POK	Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag
PRO/VSO	Passend Onderwijs MBO
PPS	Publiek Private Samenwerking
RIEC	Regionale Informatie- en Expertisecentrum
RO	Ruimtelijke Ordening
SDF	Sociaal Domein Fryslân
SLA	Service Level Agreement
SSC	Shared Service Center
SSW	Systeemoverzicht Stedelijk Water
SoZaWe	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
SPUK	Specifieke Uitkering
t.o.v.	ten opzichte van
UWV	Uitvoeringinstituut Werknemersverzekeringen
VGRP	Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan
VFG	Vereniging van Friese Gemeenten
VN	Verenigde Naties
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VO	Voortgezet Onderwijs
VSV	Voortijdig schoolverlaten
VTH	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
VVV	Vereniging voor Vreemdelingenverkeer

WAO	Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering
WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
WIA	Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen
WKB	Wet Kwaliteitsborging
WKR	Werkkostenregeling
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WOO	Wet Open Overheid
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
WRO	Wet Ruimtelijke Ordening
WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw
WVLBZ	Wet Verlenging Loondoorbetaling bij Ziekte
WW	Werkloosheidswet